

प्रधानमंत्री पिक विमा योजने अंतर्गत पुनर्रचित हवामानावर आधारीत फळपिक विमा योजना राज्यात सन २०१९ मध्ये मृग बहाराकरिता अधिसूचित फळपिकांना लागू करण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन
कृषी, पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय विकास व मत्स्यव्यवसाय विभाग

शासन निर्णय क्रमांक: फवियो-२०१९/प्र.क्र.२५/१०-अ

मादाम कामा रोड, हुतात्मा राजगुरु चौक,

मंत्रालय विस्तार, मुंबई-४०० ०३२.

दिनांक : २२ मे, २०१९.

वाचा :-

- १) केंद्र शासनाची प्रशासकीय मान्यता जा. क्र. १३०१५/०१/२०१६-क्रेडीट-२ आणि १३०१५/०३/२०१६-क्रेडीट, दिनांक २३ फेब्रुवारी, २०१६.
- २) केंद्र शासनाच्या कृषि व शेतकरी कल्याण मंत्रालयाचे पत्र क्र. १३०१५/०३/२०१६-क्रेडीट२, दि. २८/०९/२०१८
- ३) कृषि आयुक्तालय, पुणे यांचे पत्र क्र. जा.क्र.सा ८/प्रपिवियो/६२/२०१९, दिनांक १२/०३/२०१९.
- ४) राज्यस्तरीय फळपिकविमा समन्वय समितीच्या दिनांक ०९/०४/२०१९ रोजीच्या बैठकीचे इतिवृत्त..

प्रस्तावना :-

कृषि क्षेत्राच्या उत्पादन वाढीच्या दरामध्ये फळ पिकांचा प्रमुख सहभाग आहे. फळ पिकांचे बाजारमुल्य अधिक असल्याने शेतकऱ्यांना चांगले उत्पन्न मिळते. मात्र फळ पिकाचे अपेक्षित उत्पन्न न आल्यास येणारा तोटाही मोठा असतो. ही बाब विचारात घेऊन शेतकऱ्यांच्या फळ पिकांना हवामान धोक्यांपासून विमा संरक्षण दिल्यास शेतकऱ्यांचे आर्थिक स्थैर्य अबाधित राखण्याच्या दृष्टीने मदत होईल. त्यासाठी राज्यात प्राधान्याने सदरची योजना राबविण्यात येत आहे. विविध हवामान धोक्यांमुळे फळपिकाच्या उत्पादकतेवर विपरीत परीणाम होऊन मोठ्या प्रमाणावर उत्पादनामध्ये घट येते. पर्यायाने शेतकऱ्यांना अपेक्षित उत्पादन न मिळाल्याने आर्थिक संकटाला तोंड द्यावे लागते. या सर्व बाबींचा विचार करून शेतकऱ्यांना फळपिक नुकसान भरपाई मिळण्यासाठी एक उपाय म्हणून पुनर्रचित हवामान आधारीत पीक विमा योजना राबविणे शासनाच्या विचाराधीन होते. पुनर्रचित हवामान आधारीत फळपिक विमा योजना संत्रा, मोसंबी, डाळिंब, पेरु, चिकू व लिंबू (मृग बहार) या ६ पिकांसाठी २५ जिल्हयामध्ये महसूल मंडळ हा घटक धरून राबविण्याचे प्रस्तावित आहे.

शासन निर्णय :-

प्रधानमंत्री फसल विमा योजना अंतर्गत पुनर्रचित हवामानावर आधारीत फळपिक विमा योजना २०१९ मृग बहारांमध्ये संत्रा, मोसंबी, डाळिंब, पेरु, चिकू व लिंबू या ६ फळपिकांकरिता लागू करण्यास या शासन निर्णयाद्वारे मान्यता देण्यात येत आहे. सदर योजना सन २०१९ मध्ये सहपत्र -१ मध्ये नमूद केलेल्या जिल्हयामधील तालुक्यातील महसूल मंडळात सहपत्र - २ मध्ये निर्धारित केलेल्या हवामान धोक्यानुसार लागू करण्यात येईल. सदर योजना कार्यान्वित करणाऱ्या विमा कंपनीस सहपत्र -१ मध्ये नमूद केलेल्या अधिसूचित विमा क्षेत्र घटकांकरीता महावेध प्रकल्पांतर्गत कार्यान्वित केलेल्या अधिसूचित संदर्भ हवामान केंद्रावर नोंदल्या गेलेल्या हवामानाची आकडेवारी आणि सहपत्र - २ मध्ये नमूद केलेली फळपिक निहाय प्रमाणके यांची सांगड घालून शेतकऱ्यांना संबंधित विमा कंपनीमार्फत नुकसान भरपाई अदा करतील. नुकसान भरपाईचे कोणतेही दायित्व शासनावर राहणार नाही.

१) योजनेची उद्दिष्टे:-

१. नैसर्गिक आपत्ती व हवामानातील प्रतिकूल परिस्थितीमुळे फळपिकांचे नुकसान झाल्यास शेतक-यांना विमा संरक्षण देणे.

२. पिकांच्या नुकसानीच्या अत्यंत कठीण परिस्थितीतही शेतक-यांचे आर्थिक स्थैर्य अबाधित राखणे.

३. शेतक-यांना नाविन्यपूर्ण व सुधारीत मशागतीचे तंत्रज्ञान व सामुग्री वापरण्यास प्रोत्साहन देणे.

४. कृषि क्षेत्रासाठीच्या पत पुरवठ्यात सातत्य राखणे, जेणेकरून उत्पादनातील जोखमींपासून शेतक-यांच्या संरक्षणाबरोबरच अन्नसुरक्षा, पिकांचे विविधीकरण आणि कृषि क्षेत्राचा गतिमान विकास व स्पर्धात्मकतेत वाढ हे हेतू साध्य करणे.

२) योजनेची प्रमुख वैशिष्ट्ये :

१. सदर योजना ही या आदेशान्वये अधिसूचित केलेल्या क्षेत्रातील अधिसूचित फळपिकासाठी असेल.
२. पुनर्रचित हवामान आधारित फळपीक विमा योजना कर्जदार शेतकऱ्यांना अधिसूचित क्षेत्रातील अधिसूचित फळपिकांसाठी बंधनकारक असून बिगर कर्जदार शेतकऱ्यांना ऐच्छिक आहे.
३. अधिसूचित क्षेत्रातील अधिसूचित फळपिकासाठी खातेदारांचे व्यतिरिक्त कुळाने अगर भाडेपट्टीने शेती करणारे शेतकरी या योजनेत भाग घेण्यास पात्र आहेत.
४. या योजनेअंतर्गत वास्तवदर्शी दराने विमा हप्ता आकारण्यात येणार असून शेतकऱ्यांवरील विमा हप्त्याचा भार कमी करण्यासाठी शेतकऱ्यांनी भरावयाचा विमा हप्ता ५ टक्के असा मर्यादित ठेवण्यात आला आहे.

३) जोखमीच्या बाबी.

योजनेत समाविष्ट अधिसूचित फळपिके, विमा संरक्षण प्रकार (हवामान धोके), विमा संरक्षण कालावधी, विमा संरक्षित रक्कम, प्रमाणके (ट्रिगर) व नुकसान भरपाई रक्कम सहपत्र - २ मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे राहिल. मृग बहार २०१९ साठी अधिसूचित फळपिके, समाविष्ट हवामान धोके व विमा संरक्षण कालावधी खालील प्रमाणे निर्धारित करण्यात आलेला असून सदरचे निर्धारित केलेले हवामान धोके (Trigger) लागू झाल्यानंतर संबंधित विमा धारक शेतकऱ्यांना नुकसान भरपाई देय होईल.

अ.क्र.	फळ पिके	समाविष्ट धोके	विमा संरक्षण कालावधी	विमा संरक्षित रक्कम
१	संत्रा	१) कमी पाऊस २) पावसाचा खंड	१५ जून २०१९ ते १५ जूलै २०१९ १६ जुलै २०१९ ते १५ ऑगस्ट २०१९	रु. ७७,०००
२	मोसंबी	१) कमी पाऊस २) पावसाचा खंड	०१ जूलै २०१९ ते ३१ जुलै २०१९ ०१ ऑगस्ट २०१९ ते ३१ ऑगस्ट २०१९	रु. ७७,०००
३	पेरु	१) कमी पाऊस २) पावसाचा खंड व जास्त तापमान	१५ जून २०१९ ते १४ जूलै, २०१९ १५ जूलै २०१९ ते १५ ऑगस्ट २०१९	रु. ५५,०००
४	चिकू	जादा आर्द्रता व जास्त पाऊस	१ जूलै, २०१९ ते ३० सप्टेंबर, २०१९	रु. ५५,०००
५	डाळिंब	सलग पावसाचा खंड I) २० दिवस II) २१ ते २५ दिवस III) २५ दिवसापेक्षा जास्त	१५ जुलै, २०१९ ते १५ ऑगस्ट, २०१९	

		IV) २० दिवस V) २१ ते २५ दिवस VI) २५ दिवसापेक्षा जास्त	१६ ऑगस्ट, २०१९ ते १५ आक्टोबर, २०१९	रु. १,२१,०००
		एका दिवसात जास्त पाऊस I) एका दिवसात ४५ ते ६० मि.मि. पाऊस II) एका दिवसात ६१ ते ९० मि.मि. पाऊस III) ९० मि.मि. पेक्षा जास्त पाऊस	१६ आक्टोबर, २०१९ ते ३१ डिसेंबर, २०१९	
६	लिंबू	१) कमी पाऊस २) पावसाचा खंड	१५ जून २०१९ ते १५ जूलै २०१९ १६ जुलै २०१९ ते १५ ऑगस्ट २०१९	रु. ६६,०००

४) विमा संरक्षित रक्कम व शेतकऱ्यांनी भरावयाचा फळपिक विमा हप्ता :

- पुनर्रचित हवामान आधारीत फळपिक विमा योजनेअंतर्गत राज्यात सन २०१८ साठी सर्वसाधारणपणे राज्य स्तरीय पीक कर्ज दर समितीने निश्चित केलेल्या पीक कर्ज दराप्रमाणे पिकनिहाय विमा संरक्षित रक्कम निश्चित करण्यात आलेली आहे.
- या योजनेतर्गत विमा हप्ता दर हा वास्तवदर्शी दराने आकारला जाणार आहे. तथापि शेतकऱ्यांना फळपिकनिहाय प्रति हेक्टरी विमा संरक्षित रक्कमेच्या ५ टक्के किंवा वास्तवदर्शी दर यापैकी जी रक्कम कमी असेल ती रक्कम विमा हप्ता म्हणून शेतकऱ्यांना भरावी लागेल.
- या योजनेअंतर्गत निश्चित करण्यात आलेला पिक निहाय प्रति हेक्टरी विमा हप्ता दर व शेतकऱ्यांनी प्रत्यक्षात भरावयाचा विमा हप्ता यामधील फरक हा सर्वसाधारण विमा हप्ता अनुदान (Rate of normal premium subsidy) समजण्यात येईल आणि हे अनुदान केंद्र व राज्य शासनमार्फत समप्रमाणात दिले जाईल. विमा कंपनींना देण्यात येणाऱ्या राज्य शासनाच्या विमा हप्ता अनुदानाची रक्कम भारतीय कृषि विमा कंपनीमार्फत केंद्र शासनाने सदर योजनेच्या मार्गदर्शक सूचनान्वये विहित केलेल्या पध्दतीनुसार विविध टप्प्यात अदा करण्यात येईल. तसेच सदर अनुदान रकमेची अदायगी पीएफएमएस संलग्न प्रणालीमार्फतच तसेच राष्ट्रीय पीक विमा पोर्टल वरील प्राप्त माहितीनुसार करण्यात येईल.
- जिल्हा समुह (क्लस्टर) क्र १, २, ३, ४, ५ मधील जिल्हानिहाय, पिकनिहाय विमा संरक्षित रक्कम, विमा हप्ता दर, विमा हप्ता अनुदान इ. बाबतचा तपशील सहपत्र -३ मध्ये सहपत्रित केला आहे.

५) विमा क्षेत्र घटक:

राज्यातील २५ जिल्ह्यांत अधिसूचित फळपिकांखाली एकूण २० हेक्टर व त्यापेक्षा जास्त क्षेत्र असणाऱ्या महसूल मंडळात योजना राबविण्यात येत आहे. संबंधित जिल्हा अधीक्षक कृषि अधिकाऱ्यांकडून प्राप्त झालेल्या माहितीनुसार शासन निर्णयामध्ये अशी महसूल मंडळे समाविष्ट करण्यात आली आहेत.

६) योजना कार्यान्वीत करणारी यंत्रणा -

राज्यात मृग बहार सन २०१९ मध्ये सदरची योजना खाली नमुद केलेल्या विमा कंपनीकडून संबंधित जिल्हा समुहामध्ये राबविण्यात येईल.

अ.क्र.	विमा कंपनीचे नांव	जिल्हा समुह क्र.	जिल्हे
१	बजाज अलायन्झ जनरल इन्शुरन्स कंपनी, कॉमरझोन, पहिला मजला, टॉवर १, सम्राट अशोक पथ, जेल रोड, येरवडा- ४११ ००६. टोल फ्री क्र. १८०० २०९ ५९५९ फोन नंबर :- ०२०-६६२४०९३७ ई-मेल:- pramod.patil01@bajajallianz.co.in anupam.shrey@bajajallianz.co.in	१	अहमदनगर, सातारा, हिंगोली, ठाणे
		४	बीड, परभणी, अमरावती, सोलापूर, लातूर, वाशिम
		५	औरंगाबाद, पालघर, जळगाव, सांगली, यवतमाळ
२	एस.बी.आय. जनरल इन्शुरन्स कंपनी लिमिटेड, १ ला मजला, के.डी. प्लाझा, २८ ९ / ६-७, नेहरू रोड / शंकरशेट रोड, ७ लव्ह हॉटेल जवळ, स्वारगेट जवळ, पुणे - ४११०४२. फोन नं. - ०२२ - ४२४९२७२२ फॉक्स नं. - ०२२ - ४०२३५५२२ टोल फ्री नंबर:- १८००९२३२३१० ई-मेल - shashikant.bhosure@sbigeneral.in	२	नाशिक, धुळे, नागपूर, वर्धा, नांदेड
३	एचडीएफसी- एर्गो जनरल इन्शुरन्स कंपनी, ओनेक्स, चौथा मजला, नॉर्थ मेन रोड, वेस्टिन हॉटेलच्या पुढे, कोरेगाव पार्क, पुणे- ४११००९ टोल फ्री क्र. : १८००-२-६६०-७०० ई-मेल:- shailesh.Thakur@hdfcergo.com nilima.Saste@hdfcergo.com shekhar.kapale@hdfcergo.com	३	पुणे, बुलढाणा, जालना, अकोला, उस्मानाबाद

वरिल प्रमाणे योजना अंमलबजावणीसाठी निवडलेल्या विमा कंपनीने या योजनेत विविध प्रसार माध्यमातून व्यापक प्रसार प्रसिध्दी द्यावी. तसेच शासन निर्णयानुसार योजनेची तात्काळ अंमलबजावणी सुरु करावी.

७) योजनेचे वेळापत्रक

कर्जदार व बिगर कर्जदार शेतक-यांसाठी विमा प्रस्ताव सादर करण्याची अंतिम मुदत समान असेल. केंद्र शासनाच्या मार्गदर्शक सुचनांनुसार कर्जदार/बिगर कर्जदार शेतकऱ्यांनी बँकेकडे विमा प्रस्ताव सादर करणे आणि बँकांनी कर्जदार/बिगर कर्जदार शेतकऱ्यांचे प्रस्ताव संबंधित विमा कंपनीकडे सादर करणे याबाबतची अंतिम मुदत खालील प्रमाणे निश्चित केलेली आहे.

मृग बहार

अ.क्र.	तपशिल	फळ पिक	अंतिम तारीख	शेरा
१	शेतकऱ्यांनी (कर्जदार व बिगर कर्जदार) योजनेतील सहभागाचा अर्ज सादर करणे/ विमा हप्त्याची रक्कम कर्जदार किंवा बिगर कर्जदार शेतकऱ्यांच्या बँक खात्यामधून प्राथमिक सहकारी संस्था /बँक/आपले	संत्रा	१४ जून	---
		पेरू		
		लिंबू		
		चिकू	०१ जुलै	
		मोसंबी		

	सरकार सेवा केंद्र/ विमा प्रतिनिधी यांनी कपात करणे / शेतकऱ्यांनी ऑनलाईन अर्ज करण्याचा अंतिम दिनांक.	डाळिंब	१५ जुलै	
२	शेतकऱ्यांची (कर्जदार व बिगर कर्जदार) विमा हप्त्याची रक्कम इलेक्ट्रॉनिक पध्दतीने संबंधीत विमा कंपनीस हस्तांतरीत करणे व एकत्रीत विमा घोषणापत्रे (डिक्लरेशन) आणि विमा प्रस्ताव व्यापारी बँक / ग्रामिण बँक / जिल्हा मध्यवर्ती सहकारी बँक शाखेकडून संबंधीत विमा कंपनीस सादर करण्याचा व पिक विमा योजनेच्या संकेतस्थळावर (पी एम एफ बी वाय पोर्टलवर) योजनेत सहभागी झालेल्या प्रत्येक शेतकऱ्याची माहिती नोंदविण्याचा अंतिम दिनांक.	मोसंबी	१६ जुलै	योजनेतील शेतकरी सहभागाच्या अंतिम दिनांकानंतर १५ दिवसांच्या आत.
		संत्रा	२९ जून	
		पेरु		
		लिंबू		
		चिकू	१६ जुलै	
डाळिंब	३१ जुलै			
३	विमा कंपनीच्या प्रतिनिधीमार्फत विमा योजनेत सहभागी करून घेतलेल्या बिगर कर्जदार शेतकऱ्याची विमा घोषणापत्रे (डिक्लरेशन), विमा हप्त्याची रक्कम ईलेक्ट्रॉनिक पध्दतीने विमा कंपनीस हस्तांतरीत करणे व शेतकरी सहभागाची माहिती पिक विमा योजनेच्या संकेतस्थळावर (पी एम एफ बी वाय पोर्टलवर) नोंदविण्याचा अंतिम दिनांक.	शेतकरी सहभागाचा अर्ज व विमा हप्त्याची रक्कम प्राप्त झाल्यापासून दोन दिवसांचे आत		
४	विमा कंपन्यांनी पिक विमा योजनेच्या संकेत स्थळावरील (पी एम एफ बी वाय पोर्टलवरील) शेतकरी सहभागाची माहिती स्विकृत / अस्विकृत करण्याचा अंतिम दिनांक	अ. कर्जदार शेतकऱ्यांसाठी पिक विमा योजनेच्या संकेत स्थळावरील नोंदणीच्या अंतिम दिनांका नंतर १५ दिवसांचे आत. ब. बिगर कर्जदार शेतकऱ्यांसाठी पिक विमा योजनेच्या संकेत स्थळावरील नोंदणीच्या अंतिम दिनांका नंतर ३० दिवसांचे आत.		
५	आपले सरकार सेवा केंद्र/बँक/विमा प्रतिनिधीने विमा प्रस्तावातील त्रुटी दुर करणे	विमा कंपनीने सुचना दिल्यापासून ७ दिवसांचे आत.		
६	विमा कंपनीने सुधारीत प्रस्ताव स्विकृत करणे	केंद्र / बँक / विमा प्रतिनिधीने विमा प्रस्तावातील त्रुटी दुर केल्यापासून ७ दिवसांचे आत.		
७	बँक / विमा कंपनीने विमा प्रस्तावाची पोहोच फोलिओसह विमाधारक शेतकऱ्याला देणे	विमा कंपनीने पोर्टलवरील माहिती स्विकृत केल्यापासून ७ दिवसांचे आत.		
८	विमा कंपन्यांनी पिक विमा योजनेच्या संकेत स्थळावरील (पी एम एफ बी वाय पोर्टलवरील) शेतकरी सहभागाची माहिती मंजूर करण्याचा अंतिम दिनांक	योजनेतील शेतकरी सहभागाच्या (विमा हप्ता भरून घेतल्यानंतर) अंतिम दिनांका पासून ६० दिवसांच्या आत.		

९	अधिसूचित केलेल्या महसूल मंडळातील फळपीका करिता समावेश केलेल्या हवामान घटकाची आकडेवारी सादर करणे.	संबंधित विमा कंपनी महावेध प्रकल्पामार्फत स्थापित केलेल्या संदर्भ हवामान केंद्रावरील आकडेवारी उपलब्ध करून देईल.
१०	नुकसान भरपाई अदा करणे	संबंधित विमा कंपनी विमा हप्ता अनुदान व निवडलेल्या हवामान घटकाची आकडेवारी वेळेत उपलब्ध करून घेऊन अनुदानाच्या प्रमाणात शेतकऱ्यांना विमा नुकसान भरपाई बँकेमार्फत परस्पर अदा करेल. तसेच विमा कंपन्यांनी नुकसान भरपाई पोटी शेतकऱ्यांची रक्कम विना विलंब प्रत्येक शेतकऱ्यांच्या बँक खात्यावर जमा करणे व तसा अहवाल प्रत्येक आठवड्यात कृषि विभागास सादर करणे बंधनकारक राहिल.

८) बोगस फळपिक विमा प्रकरणात फौजदारी कारवाई करणे:-

बोगस ७/१२ व पिक पेरा नोंदीच्या आधारे पिक विम्याची बोगस प्रकरणे पुराव्यानिशी निदर्शनास आल्यास, अशा प्रकरणात संबंधित दोषींवर जिल्हा संनियंत्रण समितीच्या मान्यतेने फौजदारी कारवाई करण्यात यावी.

९) नुकसान भरपाई ठरविण्याची पध्दती:-

नुकसान भरपाई सहपत्र २ मध्ये दर्शविल्यानुसार राहिल व ती ठरविण्याची पद्धत खालीलप्रमाणे असेल.

- पुनर्रचित हवामानावर आधारित पीकविमा योजने अंतर्गत विमा प्रस्तावानुसार देय होणारी नुकसान भरपाईची संपूर्ण रक्कम सहपत्र २ नुसार परस्पर शेतकऱ्यास अदा करण्याची सर्वस्वी जबाबदारी संबंधित विमा कंपन्यांची राहिल. नुकसान भरपाई विहित मुदतीत देण्याची जबाबदारी व दायित्व संबंधित विमा कंपन्यांचे राहिल. नुकसान भरपाई देण्याचे कोणतेही दायित्व शासनावर राहणार नाही.
- विहित नमुन्यात व विहित मुदतीत विमा हप्त्यासह शेतकऱ्यांचा विमा प्रस्ताव विमा कंपन्यांकडे सादर करण्याची जबाबदारी तसेच शेतकऱ्यांच्या विमा प्रस्तावाच्या बाबतीत जर काही चुकीची माहिती पुरविण्यात आल्यास अशा प्रस्तावाच्या बाबतीत नुकसान भरपाईचे दायित्व संबंधित बँक / वित्तीय संस्थांचे राहिल.
- प्रत्येक अधिसूचित फळपिकासाठी प्रमाणके (ट्रिगर) व देय विमा रकमेचा दर केंद्र शासनाच्या मार्गदर्शक सुचनांनुसार निश्चित करण्यात आलेले आहेत. त्यानुसार (सहपत्र २ प्रमाणे) निर्धारित दराने विमा रक्कम संबंधित विमा कंपनी मार्फत परस्पर देय होईल.
- सर्व बँकांनी विमा संरक्षित शेतकऱ्यांची यादी पीक विमा पोर्टलवर विहित मुदतीत अपलोड करणे आवश्यक आहे. तसेच, शेतकऱ्यांनी विहित मुदतीत भरलेल्या विमा हप्त्याचे डिक्लेरेशन वित्तीय संस्थेने संबंधित विमा कंपनीकडे विहित मुदतीत सादर करणे बंधनकारक आहे. त्याचप्रमाणे विमा कंपनीने वित्तीय संस्थेस सुचना देवून डिक्लेरेशन विहित मुदतीत प्राप्त करून घेणे आवश्यक आहे. सदर समन्वया अभावी आणि या कारणामुळे शेतकरी विमा लाभापासून वंचित राहिल्यास सदर शेतक-यास विमा संरक्षण देण्याची संयुक्त जबाबदारी संबंधित विमा कंपनी व संबंधित वित्तीय संस्थेची राहिल.
- संदर्भ हवामान केंद्र हे राज्य शासनाने महावेध प्रकल्पांतर्गत स्थापित केलेले हवामान केंद्र राहिल.
- संबंधित विमा कंपनी, देय विमा रक्कम ठरविण्यासाठी अधिसूचित केलेल्या फळपिकांसाठी व त्यासाठी निवडलेल्या जिल्हा व त्यामधील तालुक्यातील महसूल मंडळात सहपत्र -१ मध्ये नमूद केलेल्या अधिसूचित विमा क्षेत्र घटकांकरिता महावेध प्रकल्पांतर्गत कार्यान्वीत केलेल्या अधिसूचित संदर्भ हवामान केंद्रावर नोंदल्या गेलेल्या हवामानाची आकडेवारीचाच वापर करील .

७. जर त्या महसुल मंडळातील संदर्भ हवामान केंद्रामार्फत काही कारणास्तव आकडेवारी प्राप्त झाली नाही तर त्या कालावधीपुरती नजीकच्या महसुल मंडळातील महावेध प्रकल्पांतर्गत स्थापित हवामान केंद्राची आकडेवारी विचारात घेण्यात येईल. महावेध प्रकल्पांतर्गत स्थापित हवामान केंद्रांची माहिती उपलब्ध न झाल्यास पर्यायी राज्य शासनाच्या / कृषि विद्यापीठे / कृषि विज्ञान केंद्रांची आकडेवारी विचारात घेऊन विमा रक्कम निश्चित करण्यात येईल. ही आकडेवारी प्राप्त करून घेण्याची सर्वस्वी जबाबदारी विमा कंपन्यांची राहिल.
८. महसुल मंडळात स्थापन झालेल्या किंवा वरील अनुक्रमांक "९.०७" प्रमाणे संदर्भ हवामान केंद्रामार्फत प्राप्त आकडेवारी ही ग्राह्य धरण्यात येवून त्यावर आधारीत योजनेच्या तरतुदी नुसार निश्चित करण्यात आलेली नुकसान भरपाई ही अंतिम राहिल.
९. प्रधानमंत्री पिक विमा योजनेच्या मार्गदर्शक सुचनांनुसार स्थापित राज्यस्तरीय समन्वय समिती, राज्य स्तरीय तांत्रिक समिती, निर्धारित वित्तीय संस्था, राज्यशासन, विमा कंपनी, कृषि आयुक्तालय यांच्या कर्तव्ये व जबाबदाऱ्या ह्या पुनर्रचित हवामान आधारित फळपीक विमा योजनेसाठी लागू राहतील

१०) नुकसान भरपाईचे दायित्व :

योजनेच्या तरतुदीनुसार नुकसान भरपाईचे दायित्व संबंधित विमा कंपनीवर राहणार आहे. या योजनेअंतर्गत एकुण जमा विमा हप्ता रक्कमेच्या ३.५ पट किंवा एकुण विमा संरक्षित रक्कमेच्या ३५ टक्के यापैकी जी रक्कम जास्त असेल तेवढी नुकसान भरपाई ही संबंधित विमा कंपनीमार्फत दिली जाईल. त्यापेक्षा जास्त येणारी नुकसान भरपाई रक्कम ही केंद्र व राज्य शासनामार्फत ५०:५० म्हणजेच समप्रमाणात दिली जाईल.

११) शेतकऱ्यांना नुकसान भरपाई अदा करण्याची कार्यपद्धती :

१. विमा कंपन्यांनी त्यांना प्राप्त झालेला शेतकरी विमा हप्ता आणि शासनाकडून प्राप्त अग्रिम विमा हप्ता (पहिला हप्ता) या रकमेतून त्या प्रमाणात विमा दाव्यांची पूर्तता अंतिम विमा हप्ता (दुसरा हप्ता) अदा होण्याची वाट न बघता करणे आवश्यक आहे. विमा कायद्याचे कलम ६४ बी नुसार बाधित विमा क्षेत्रासाठी प्राप्त विमा हप्ता शेतकरी हिस्सा आणि राज्य शासनाने अदा केलेला अग्रिम विमा हप्ता (पहिला हप्ता) या निधीचा वापर करून विमा कंपनीने सदर प्रकरणांतील नुकसान भरपाई प्राप्त विमा हप्त्याच्या प्रमाणात अदा करणे बंधनकारक आहे.
२. वित्तीय संस्थेमार्फत योजनेमध्ये भाग घेतलेल्या शेतकऱ्यांची नुकसान भरपाई थेट शेतकऱ्यांच्या बँक खात्यात विमा कंपनी मार्फत जमा केली जाईल. तदनंतर लिखित स्वरूपात नुकसान भरपाईची विस्तृत माहिती विमा कंपनीमार्फत बँकांना दिली जाईल. तसेच बँकेमार्फत सुचना फलकावर व विमा संकेतस्थळावर ही माहिती प्रसिध्द करणे आवश्यक राहिल.
३. विमा योजनेत सहभागी शेतकरी व इतर भागधारकांच्या तक्रारींचे निवारण विमा कंपनीने विनाविलंब करणे आवश्यक राहिल.
४. विमा नुकसान भरपाईचे दाव्यांच्या आक्षेप असल्यास बाबतीत नुकसान भरपाई अदा केल्यापासून १ महिन्यांपेक्षा अधिक कालावधी नंतर सदर प्रकरणे राज्यस्तरीय समन्वय समिती /राज्यस्तरीय तांत्रिक सल्लागार समिती कडे पाठवून तदनंतर कृषि, सहकार व शेतकरी कल्याण मंत्रालय, भारत सरकार च्या अखत्यारितील तांत्रिक सल्लागार समितीकडे विचारार्थ व निर्णयार्थ पाठविण्यात येतील.

१२) राज्यस्तरीय समन्वय समिती:

योजनेचे राज्यस्तरीय संनियंत्रण मुख्य सचिव यांचे अध्यक्षतेखाली स्थापन करण्यात आलेल्या राज्यस्तरीय पीक विमा समन्वय समितीतर्फे (SLCCC) करण्यात येईल. या समितीची रचना व कार्ये पुढीलप्रमाणे असतील.

१. मुख्य सचिव	: अध्यक्ष
२. अपर मुख्य सचिव (वित्त)	: सदस्य
३. अपर मुख्य सचिव (नियोजन)	: सदस्य
४. अपर मुख्य सचिव (कृषि)	: सदस्य
५. प्रधान सचिव (महसुल)	: सदस्य
६. प्रधान सचिव (सहकार)	: सदस्य
७. आयुक्त (कृषि), महाराष्ट्र राज्य	: सदस्य
८. सहकार आयुक्त व निबंधक, महाराष्ट्र राज्य	: सदस्य
९. विमा कंपनीचे प्रतिनिधी	: सदस्य
१०. संचालक (अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, मुंबई)	: सदस्य
११. रिझर्व बँक ऑफ इंडियाचे प्रतिनिधी	: सदस्य
१२. महाराष्ट्र राज्य सहकारी बँकेचे प्रतिनिधी	: सदस्य
१३. नाबार्ड चे प्रतिनिधी	: सदस्य
१४. उपसचिव (कृषि) महाराष्ट्र शासन	: सदस्य सचिव
१५. राज्यस्तरीय बँकर्स समिती (SLBC) यांचे प्रतिनिधी	: सदस्य
१६. महाराष्ट्र सुदुर सर्व्हेक्षण उप योजना केंद्र नागपुर(MRSAC)	: सदस्य
१७. भारतीय हवामान विभाग (IMD) यांचे प्रतिनिधी	: सदस्य
१८. स्कायमेट वेदर सर्व्हिसेस लि. यांचे प्रतिनिधी	: सदस्य

राज्यस्तरीय फळपीक विमा समन्वय समितीची कार्ये:

१. योजनेच्या अंमलबजावणीवर देखरेख ठेवणे.
२. फळपिकाखालील उत्पादनक्षम क्षेत्र विचारात घेऊन प्रत्येक बहाराच्या वेळी अधिसूचित करावयाची क्षेत्रे आणि पिके, जिल्हा समुह निश्चित करणे, जोखीमस्तर निश्चित करणे, विमा संरक्षित रक्कम निश्चित करणे, कार्यान्वयनीन यंत्रणेची निवड करणेबाबत कार्यवाही करणे इ. बाबत निर्णय घेणे.
३. योजनेच्या अंमलबजावणीवेळी येणाऱ्या विविध अडचणीच्या संदर्भात विचार विनिमय करून निर्णय घेणे व आवश्यक असल्यास केंद्र शासनाशी पत्रव्यवहार करणे.
४. केंद्र शासनाच्या मार्गदर्शक सूचनेद्वारे वेळोवेळी विहित केलेली जबाबदारी पार पाडणे.

योजनेचे सनियंत्रण :

राज्यस्तरावर योजनेचे सनियंत्रण आयुक्त, कृषि यांच्यामार्फत राज्यस्तरीय पीक विमा योजना समन्वय समितीद्वारे करण्यात येईल. योजनेचा लाभ जास्तीत जास्त शेतकऱ्यांना होण्याच्या दृष्टीने खालील बाबीच्या अनुषंगाने जिल्हा स्तरीय समितीच्या व क्षेत्रीय यंत्रणेच्या सहायाने आयुक्त, कृषि यांचेकडून उपाययोजना केल्या जातील.

अ) संबंधित बँकेमार्फत योजनेत सहभागी होणाऱ्या कर्जदार व बिगर कर्जदार शेतकऱ्यांची माहिती स्वतंत्रपणे संकलित केली जाईल. उदा. शेतकऱ्याचे संपूर्ण नाव, बँक खाते क्रमांक, गावाचे नाव, शेतकऱ्यांची वर्गवारी (अल्प व अत्यल्प भूधारक शेतकरी/अनुसूचित जाती व जमाती / स्त्री, पुरुष), विमा संरक्षित क्षेत्र, पिकांचा तपशील, विमा संरक्षित रक्कम, जमा विमा हप्ता, विमा हप्ता अनुदान इत्यादी तपशील बँकेमार्फत संकलित करून विहित मुदतीमध्ये विमा प्रस्ताव व विमा हप्ता रकमेचा तपशील संबंधित विमा कंपनीस सॉफ्ट व हार्ड कॉपी मध्ये सादर केली जाईल.

- ब) संबंधित विमा कंपनीकडून नुकसान भरपाईची रक्कम लाभार्थी शेतकऱ्यांच्या खात्यावर थेट जमा केली जाईल. बँकेमार्फत नुकसान भरपाईचा शेतकरी निहाय तपशील सुचना फलकावर प्रसिध्द केला जाईल.
- क) योजनेअंतर्गत लाभार्थी शेतकऱ्यांची बँक निहाय व अधिसूचित क्षेत्र निहाय यादी विमा कंपनीमार्फत फळपीक विमा संकेतस्थळावर व संबंधित विमा कंपनीच्या संकेतस्थळावर प्रसिध्द केली जाईल. याबाबत शेतकऱ्यांच्या तक्रारीचे निवारण करण्याबाबत सुध्दा विमा कंपनीमार्फत कार्यवाही करण्यात येईल.
- ख) योजनेतील ५ टक्के लाभार्थी शेतकऱ्यांची तपासणी विमा कंपनीच्या क्षेत्रिय / स्थानिक कार्यालयामार्फत केली जाईल व याचा स्वतंत्र अहवाल राज्यस्तरीय व जिल्हा स्तरीय समन्वय समितीस पाठविला जाईल.
- ङ) विमा कंपनीकडून तपासण्यात आलेल्या लाभार्थीपैकी १० टक्के लाभार्थ्यांची तपासणी जिल्हास्तरीय समन्वय समितीमार्फत केली जाईल व याचा अहवाल राज्य शासनास पाठविला जाईल.
- झ) १ ते २ टक्के लाभार्थ्यांची तपासणी विमा कंपनीच्या मुख्य कार्यालयामार्फत अथवा केंद्र शासनाने नेमलेल्या स्वतंत्र यंत्रणेमार्फत केली जाईल व त्याचा अहवाल केंद्र शासनास सादर केला जाईल.

१३) जिल्हास्तरीय आढावा समिती:

प्रत्येक हंगामाच्या वेळी कृषि विभागातर्फे राज्यातील कृषि विषयक परिस्थितीचे सुक्ष्म निरीक्षण व संनियंत्रण करण्यात येईल.

जिल्हास्तरावर खालीलप्रमाणे समिती स्थापन करण्यात येत आहे.

१. जिल्हाधिकारी	: अध्यक्ष
२. सरव्यवस्थापक, जिल्हा मध्यवर्ती सहकारी बँक	: सदस्य
३. व्यवस्थापक, अग्रणी बँक	: सदस्य
४. कृषि विकास अधिकारी जिल्हा परिषद	: सदस्य
५. जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी	: सदस्य सचिव

सदर समिती दर पंधरवड्यास पिकांच्या नुकसानीचा अंदाज इ. बाबतचा सविस्तर अहवाल अंमलबजावणी करणा-या संबंधित विमा कंपनीस कार्यवाहीस्तव सादर करेल. वैयक्तिकस्तरावर पंचनामे करणेसाठी यंत्रणेची नियुक्ती करणे, लाभार्थी तपासणी इ. बाबत कार्यवाही करेल. योजनेच्या यशस्वी अंमलबजावणीची जबाबदारी सदर समितीवर राहिल.

त्याच प्रमाणे जिल्हयाचे मा. पालकमंत्री यांचे अध्यक्षतेखाली जिल्हास्तरावर योजनेच्या अंमलबजावणीचा आढावा घेईल .

१४) योजनेंतर्गत शेतकऱ्यांच्या प्राप्त होणाऱ्या तक्रारीबाबत करावयाची कार्यवाही :-

पुनर्रचित हवामानावर आधारीत फळपिक विमा योजनेसंदर्भात शेतकरी, लोकप्रतिनिधी यांचे मार्फत सातत्याने नुकसान भरपाई न मिळणे / कमी मिळणे, विमा कंपनी कडून प्रतिसाद न मिळणे, विमा कंपनी कडून पिक पंचनामे वेळेत न होणे, बँकामार्फत शेतकऱ्यांचे अर्ज न स्विकारणे, विमा कंपनीस माहिती सादर करतांना बँकामार्फत त्रुटी राहणे / विलंब होणे, विमा कंपनी मार्फत रक्कम प्राप्त झाल्यानंतरही बँकामार्फत लाभार्थ्यांना विहित कालावधीत अदा न करणे, हवामान आकडेवारीबाबत साशंकता इ. प्रकारच्या तक्रारी प्राप्त होत असतात.

कृषि विभागास प्राप्त झालेल्या तक्रारींवर तातडीने कार्यवाही होणेचे दृष्टीने सतत पाठपूरावा होत असतो.त्यानुसार, प्राप्त होणाऱ्या विविध तक्रारींचे निरसन अनुक्रमे जिल्हा स्तर, विभाग स्तर, व राज्य स्तरावरील समितीमार्फत करणे आवश्यक आहे. त्यासाठी जिल्हा स्तरावर संबंधित जिल्हाधिकारी, विभागीय स्तरावर विभागीय आयुक्त, तसेच राज्य स्तरावर सचिव कृषि यांचे अध्यक्षतेखाली खालीलप्रमाणे समिती स्थापन करणेत येत आहेत.

जिल्हा स्तरावरील समिती

१) जिल्हाधिकारी	: अध्यक्ष
२) जिल्हयाचे जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी	: सदस्य
३) विमा कंपनीचे प्रतिनिधी	: सदस्य
४) जिल्हा अग्रणी बँक अधिकारी	: सदस्य
५) जिल्हा उप व्यवस्थापक, नाबार्ड	: सदस्य
६) निमंत्रित तज्ञ (कृषि विद्यापीठ शास्त्रज्ञ / संशोधन संस्था प्रतिनिधी)	: सदस्य
७) शेतकरी प्रतिनिधी (जास्तीत जास्त ३)	: सदस्य
८) कृषि उप संचालक, जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी कार्यालय	: सदस्य सचिव

विभागीय आयुक्त स्तरावरील समिती

१) विभागीय आयुक्त	: अध्यक्ष
२) संबंधित जिल्हयाचे जिल्हाधिकारी	: सदस्य
३) विमा कंपनीचे प्रतिनिधी	: सदस्य
४) कृषि विद्यापीठ शास्त्रज्ञ	: सदस्य
५) संबंधित विभागीय कृषि सह संचालक	: सदस्य सचिव

राज्य स्तरावरील समिती

१) सचिव / प्रधान सचिव /अपर मुख्य सचिव (कृषी)	: अध्यक्ष
२) आयुक्त कृषी	: सदस्य
३) आयुक्त सहकार	: सदस्य
४) समन्वयक, राज्यस्तरीय बँकर्स कमिटी	: सदस्य
५) मुख्य सरव्यवस्थापक, नाबार्ड	: सदस्य
६) उप सचिव	: सदस्य सचिव

* समिती आवश्यकतेनुसार विद्यापिठे / हवामानशास्त्र विभाग / संशोधन संस्था/कमोडीटी बोर्ड/महाराष्ट्र राज्य सुदूर संवेदन उपयोगिता केंद्र / राज्य टेक्निकल सपोर्ट युनिट मधील तज्ञांना निमंत्रित करू शकेल.

जिल्हास्तरावरील समितीने तक्रारींचे निरसन करावे. जिल्हा स्तरावरील समितीकडे केलेल्या तक्रारींचे योग्य निरसन न झाल्यास विभागीय स्तरावरील समितीने त्या तक्रारींचे निरसन करावे. विभागीय स्तरावर निरसन न झालेल्या तक्रारी राज्यस्तरीय समितीसमोर सादर करण्यात याव्यात. गंभीर स्वरूपाच्या तक्रारी, एकाहुन अधिक जिल्ह्यांशी संबंधित तसेच नुकसानीची व्याप्ती रु. २५ लाखांहून अधिक असेल अशा तक्रारी राज्यस्तरीय समितीकडे सादर करतील. राज्यस्तरीय समिती तक्रार प्राप्त झाल्यापासून १५ दिवसात निकाली काढेल. समितीचा निर्णय सर्व घटकांना मान्य असेल.

पुनर्रचित हवामानावर आधारीत फळपिक विमा योजनेसंदर्भात न्यायालयीन प्रकरणी दाव्यांचे कामकाज पाहण्यासाठी, शासनाचे वतीने संपुर्ण कार्यवाही करणेसाठी तसेच जिल्हा ग्राहक तक्रार निवारण न्यायमंच येथे दाखल केल्या जाणाऱ्या तक्रारीच्या अनुषंगाने संपुर्ण कार्यवाही करणेसाठी संबंधित जिल्हयाच्या जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी यांना प्राधिकृत करण्यात येत आहे.

तालुका, जिल्हा स्तरावर योजनेच्या अंमलबजावणी संदर्भात प्राप्त होणाऱ्या शेतकऱ्यांचे तक्रारी निवारणासाठी उपरोक्त समित्यांनी मार्गदर्शक सुचनेच्या अधिन राहुन कार्यवाही करावी. जिल्हा, विभागीय स्तरावर तक्रारींचे योजनेच्या मार्गदर्शक सुचनेनुसार निरसन न झाल्यास कृषि आयुक्तालय स्तरावर सदर प्रकरण संपुर्ण

तपशीलांसह विभागीय कृषि सह संचालक यांनी अभिप्रायांसह सादर करावे. राज्य स्तरावर सदर योजनेच्या प्रभावी अंमलबजावणीसाठी आयुक्त कृषि हे सनियंत्रण व पर्यवेक्षण करतील.

१५) विमा प्रकरणे व विमा हप्ता जमा करणे :

१. पुनरचित हवामान आधारित फळपीक विमा योजनेमध्ये प्रधानमंत्री पीक विमा योजनेप्रमाणे उपयोगात येत असलेली बँक पध्दत ही सहकारी बँकांना तशीच लागू राहिल. कार्यान्वित विमा कंपनीने प्राधिकृत केलेल्या नोडल बँकेशी संपर्क साधावा, परंतु कर्ज वाटप केंद्राशी (प्राथमिक कृषि पतपुरवठा सहकारी संस्थांशी) संपर्क ठेवण्याची आवश्यकता नाही. व्यापारी बँक / प्रादेशिक ग्रामीण बँकेच्या शाखा यासाठी नोडल बँका म्हणून कार्यान्वित राहतील. अग्रणी बँक आणि व्यापारी बँकांची प्रादेशिक कार्यालये / प्रशासकीय कार्यालये त्यांचे अधिनस्त बँकांना योजनेच्या मार्गदर्शक सुचना पाठविणेबाबत कार्यवाही करतील, बँक शाखेकडून विमा कंपनीस विहित मुदतीत विमा प्रस्ताव पाठविणेबाबत समन्वयाचे काम करतील आणि विम्याची संपूर्ण माहिती फळपीक विमा संकेतस्थळावर टाकण्याबाबत कार्यवाही करतील. या व्यतिरिक्त बिगर कर्जदार शेतकऱ्यांचा योजनेत सहभाग वाढविणेसाठी विमा कंपनी विमा प्रतिनिधी / विमा मध्यस्थांचा वापर करतील.
२. कृषि विमा संकेतस्थळावर दर्शविलेल्या प्रपत्रात नोडल बँक / बँक शाखा घोषणापत्रे / प्रस्ताव विमा कंपनीस सादर करतील. त्यामध्ये विमा क्षेत्र घटक, विमा संरक्षित रक्कम, विमा हप्ता, शेतकऱ्यांनी विमा संरक्षित केलेले क्षेत्र, प्रवर्गनिहाय सहभागी शेतकरी संख्या (अल्प आणि अत्यल्प किंवा इतर) आणि इतर प्रवर्गातील शेतकरी संख्या (अ.जा./अ.ज./इतर) स्त्री / पुरुष, बँक खाते क्रमांक इ. माहितीचा समावेश असेल.
३. ज्या शेतकऱ्यांचा विमा अर्जाचा तपशिल राष्ट्रीय फळपीक विमा संकेतस्थळावर अपलोड केलेला असेल तेच शेतकरी विमा संरक्षणासाठी पात्र असतील आणि राज्य व केंद्र शासनाचे विमा हप्ता अनुदान त्यानुसारच अदा केले जाईल.

कर्जदार शेतकरी:

१. अधिसूचित फळपिकांसाठी व अधिसूचित केलेल्या क्षेत्रासाठी कर्ज मंजूर केलेल्या शेतकऱ्यांसाठी योजना बंधनकारक राहिल. योजनेच्या वेळापत्रकानुसार कर्ज मंजूर करणारी बँक शाखा / प्राथमिक कृषि पत पुरवठा सहकारी संस्था ही (नोडल बँकेमार्फत) विमा संरक्षित रक्कमेनुसार महिनावार पीकनिहाय, विमा क्षेत्रनिहाय, विमा हप्ता दराची विहित प्रपत्रात माहिती तयार करून संबंधित विमा कंपनीस सादर करेल. कर्ज वितरण करणाऱ्या बँक / प्राथमिक कृषि पत पुरवठा सहकारी संस्था शेतकऱ्यांनी भरावयाच्या विमा हप्त्याची रक्कम जादा कर्ज रक्कम म्हणून मंजूर करतील.
२. किसान क्रेडिट कार्ड द्वारे पीक कर्ज मंजूर केलेल्या शेतकऱ्यांसाठी योजना बंधनकारक राहणार असून अशा शेतकऱ्यांच्या बाबतीत योजनेच्या वेळापत्रकानुसार त्यांचे विमा प्रस्ताव विहित कालावधीत बँकांनी विमा कंपनीस सादर करणे आवश्यक आहे. अशा शेतकऱ्यांच्या बाबतीत बँकेने कर्जाच्या अर्जामध्ये शेतकऱ्यांना दिलेल्या क्षेत्रावरून विमा संरक्षित क्षेत्र गृहीत धरावे किंवा शेतकऱ्याने स्वतःने दिलेल्या पीक पेरणीच्या माहितीवरून गृहीत धरणेत यावे.
३. राज्यस्तरीय समितीने निश्चित केलेल्या वेळापत्रकानुसार अंतिम दिनांकापर्यंत व्यापारी बँकेच्या शाखा / प्रादेशिक ग्रामीण बँकेच्या शाखा/ नोडल बँक (प्राथमिक कृषि पत पुरवठा सहकारी संस्थेच्या बाबतीत) विमा प्रस्ताव जमा करून ते सविस्तर तपशीलांसह, पीक विमा हप्त्याच्या रकमेसह संबंधित विमा कंपनीस पाठवतील.

बिगर-कर्जदार शेतकरी

१. योजनेत सहभागी होऊ इच्छिणारे बिगर कर्जदार शेतकरी आपल्या विमा प्रस्तावाची आवेदन पत्रे भरून व्यापारी बँकांच्या स्थानिक शाखेत / प्रादेशिक ग्रामीण बँकेत / प्राथमिक कृषि पत पुरवठा सहकारी संस्था / विमा कंपनीच्या अधिकृत विमा प्रतिनिधी किंवा विमा मध्यस्थामार्फत विमा हप्ता रकमेसह सादर करतील.
२. योजनेत सहभागी होणारा शेतकरी विहित प्रपत्रातील विमा प्रस्ताव भरून व्यापारी बँकेच्या शाखेत/प्रादेशिक ग्रामीण बँकेच्या शाखेत / प्राथमिक कृषि पत पुरवठा सहकारी संस्थेत विमा हप्ता भरून सादर करेल. संबंधीत शेतकऱ्यांना संबंधित बँकेत आपले बचत खाते उघडणे आवश्यक राहिल. बँकेतील अधिकारी, शेतकऱ्यांना आवेदनपत्रे भरणे व इतर बाबतीत सहाय्य व मार्गदर्शन करतील. शेतकऱ्यांचे विमा प्रस्ताव स्विकारताना त्यांनी विमा संरक्षित केलेली रक्कम व लागू होणारी विमा हप्ता रक्कम इत्यादी बाबी तपासून पाहण्याची जबाबदारी संबंधित बँकांची राहिल. बँकेची शाखा पिकवार व विहित प्रपत्रामधील फळपीक विमा प्रस्ताव / घोषणापत्र तयार करून विमा हप्ता रक्कमेसह अमंलबजावणी करणाऱ्या विमा कंपन्यांना विहित कालावधीत पाठवेल.
३. बिगर कर्जदार शेतकरी यांना भारतीय विमा नियामक आणि विकास प्राधिकरण यांनी मान्यता दिलेल्या संस्थेमार्फत / विमा प्रतिनिधीद्वारे सेवा घेता येईल आणि संबंधित संस्था / विमा प्रतिनिधी हे शेतकऱ्यांना योजनेचे फायदे आणि योजनेविषयी मार्गदर्शन करणेसाठी योजनेचे प्रवर्तक म्हणून काम करतील त्याचप्रमाणे शेतकऱ्यांकडून विमा हप्ता जमा करणे आणि वैयक्तिकरित्या / संकलित केलेल्या विमा हप्त्याची रक्कम वैयक्तिक प्रस्ताव आणि विमा घोषणापत्र / लाभार्थ्यांचे यादीची सॉफ्ट कॉपी तसेच शेतकऱ्यांच्या माहितीसह विमा कंपनीस पाठवतील व विमा कंपनीमार्फत सदरची माहिती फळपीक विमा संकेतस्थळावर भरण्यात येईल.
४. भारतीय विमा नियामक आणि विकास प्राधिकरणाने मान्यता दिलेल्या संस्था, विमा कंपनीने नियुक्त केलेले प्रतिनिधी शेतकऱ्यांकडून विमा हप्ता स्विकारतेवेळी शेतकऱ्यांचे पीकाखालील क्षेत्र, विमा संरक्षित रक्कम इत्यादी बाबत संबंधीत भुमि अभिलेख दस्तऐवज तपासून पाहतील, त्याचप्रमाणे भाडेतत्वावर किंवा कुळाने असलेल्या शेतकऱ्यांच्या करारनामा / सहमती पत्राची प्रत अभिलेखात जतन करतील. प्राधिकृत केलेल्या संस्था / विमा प्रतिनिधी जमा झालेल्या विमा हप्त्याची रक्कम व संकलित प्रस्ताव ७ दिवसात विमा कंपनीस पाठवतील. अशा शेतकऱ्यांच्या बाबतीत त्यांचे बँक खाते असल्याबाबतची खातरजमा करतील व याचा तपशील संबंधित विमा कंपनीस पाठवतील.

बिगर-कर्जदार शेतकऱ्यांचा योजनेत सहभाग- थेट विमा कंपनी मार्फत:

१. योजनेत सहभागी होवू इच्छिणाऱ्या बिगर कर्जदार शेतकरी वैयक्तिकरित्या किंवा पोस्टाने त्यांचा विमा प्रस्ताव विहित प्रपत्रात योग्य त्या विमा हप्त्यासह विमा कंपनीस पाठवून योजनेत सहभागी होऊ शकतात. तसेच शासनाने प्राधिकृत केलेल्या पीक विमा संकेतस्थळाद्वारे किंवा विमा कंपनीच्या संकेतस्थळाद्वारे देखील बिगर कर्जदार शेतकरी योजनेत सहभागी होऊ शकतात. उपरोक्त पध्दतीने योजनेत सहभागी होणाऱ्या बिगर कर्जदार शेतकऱ्यांजवळ योजनेत सहभागी झाल्याचा पुरावा उदा. अर्जाची छायांकीत प्रत किंवा विमा हप्ता भरल्याची पावती असणे बंधनकारक आहे. विमा प्रस्तावात भरलेली माहिती चुकीची असल्याचे निदर्शनास आल्यास शेतकऱ्यांचा विमा हप्ता जप्त केला जाईल व शेतकऱ्यांस नुकसान भरपाई मिळणेचा अधिकार राहणार नाही.
२. पुनर्रचित हवामानावर आधारीत फळपिक विमा योजनेत सहभागी होण्यासाठी सादर केलेला विमा प्रस्ताव अपूर्ण असल्यास / आवश्यक असणारे पुरावे व कागदपत्रे प्रस्तावासोबत सादर न केल्यास / योग्य तो विमा हप्ता भरलेला नसल्यास प्रस्ताव स्विकारल्यापासून १ महिन्याच्या आत सदर प्रस्ताव परत करण्याचे अधिकार विमा

कंपनीस आहेत. विमा कंपनीने प्रस्ताव नाकारल्यास विमा हप्त्याची संपूर्ण रक्कम संबंधित शेतकऱ्याला विमा कंपनीमार्फत परत दिली जाईल.

३. अधिसूचित फळपिकासाठी मंजूर केलेली सर्व कर्जे विहित कालावधीत विमा संरक्षित केली जातील याची सर्व बँकांनी दक्षता घेणे आवश्यक आहे.
४. नोडल बँकांनी / प्राथमिक कृषि पत पुरवठा सहकारी संस्थांनी विहित कालावधीनंतर सादर केलेले सर्व विमा प्रस्ताव विमा कंपनीमार्फत नाकारण्यात येतील व सादर सर्व विमा प्रस्तावांचे दायित्व हे संबंधित बँकांचे राहिल त्यामुळे नोडल बँकांनी / प्राथमिक कृषि पत पुरवठा सहकारी संस्थांनी विहित कालावधीनंतर कोणताही विमा प्रस्ताव स्विकारू नये. सर्व नोडल बँकांनी / प्राथमिक कृषि पत पुरवठा सहकारी संस्थांनी जमा विमा हप्त्यासह योजनेत सहभागी झालेल्या शेतकऱ्यांचा एकत्रित अहवाल विहित कालमर्यादेत संबंधित विमा कंपनीकडे पाठविण्याची दक्षता घ्यावी. जर बँकेने विहित कालमर्यादेत विमा प्रस्ताव विमा कंपनीकडे सादर केले नाही तर त्याची जबाबदारी सर्वस्वी संबंधित बँकेची राहिल.
५. बँकांच्या सर्व शाखा, सर्व नोडल बँका, जिल्हा मध्यवर्ती सहकारी बँका योजनेत सहभागी झालेल्या शेतकऱ्यांची (कर्जदार व बिगर कर्जदार) यादी व इतर आवश्यक माहिती जसे की, शेतकऱ्याचे संपूर्ण नाव, बँक खाते क्रमांक, गावाचे नाव, अल्प - अत्यल्प भुधारक अशी वर्गवारी, अनुसूचित जाती / जमाती, पुरुष / स्त्री वर्गवारी, विमा संरक्षित क्षेत्र, पिकाचे नाव, जमा विमा हप्ता, शासकिय अनुदान इ. माहिती संबंधित प्राथमिक कृषि पत पुरवठा सहकारी संस्था / बँकेची शाखा यांचेकडून सॉफ्ट कॉपीमध्ये घेऊन सादरची माहिती तपासून अंतिम मुदत संपल्यानंतर १५ दिवसांच्या आत संबंधित विमा कंपनीकडे पाठविण्याची कार्यवाही करतील व पीक विमा योजनेच्या संकेतस्थळावर प्रसिध्द करतील.
६. बिगर कर्जदार शेतकऱ्यांची माहिती विमा कंपनी मध्यस्थ संस्थांकडून विहित प्रपत्रात प्राप्त करून घेतील. बँका / वित्तीय संस्था, विमा मध्यस्थ संस्था यांच्या माध्यमातून योजनेत सहभागी झालेल्या शेतकऱ्यांची (कर्जदार व बिगर कर्जदार) माहिती प्राप्त करून घेण्याची जबाबदारी सर्वस्वी संबंधित विमा कंपनीची आहे व सादरची माहिती पीक विमा योजनेच्या संकेतस्थळावर प्रसिध्द करण्यास संबंधित विमा कंपनीही बँकेस मदत करेल.
७. सर्व विमा कंपनी त्यांच्याकडे प्राप्त झालेली योजनेतील सहभागी शेतकऱ्यांची माहिती तपासतील व योजनेअंतर्गत शासनाकडून देण्यात येणाऱ्या अनुदानाचा अंतिम विमा हप्ता मिळणेच्या १ महिना अगोदर विमा कंपनीच्या संकेतस्थळावर प्रसिध्द करतील.

१६) प्रचार, प्रसिध्दी व प्रशिक्षण :

१. सादर योजनेस क्षेत्रीय स्तरावर पुरेशी प्रसिध्दी देणे आवश्यक आहे. दृकश्राव्य माध्यम, राज्याचे कृषि विस्तार अधिकारी यांच्या सेवा यासाठी उपयोगात आणल्या जाव्यात. तसेच विमा हप्ता गोळा करणे, विमा प्रकरणांची छाननी करणे, इत्यादी कामे करणाऱ्या व्यक्तींना प्रशिक्षण देणेही आवश्यक आहे. अंमलबजावणी करणाऱ्या संस्थेने याची व्यवस्था करावी. योजनेसंबंधीची माहिती पुस्तिकांचे क्षेत्रीय स्तरावर वितरण करण्यात यावे. योजनेची मुख्य वैशिष्ट्ये दाखविणारा माहितीपट संबंधित विमा कंपनीने तयार करून जास्तीत जास्त शेतकऱ्यांसाठी प्रदर्शित करावा.
२. शेतकऱ्यांमध्ये योजनेसंबंधी जागृती निर्माण करण्यासाठी व प्रशिक्षण देण्यासाठी एक खास कृती आराखडा संबंधित विमा कंपनीने तयार करावा.
३. विमा कंपनीने एकुण विमा हप्ता रकमेच्या ०.५ टक्के रक्कम क्षेत्रीय पातळीवर योजनेच्या प्रचार व प्रसिध्दीवर खर्च करावी व केलेल्या खर्चाचा तपशिल हंगामाच्या शेवटी राज्य व केंद्र शासनाला सादर करावा. सादर खर्च

एकुण विमा हप्ता रकमेच्या ०.५ टक्याहुन कमी असल्यास फरकाची रक्कम विमा कंपनीने 'तंत्रज्ञान निधी' मध्ये नोंदणीच्या अंतिम तारखेपासून तीन महीन्यांच्या आत जमा करावी.

१७) योजनेमध्ये निरनिराळ्या संस्थांच्या भुमिका व जबाबदाऱ्या:

पुनर्रचित हवामानावर आधारीत फळपिक विमा योजनेत केंद्र सरकार, राज्य शासनाकडील विविध विभाग तसेच विविध संस्थांचा म्हणजे, सहभागी शासकीय व खाजगी विमा कंपनी आणि विविध आर्थिक संस्था यांचा सहभाग राहिल. पुनर्रचित हवामानावर आधारीत फळपिक विमा योजनेच्या सुलभ आणि परिणामकारक अंमलबजावणीसाठी प्रत्येक संस्थेने त्यांना नेमून दिलेले काम जास्तीत जास्त चांगल्या प्रकारे पार पाडणे बंधनकारक आहे.

अ) केंद्र शासनाच्या भुमिका व जबाबदाऱ्या:

१. केंद्र शासनामार्फत पुनर्रचित हवामानावर आधारीत फळपिक विमा योजनेच्या परिणामकारक अंमलबजावणीसाठी वेळोवेळी मार्गदर्शक सुचना जाहीर केल्या जातील. तसेच राज्य शासनाला जनजागृती / प्रसिध्दी करण्यासाठी समन्वय व मदत केली जाईल.
२. केंद्र शासनामार्फत वित्तीय संस्था / बँका यांना रिझर्व बँक ऑफ इंडिया व नाबार्डद्वारे पुनर्रचित हवामानावर आधारीत फळपिक विमा योजनेच्या वित्तीय बाबींच्या परिपुर्ततेसाठी मार्गदर्शक सुचना देण्यात येतील.
३. "राष्ट्रीय पीक विमा पोर्टल" चे व्यवस्थापन.
४. टेक्निकल सपोर्ट युनिट / केंद्रीय प्रकल्प व्यवस्थापन कक्षाची स्थापना करणे व आवश्यक सेवा-सुविधा पुरविणे.
५. तांत्रिक सल्लागार समितीची स्थापना / पुनर्रचना.
६. मागील हंगामातील विमा हप्ता रकमेच्या केंद्र शासनाच्या हिश्याच्या ८० टक्के रकमेच्या ५० टक्के रक्कम आगावू विमा हप्ता रक्कम म्हणून पिक विमा नोंदणीच्या अंतिम तारखेनंतर १५ दिवसांच्या आत विमा कंपन्यांना अदा करणे.
७. शेतकरी सहभागाची जिल्हानिहाय आकडेवारी राष्ट्रीय पीक विमा पोर्टलवर अंतिम होताच १५ दिवसांच्या आत उर्वरित विमा हप्ता रक्कम अदा करणे.
८. पुनर्रचित हवामानावर आधारीत फळपिक विमा योजनेच्या अंमलबजावणीचे पर्यवेक्षण व आढावा घेतला जाईल तसेच पीक विमा हप्ता व इतर आवश्यक बाबींबाबत विमा कंपनीस सुचना देण्यात येतील. वेळोवेळी विमा कंपनीच्या कार्याचा आढावा घेऊन गरज असल्यास त्यामध्ये सुधारणा करणेबाबत सुचना देण्यात येतील.
९. राज्य शासन व इतर समभाग धारकांसाठी प्रशिक्षण / कार्यशाळा आयोजित करण्यात येईल.
१०. योजनेच्या तरतुदीबाबत मागदर्शन करणे तसेच नुकसान भरपाई निश्चित करतांना काही अडचणी आल्यास त्यावर निर्णय घेणे.
११. योजनेच्या अंमलबजावणीमध्ये पारदर्शकता, सुप्रशासन आणणे आणि शेतक-यांना विमा नुकसानभरपाई वेळेवर मिळावी यासाठी आवश्यक तंत्रज्ञानाच्या वापरासाठी सहाय्य, मार्गदर्शन आणि संसाधने उपलब्ध करून देणे.

ब) राज्य शासनाच्या भुमिका व जबाबदाऱ्या

योजनेच्या परिणामकारक अंमलबजावणीसाठी राज्य शासन खालील कार्ये पार पाडेल.

१. योजनेची अधिसूचना निर्गमित झाल्यानंतर राज्य शासनामार्फत योजना अंमलबजावणीसाठी निवडण्यात आलेल्याविमा कंपनीच्या सहाय्याने अधिसूचनेतील आवश्यक माहिती पिक विमा योजनेच्या संकेतस्थळावर प्रसिध्द करण्यात यावी.
२. नुकसान भरपाई विहित कालावधीत निश्चित करण्यासाठी तसेच योजनेच्या परिणामकारक अंमलबजावणीसाठी आधुनिक तंत्रज्ञानाचा वापर करणेबाबत आवश्यक कार्यवाही करण्यात यावी.
३. योजनेच्या अंमलबजावणीमध्ये सहभागी सर्व यंत्रणा/संस्था/ शासकीय विभाग/समिती यांना आवश्यक ते निर्देश देणे.

४. मागील हंगामातील विमा हप्ता रकमेच्या केंद्र शासनाच्या हिश्याच्या ८० टक्के रकमेच्या ५० टक्के रक्कम आगावू विमा हप्ता रक्कम म्हणून पिक विमा नोंदणीच्या अंतिम तारखेनंतर १५ दिवसांच्या आत सर्वसाधारण वित्तीय नियम (जीएफआर) / प्रकरणातील दिशानिर्देशांची पूर्तता करून विमा कंपन्यांना अदा करणे.
५. शेतकरी सहभागाची जिल्हानिहाय आकडेवारी राष्ट्रीय पीक विमा पोर्टलवर अंतिम होताच १५ दिवसांच्या आत उर्वरित विमा हप्ता रक्कम अदा करणे.
६. राज्य सरकारने संबंधित विमा कंपनीद्वारे मागणी केल्यापासून ३ महिन्यांच्या आत विमा हप्ता अनुदानाचा राज्य हिस्सा कंपनीस अदा करणे आवश्यक राहिल. अनुदान अदायगीस विलंब झाल्यास राज्य सरकारला दरमहा १% दंडव्याज द्यावे लागेल.
७. विमा हप्त्याचा राज्य हिस्सा कंपन्यांना वितरित करण्यासाठी शक्यतोवर सार्वजनिक वित्तीय व्यवस्थापन प्रणाली (पीएफएमएस) / पीएफएमएस लिंकड सिस्टीमचा वापर करण्याचा राज्य शासन प्रयत्न करेल.
८. पुनर्रचित हवामानावर आधारीत फळपिक विमा योजनेत शेतकऱ्यांचा विशेषतः बिगर कर्जदार शेतकऱ्यांचा सहभाग वाढविण्यासाठी राज्य शासनाच्या कृषि आणि इतर संबंधित विभागामार्फत मोठ्या प्रमाणावर जनजागृती व प्रसिध्दी करण्यात येईल.
९. योजनेसाठीच्या एकुण तरतूदीपैकी किमान रक्कम रु. ५० लाख तरतूद राज्य शासनाने प्रशासकिय खर्च, आधुनिक तंत्रज्ञानाचा वापर, राज्य टेक्निकल सपोर्ट युनिट, प्रवासखर्च आणि आकस्मिक खर्चासाठी वापरण्यात यावा.

क) विमा कंपनीच्या भुमिका व जबाबदाऱ्या:

१. विमा कंपनी ही राज्य शासन व इतर अंमलबजावणी यंत्रणा यांच्यातील दुवा म्हणून काम करेल.
२. अधिसूचनेप्रमाणे आवश्यक बाबींची राज्यस्तरीय पीक विमा समन्वय समितीला पुर्तता करेल.
३. या योजनेअंतर्गत नुकसान भरपाई निश्चित करणेबाबत कार्यवाही व नुकसान भरपाई शेतकऱ्यांच्या बँक खात्यावर थेट अदा करण्याची जबाबदारी विमा कंपनीची राहिल.
४. सदर योजनेच्या मार्गदर्शक सुचनेनुसार वेळापत्रकाप्रमाणे नुकसान भरपाई निश्चित करणे व अदा करणे आणि आवश्यकतेप्रमाणे पुनर्विम्याचे प्रयोजन करण्यात यावे.
५. हवामान घटक तसेच विमा नुकसान भरपाई संदर्भातील माहितीचे संकलन करणे आणि कृषि आयुक्तालय व शासनाने योजनेसंदर्भातील वेळोवेळी मागणी केलेली आवश्यक ती सर्व माहिती त्वरीत उपलब्ध करून देणे.
६. प्रधानमंत्री पिक विमा योजनेचा आढावा घेऊन परिणामकारक अंमलबजावणीसाठी आवश्यक सुचनांसह कृषि सहकार आणि किसान कल्याण मंत्रालय (केंद्र शासन) यांना सादर करणे.
७. हंगाम सुरु होण्यापूर्वी संबंधित विमा कंपनीने खाजगी विमा प्रतिनिधींची नियुक्ती लेखी स्वरूपात जाहीर करणे आवश्यक आहे.
८. विविध प्रकारचे अनुज्ञेय सेवाशुल्क अंमलबजावणी यंत्रणांना देणे.
९. योजनेची पारदर्शक पध्दतीने प्रभावी अंमलबजावणी करण्यासाठी नवीन तंत्रज्ञानाचा वापर करून पथदर्शक प्रकल्प राबविण्यासाठी विमा कंपन्यांनी पुढाकार घेतील.
१०. बिगर कर्जदार शेतकऱ्यांच्या सहभागामध्ये किमान १० टक्के वाढ करण्याच्या दृष्टीने योजनेची माहिती शेतकऱ्यांपर्यंत पोहोचविण्यासाठी जनजागृती व प्रसिध्दीसाठी प्रयत्न करणे, त्यासाठी आवश्यक ते मनुष्यबळ व साधनसामुग्री उपलब्ध करून देणे तसेच राज्य शासन व इतर संस्थांमध्ये जनजागृती व प्रसिध्दीसाठी समन्वय साधणे.
११. केंद्र व राज्य शासनाने मागणी केल्याप्रमाणे मासिक प्रगति अहवाल / सांख्यिकी व इतर अनुषंगीक माहिती पुरवठा करणे.
१२. अधिकृत बँका आणि प्रतिनिधी यांचेकडून विमा धारक शेतकऱ्यांची / लाभार्थ्यांची माहिती संकलित करून ती संकेतस्थळावर प्रसारित करणे.

१३. विमा नियामक प्राधिकरणाने निश्चित केलेल्या विहित कालावधीत योजनेसंदर्भातील विविध तक्रारींचे निवारण करण्यात यावे तसेच शेतकऱ्यांच्या तक्रारींची नोंद घेण्यासाठी भारतीय कृषि विमा कंपनीच्या नियंत्रणाखाली डॉकेट सुविधेवर आधारित टोल फ्री नंबर उपलब्ध करून देण्यात यावा.
१४. कर्जदार शेतकऱ्यांच्या सहभागासाठी स्वतः विमा कंपनीने कार्यवाही करावी त्यासाठी मध्यस्थ यांची नेमणूक करू नये.
१५. ज्या जिल्हयासाठी विमा कंपनीची नियुक्ती करण्यात आलेली आहे, त्या जिल्हयासाठी जिल्हा मुख्यालयी कार्यात्मक कार्यालय (Functional Office) सुरु करणे आवश्यक आहे. तसेच सदर जिल्हा कार्यालयात कृषि पदवीधारक प्रतिनिधीची नियुक्ती करणे आवश्यक आहे. ज्या जिल्हयात काम देण्यात आलेले आहे, त्या जिल्हयातील तालुका स्तरावर कार्यात्मक कार्यालयाची स्थापना करावी व कमीत कमी एका प्रतिनिधीची नेमणूक करावी व सदर प्रतिनिधी दैनंदिन स्वरूपात शेतकऱ्यांची शंका / गाऱ्याणीचे निरसन करण्यासाठी उपस्थित राहिल याची खात्री करावी. सदर कार्यालय व प्रतिनिधीचा तपशील कृषि विमा संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात यावा.
१६. केंद्र शासनाच्या मार्गदर्शक सुचनांनुसार नुकसान भरपाई निश्चित करण्यासाठी निर्धारक (Loss Assessor) याची नेमणूक करणे बंधनकारक राहिल.
१७. योजनेत शेतकरी सहभागाची माहिती बँकेकडून प्राप्त झाल्यानंतर विमा कंपनीमार्फत शेतकरी सहभागाचा पिकनिहाय अंतिम तपशिल महसूल विभागास उपलब्ध करून दिला जाईल. त्यानंतर जिल्हाधिकारी यांनी महसूल विभागाकडील हंगामातील विमा कंपनीला उपलब्ध करून दिलेल्या महसूल मंडळनिहाय, पिकनिहाय क्षेत्राच्या नोंदी व विमा योजनेत सहभागी शेतकऱ्यांचा तपशिलाच्या नोंदीची पडताळणी करावी व यामध्ये काही तफावत असल्यास तातडीने निदर्शनास आणावे.
१८. नोडल बँका / व्यापारी बँका / ग्रामीण बँकांनी पोर्टलवर अपलोड केलेले विमा प्रस्ताव आणि विमा हप्ता ऑनलाईन जमा केल्याचा तपशिलवार गोषवारा प्राप्त करून घेण्याची जबाबदारी विमा कंपन्यांची असेल.
१९. विमा कंपनीमार्फत अधिसूचित क्षेत्रातील अधिसूचित पिकाच्या क्षेत्राचा तपशिल व नुकसान भरपाई निश्चित करणेसाठी स्वयंचलित हवामान केंद्राद्वारे (AWS) प्राप्त माहितीचा वापर करणे बंधनकारक असेल. योजनेच्या अंमलबजावणी करीता आधुनिक तंत्रज्ञान, रिमोट सेन्सींग, उपग्रह छायाचित्र, ड्रोन इत्यादीचा वापर करण्यात यावा.
२०. विमा कंपन्यांनी सहभागी झालेल्या क्लस्टर्स करीता विमा संरक्षण कालावधी सुरु झाल्यापासूनची हवामानाची आकडेवारीची माहिती महावेध कडून खरेदी करणे आवश्यक आहे. राज्य हिस्सा अनुदान वितरणापूर्वी जर विमा कंपनीने हवामानाची आकडेवारी मिळाल्यानंतर देखील स्कायमेट व्हेदर सर्विसेस प्रा. लि. यांचेहवामान आकडेवारीचे देयक स्थगित केलेले असल्यास राज्य शासन स्कायमेटला प्रत्यक्ष देयक रक्कम अदा करेल व विमा कंपनीस देय राज्य हिस्सा अनुदान रकमेतून हवामान आकडेवारी देयक खर्च समायोजित (वजा) करेल.
२१. पुनर्रचित हवामान आधारित फळ पिक विमा योजनेच्या प्रभावी अंमलबजावणीस्तव नोडल बँका/ जिल्हा मध्यवर्ती सहकारी बँका यांचेकडून विमा प्रस्ताव प्राप्त झाल्यानंतर, त्याचप्रमाणे, विमा हप्ता अनुदान शासनाकडून प्राप्त झाल्यानंतर, विमा कंपनीने ३ आठवड्यामध्ये नुकसान भरपाई रक्कम निश्चित करून शेतकऱ्यांना अदा करणे आवश्यक आहे. अन्यथा, विमा कंपनीस १२ टक्के दराने विलंब शुल्कासहित नुकसान भरपाईची रक्कम लाभार्थी शेतकऱ्यांना अदा करावी लागेल.
२२. ज्या शेतकऱ्यांच्या बँक खात्यावर विमा कंपनीकडून नुकसान भरपाईची रक्कम जमा करण्याचा प्रयत्न करूनही शेतकऱ्यांचे बँक खाते चुकीचे अथवा बंद असल्याने सक्रीय (Active) नसल्यामुळे सदर रक्कम विमा कंपनीस परत आली असल्यास अशा शेतकऱ्यांच्या सविस्तर तपशीलासह शासनास व आयुक्त (कृषि) यांना १५ दिवसात एकत्रित यादी सादर करण्याची खातरजमा करणे.

२३. तसेच ज्या विमाधारक शेतकऱ्यांना रु.१००० पेक्षा कमी रकमेची नुकसान भरपाई मंजूर करण्यात आली आहे, अशा शेतकऱ्यांचीही सविस्तर तपशीलासह माहिती शासनास व आयुक्त (कृषि) यांना न चुकता तात्काळ कळविण्यात यावी.
२४. विमा कंपन्यांनी हंगामामध्ये नमुद केलेले टोल फ्री क्रमांकावर शेतकऱ्यांना संपर्क साधणे सुलभ व्हावे यासाठी टोल फ्री क्रमांकाची क्षमता वाढवून टोल फ्री क्रमांक विना तक्रार कार्यरत राहिल याची दक्षता घ्यावी. त्याचप्रमाणे, विहित टोल फ्री क्रमांक व्यवस्थित कार्यान्वीत नसल्यास फोन, पत्र, ईमेलद्वारे प्राप्त शेतकऱ्यांच्या पीक नुकसानीबाबतच्या सूचना, तक्रारींची नोंद घेवून योजनेच्या मार्गदर्शक सूचनेनुसार पुढील कार्यवाही संबंधीत विमा कंपनीने करणे आवश्यक राहिल.
२५. विमा कंपन्या या वित्तीय संस्थांना सहभागी शेतकऱ्यांची सविस्तर माहिती पीक विमा पोर्टलवर भरण्यासाठी मदत करतील. या व्यतिरिक्त इतर कोणतेही प्रारूप / संकेतस्थळ / सुविधा इ. योजनेतील सहभागी शेतकऱ्यांची माहिती गोळा करण्यासाठी विमा कंपन्यांना वापरता येणार नाही.
२६. पुनर्चित हवामान आधारित फळ पिक विमा योजनेत सहभागी बिगर कर्जदार शेतकऱ्यांचे प्रमाण कमीत कमी १० टक्के वाढविणेबाबत त्या विभागात सर्वात कमी विमा हप्ता दराने निश्चित करण्यात आलेल्या विमा कंपनीची जबाबदारी राहिल.
२७. विमा कंपन्यांनी योजनेच्या जाहिरातीसाठी, जागरूकता निर्माण करण्यासाठी आणि क्षमता विकासासाठी पुरेसे आणि वचनबद्ध मनुष्यबळ निर्माण करणे आवश्यक आहे. याबाबतचे सविस्तर नियोजन हंगाम सुरु होण्यापूर्वी कंपनीने केंद्र व राज्य शासनाला सादर करणे आवश्यक आहे.
२८. विमा कंपन्यांकडे प्राप्त झालेल्या कर्जदार व बिगर कर्जदार शेतकऱ्यांचा अर्ज जर अपूर्ण असेल, आवश्यक प्रमाणपत्राची प्रत जोडली नसेल, आधार नंबर किंवा आधार नोंदणी क्रमांक/ पोचपावती किंवा विमा हप्ता भरला नसेल तर सदर अर्ज अनुक्रमे १५ दिवस किंवा १ महिन्याच्या आत स्वीकारणे अथवा फेटाळण्याचा अधिकार विमा कंपन्यांना राहिल. अर्ज फेटाळला गेल्यास विमा कंपनी सदर शेतकऱ्याचा भरलेला संपूर्ण विमा हप्ता परत करेल.

ड) बँका/वित्तीय संस्थांच्या जबाबदाऱ्या :

१. भारतीय रिझर्व्ह बँक आणि राष्ट्रीय कृषि व ग्रामीण विकास बँक (NABARD) यांच्या नियमात बसणाऱ्या व शेतकऱ्यांना हंगामी पिक कर्ज वितरण करणाऱ्या सर्व बँका व संस्था या योजनेत वित्तीय संस्था म्हणून मानल्या जातील.
२. पुनर्चित हवामान आधारित फळ पिक विमा योजनेअंतर्गत, सहकारी बँकांच्या बाबतीत प्रत्येक जिल्हयातील जिल्हा मध्यवर्ती सहकारी बँक ही नोडल बँक म्हणून कार्य करील व व्यापारी बँका तसेच ग्रामीण बँकांच्या बाबतीत सदर बँकेची प्रत्येक शाखा ही नोडल बँक म्हणून कार्य करील.
३. व्यापारी बँकांची तसेच ग्रामीण बँकांची विभागीय / प्रशासकीय कार्यालये, प्रत्येक जिल्हयातील जिल्हा मध्यवर्ती सहकारी बँका (नोडल बँका) यांनी योजनेच्या अनुषंगाने त्यांना प्राप्त झालेल्या सर्व मार्गदर्शक सूचना, शासन निर्णय इ. त्यांच्या नियंत्रणाखालील सर्व शाखांना पाठविणे आवश्यक आहे.
४. व्यापारी बँकांची तसेच ग्रामीण बँकांची विभागीय / प्रशासकीय कार्यालये, प्रत्येक जिल्हयातील जिल्हा मध्यवर्ती सहकारी बँका (नोडल बँका) यांनी कर्जदार शेतकऱ्यांसाठी कर्ज मंजूर करताना त्यांच्या विमा हप्ता रकमेसाठी जादा कर्ज मंजूर करणेबाबत आपल्या अधिनस्त सर्व बँकांना सूचना द्याव्यात.
५. योजनेत सहभागी होऊ इच्छिणाऱ्या बिगर कर्जदार शेतकऱ्यांना सर्व बँकांनी योग्य ते मार्गदर्शन व मदत करणे आवश्यक आहे. जसे, शेतकऱ्यांचे बँकेत खाते उघडणे, योग्य तो विमा हप्ता घेवून त्यांना विमा प्रस्ताव भरण्यास मदत करणे व त्याबाबतचे अहवाल अद्ययावत करणे इ.
६. सर्व बँका / वित्तीय संस्थांनी अर्जदार शेतकऱ्यांचा तपशिल इलेक्ट्रॉनिक पध्दतीनेच राष्ट्रीय पीक विमा संकेतस्थळावर अपलोड करणे बंधनकारक आहे. त्यादृष्टीने सर्व बँका / वित्तीय संस्थांनी सीबीएस इंटेग्रेशन करून घेणे गरजेचे आहे, जेणेकरून माहितीचे तात्काळ आदान-प्रदान शक्य होईल.

७. सर्व नोडल बँकांनी कर्जदार व बिगर कर्जदार शेतकऱ्यांचा जमा विमा हप्ता रक्कम, विमा प्रस्ताव व अनुषंगिक माहिती विहित मुदतीत स्वतंत्रपणे संबंधित विमा कंपनीस सादर करणे आवश्यक आहे.
८. सर्व अग्रणी बँका / नोडल बँकांनी त्यांच्या कार्यक्षेत्रातील अधिसूचित पिकांसाठी घेतलेली सर्व कर्जे व कर्जदार शेतकरी योजनेअंतर्गत विमा संरक्षित केले जातील व एकही कर्जदार शेतकरी विमा संरक्षणापासून वंचित राहणार नाही याची दक्षता घ्यावी व त्याबाबतच्या सुचना बँकांनी आपल्या अधिनस्त सर्व शाखांना देण्यात याव्यात. संबंधित बँकांच्या त्रुटीमुळे / दिरंगाईमुळे / हलगर्जीपणामुळे काही कर्जदार शेतकऱ्यांना विमा संरक्षण न मिळाल्यास व त्या हंगामात नुकसान भरपाई मंजूर झाल्यास विमा संरक्षित न झालेल्या सर्व शेतकऱ्यांना मंजूर नुकसान भरपाई देण्याची जबाबदारी सर्वस्वी त्या बँकेची / शाखेची राहिल.
९. घोषणापत्र / प्रस्ताव आणि विमा हप्ता विमा कंपनीला बँकेमार्फत/ प्राथमिक कृषी पत पुरवठा संस्था यांच्याकडून विहित मुदतीनंतर जमा झाला तर ते तात्काळ नाकारले जातील व अशा कोणत्याही घोषणापत्राबाबत संबंधित बँक जबाबदार राहिल. त्यानुसार विहित मुदतीनंतर राष्ट्रीय फळपीक विमा संकेतस्थळावर अर्ज दाखल करण्याची सुविधा बंद केली जाईल. तथापि या संबंधी काही तक्रारी उदभवल्यास त्यांचे निराकरण विहित तक्रार निवारण समितीच्या कार्यपद्धतीनुसार करण्यात येईल. अधिसूचित पिकांसाठी हंगामी पीककर्ज घेणा-या कर्जदार शेतकऱ्यांना प्राथमिक कृषि सहकारी संस्थांसह कोणत्याही वित्तीय संस्थेने विमा योजनेतून सूट देण्याचा निर्णय घेतलेला असेल तरीदेखील अशा कोणत्याही निर्णयावर हे कलम प्रचलित राहिल व अशा शेतकऱ्यांचा पीक विमा योजनेतील सहभाग बंधनकारक राहिल. तथापि किसान क्रेडीट कार्ड अथवा तत्सम शेती कर्जे, जी विशिष्ट पिकांच्या फळपिक कर्ज मर्यादेनुसार नसतात त्या शेतकऱ्यांचा विमा योजनेतील सहभाग बंधनकारक नाही. मात्र बँका अशा शेतकऱ्यांना बिगर कर्जदार शेतकरी म्हणून विमा योजनेत सहभागी होण्यास प्रोत्साहित करू शकतात.
१०. सर्व नोडल बँका / व्यापारी बँका व ग्रामीण बँकांच्या सर्व शाखांनी पिकवार व अधिसूचित क्षेत्रवार पिक विमा प्रस्ताव विहित विवरण पत्रात (बिगर कर्जदार शेतकऱ्यांसाठी वेगळे) भरून विमा हप्ता रकमेसह विहित वेळेत संबंधित विमा कंपनीकडे पाठविणे अत्यंत आवश्यक आहे.
११. सर्व नोडल बँका / व्यापारी बँका / ग्रामीण बँकांनी शेतकरीनिहाय फळपिक विमा प्रस्ताव व विमा हप्ता जमा केल्याचा तपशिल (NEFT/RTGS/UTR) राष्ट्रीय फळपिक विमा संकेतस्थळावर ऑनलाईन अपलोड करणे आवश्यक आहे. तसेच सर्व प्रस्तावांचा घोषवारा विहित वेळेत विमा कंपनीलाही पाठवणे आवश्यक आहे.
१२. सर्व बँकांनी योजनेअंतर्गत अपवादात्मक परिस्थितीमध्ये संबंधित विमा कंपनीमार्फत मंजूर झालेली नुकसान भरपाई रक्कम प्राप्त झाल्यानंतर संबंधित लाभार्थी शेतकऱ्यांच्या बँक खात्यावर ७ दिवसांच्या आत जमा करणे आवश्यक आहे. जर एखाद्या बँकेने नुकसान भरपाईची रक्कम विहित वेळेत शेतकऱ्यांच्या बँक खात्यावर जमा केली नाही तर संबंधित बँकेने व्याजासह (बचत खात्यावर देय असलेला प्रचलित व्याज दर) नुकसान भरपाईची रक्कम शेतकऱ्यांच्या खात्यावर जमा करणे बंधनकारक राहिल.
१३. नोडल बँक / प्रशासकीय कार्यालये योजनेत भाग घेणाऱ्या शेतकऱ्यांची अनुषंगिक माहिती शेतकऱ्यांचे संपूर्ण नाव, अचुक बँक खाते क्रमांक, गावाचे नाव, अल्प - अत्यल्प भुधारक अशी वर्गवारी, अनुसूचित जाती जमाती, महीला शेतकरी अशी वर्गवारी, विमा संरक्षित क्षेत्र, पिकाचे नाव, जमा विमा हप्ता, शासकिय अनुदान इ. माहिती संबंधित प्राथमिक कृषि पत पुरवठा सहकारी संस्था / बँकेची शाखा यांचेकडून Soft Copy मध्ये घेऊन सदरची माहिती तपासून अंतिम मुदत संपल्यानंतर १५ दिवसांच्या आत संबंधित विमा कंपनीकडे पाठविण्याची कार्यवाही करेल.
१४. संबंधित विमा कंपनी बँकेकडून विमा प्रस्ताव प्राप्त झाले नंतर ते तपासून बँकेला पोहच देईल. संबंधित बँक आपलेकडे उपलब्ध असलेल्या दस्तऐवजावरून सदर विमा प्रस्तावाची पुर्नतपासणी करेल व यामध्ये काही दुरुस्ती आढळल्यास १५ दिवसांचे आत विमा कंपनीच्या निदर्शनास आणेल अन्यथा विमा कंपनीने पोहच दिलेले विमा प्रस्ताव अंतीम समजून त्यानुसार कार्यवाही करण्यात येईल व भविष्यात त्यामधील कोणतेही बदल स्वीकारले जाणार नाहीत.

१५. संबंधित बँकेने नुकसान भरपाई मिळालेल्या शेतकऱ्यांची यादी नोटीस बोर्डावर प्रसिध्द करणे आवश्यक आहे. तसेच प्राप्त झालेली नुकसान भरपाई रक्कम सर्व शेतकऱ्यांच्या बँक खात्यात जमा केले असल्याचे प्रमाणपत्र विमा कंपनीस पाठविणे आवश्यक आहे. तसेच नुकसान भरपाई पात्र शेतकऱ्यांची यादी विमा कंपनीच्या सहाय्याने फळपिक विमा संकेतस्थळावर प्रसिध्द करणे आवश्यक आहे.
१६. सर्व बँकांना विमा प्रस्तावाशी संबंधित असलेले सर्व दस्तऐवज संबंधित विमा कंपनीस तपासणीसाठी आवश्यकतेनुसार उपलब्ध करून द्यावे लागतील.
१७. बँकेने कोणताही शेतकरी योजनेच्या लाभापासून वंचित राहणार नाही याची खात्री करावी जर एखादा शेतकरी वित्तीय संस्थेच्या चुकीमुळे योजनेच्या लाभापासून वंचित राहिला तर सदर शेतकऱ्याला देय असणारी नुकसान भरपाई अदा करणेची जबाबदारी संबंधित बँकेची राहिल.
१८. शेतकऱ्याची पूर्ण अर्ज भरण्याची जबाबदारी ही बँकेच्या शाखेची राहिल. जर एखादया शेतकऱ्याला अर्ज भरता येत नसेल तर सदर अर्ज शेतकऱ्यांच्या वतीने भरण्याची जबाबदारी बँकेच्या शाखेची राहिल, जेणेकरून पिक विमा योजनेत सहभागी होऊ इच्छिणारा एकही शेतकरी पिक विमा संरक्षणापासून वंचित राहणार नाही.
१९. प्रतिकूल हवामानामुळे ज्या शेतकऱ्यांचा विमा हप्ता संबंधित हवामान घटकाची अधिसूचना जारी होण्याच्या आत जमा झाला असेल / बँक खात्यातून वर्ग केलेला असेल त्यांनाच पात्र समजले जाईल. सबब बँकांनी कर्जदार शेतकऱ्यांचा विमा हप्ता पीक कर्ज मंजूरी/किसान क्रेडीट कार्डचे नुतनीकरण केल्यापासून १५ दिवसांच्या आत विमा कंपनीकडे देणे बंधनकारक आहे, अन्यथा अशा शेतकऱ्यांच्या बाबतीत सांभाव्य नुकसानभरपाईची सम्पूर्ण जबाबदारी संबंधित बँकेची राहिल. अशी परिस्थिती उद्भवू नये यासाठी बँकांनी विमा नोंदणीच्या अंतिम तारखेपुर्वी किमान एक महिना आधीच कर्जदार शेतकऱ्यांचा विमा हप्ता विमा कंपनीकडे जमा करावा आणि त्यानंतर मंजूर केलेल्या कर्जखात्यांच्या बाबतीत दररोज विमा हप्ता जमा करावा.
२०. बँकांना जमा विमा हप्त्याचे ४ टक्के सेवा शुल्क देण्यात येते. त्यासाठी बिगर कर्जदार शेतकऱ्यांना विमा प्रस्ताव सादर करण्याबाबतीत बँकांनी आवश्यक ते सर्व सहकार्य करावयाचे आहे.
२१. बँकांनी कर्जदार व बिगर कर्जदार शेतकऱ्यांचे विमा प्रस्ताव सादर करताना शेतकऱ्यांचे बँक खाते आधार कार्डशी सलग्न करणे अनिर्वाय आहे. या बाबतच्या आवश्यक त्या कागदपत्राची तपासणी संबंधित बँकांनी करावयाची आहे.
२२. बँक / नोडल बँक यांचेकडून संबंधित विमा कंपनीस विमा घोषणापत्रे (Declaration) पाठविण्यास विलंब झाल्यास बँकेस द्यावयाच्या सेवा शुल्कामध्ये कपात करण्यात येईल.

ई) कर्ज पुरवठा करणारी बँक/वित्तीय संस्था

१. पुनर्रचित हवामान आधारित फळ पिक विमा योजनेबाबत शेतकऱ्यांना मार्गदर्शन करणे
२. शेतकऱ्यांना विहित प्रपत्रात विमा प्रस्ताव तयार करणेस मदत करणे आणि बिगर कर्जदार शेतकऱ्यांचे विविध कागदपत्र संकलित करणे.
३. विमा नोंदणी सुरु होण्यापुर्वी सर्व कर्जदार शेतकऱ्यांचे आधार व मोबाईल क्रमांक प्राप्त करून घेणे.
४. कर्जदार व बिगर कर्जदार शेतकऱ्यांची स्वतंत्र प्रपत्रात माहिती संकलित करून ती विमा कंपनीस विमा हप्त्यासह वेळेत सादर करणे.
५. विमा कंपनी किंवा त्यांनी प्राधिकृत केलेल्या प्रतिनिधी आणि जिल्हास्तरीय समन्वय समिती मार्फत करण्यात येणाऱ्या छाननी / पडताळणीसाठी विमा पॉलिसी प्रस्ताव व इतर आवश्यक कागदपत्रांचे जतन करावे.
६. आपल्या कार्यक्षेत्रामधील नोडल बँक आणि त्यांतर्गत सेवा पुरविणाऱ्या इतर बँकांच्या कार्यालयामधील संबंधित अभिलेख व नोंदी या विमा कंपनीस उपलब्ध करून देण्यात याव्यात.
७. विमा संरक्षण घेणाऱ्या कर्जदार व बिगर कर्जदार शेतकऱ्यांची क्षेत्र व पिकांसंबंधी आकडेवारीची नोंद ठेवणे.

८. फळपिक विमा संकेतस्थळावर प्रस्ताव अपलोड करण्याच्या अंतिम तारखेपासून १५ दिवसांच्या आत आणि विमा कंपनीने मागणी केल्यापासून ७ दिवसांच्या आत विमा प्रस्तावांची माहिती संकलित व प्रमाणित करून देणे.
९. विमा नोंदणीची मुदत संपण्यापुर्वी शेतक-यांचा विमा हप्ता कपात करून घेणे व ती रक्कम संबंधित विमा कंपनीला थेट इलेक्ट्रॉनिक प्रणालीद्वारे हस्तांतरीत करणे.
१०. विमा कंपनीकडून प्राप्त विमा नुकसानभरपाई रक्कम शेतक-यांच्या खात्यावर ७ दिवसांच्या आत जमा करणे व जी रक्कम अदा होऊ शकली नाही ती रक्कम प्राप्त झाल्यापासून १० कार्यालयीन दिवसांच्या आत कारणांसह संबंधित विमा कंपनीला परत करणे व त्याची माहिती केंद्र व राज्य शासनाला कळवणे.
११. प्रशासकीय व्यवस्थेमध्ये बँकेच्या शाखा या अंतिम सेवा केंद्रे मानण्यात आलेल्या आहेत. सबब सर्व कर्जदार शेतकरी आणि इच्छुक बिगर कर्जदार शेतकरी यांची पिक विमा नोंदणी करून घेणे ही सर्व बँक शाखांची जबाबदारी आहे. यामध्ये हयगय अथवा चूकीची माहिती देण्यात आल्यास संबंधित बँक/बँक शाखा/प्राथमिक सेवा संस्था जबाबदार असतील.

फ) जन सुविधा केंद्र - आपले सरकार केंद्र (सीएससी- एसपीव्ही)

१. बिगर कर्जदार शेतक-यांची नोंदणी जनसुविधा केंद्रमार्फत सुनिश्चित करणे.
२. गाव पातळी वरील कर्मचारी यांना पिक विमा सहभाग वाढविण्यासाठी संकेतस्थळावर अथवा जिल्हा पातळीवर काम करणा-या संबंधित पिक विमा कंपनीद्वारे पिक विम्याविषयी प्रशिक्षण देणे.
३. जनसुविधा केंद्रमार्फत शेतक-यांकडून जमा केलेली विमा हप्त्याची रक्कम संबंधित विमा कंपनीकडे शेतक-यांकडून प्राप्त झाल्याच्या दिनांकापासून तीन दिवसांच्या आत ऑनलाईन जमा करणे.
४. जनसुविधा केंद्रामध्ये जमा झालेल्या विमा हप्त्यांचा अहवाल व शेतकरी सहभागाच्या गोषवा-यासह संबंधित विमा कंपन्यांना दररोज सादर करणे.
५. राष्ट्रीय फळपिक विमा संकेतस्थळावर भरण्यात आलेली शेतकरी सहभागाची माहिती आणि संबंधित विमा कंपनीला अदा केलेली विमा हप्ता रक्कम यांची पडताळणी विमा नोंदणीची अंतिम मुदत संपल्यावर ७ दिवसांच्या आत करणे.
६. हंगामासाठी निश्चित करण्यात आलेल्या प्रती शेतकरी सेवाशुल्काच्या दरानुसार सेवा शुल्काचे देयक संबंधित विमा कंपनी कडे पुढील महिन्यातील १० तारखेस अथवा त्यापुर्वी सादर करणे.
७. विमाधारक शेतक-यांच्या तक्रार निवारण करणेसाठी व विमा पश्चात सेवा सुनिश्चित करणे.
८. राष्ट्रीय फळपिक विमा संकेतस्थळावर भरण्यात आलेली वैयक्तिक शेतक-यांची माहिती व सादर केलेली कागदपत्रे यामध्ये त्रुटी अथवा चुका आढळून आल्यास संबंधित सेवा केंद्र जबाबदार असेल व अशा चुकांमुळे देय पिक विमा दाव्यांना जबाबदार राहिल.

प) जन-सुविधा केंद्रा वरील गावपातळी सेवक (व्ही.एल.ई.)

१. शेतकरी विशेषतः बिगर कर्जदार शेतक-यांना योजने बाबत शिक्षित करणे व योजनेची वैशिष्ट्ये समजावून सांगणे.
२. विमाकंपनी / राज्यशासना मार्फत योजनेच्या प्रचार व प्रसिध्दीसाठी देण्यात आलेल्या जाहीराती, प्रचार साहित्य, बॅनर, पोस्टर, पत्रके इ. शेतक-यां पर्यंत पोहचवण्यासाठी कार्यक्षेत्रामध्ये ठळकपणे प्रसिद्ध करणे.
३. फक्त बिगर कर्जदार शेतक-यांचे विमा प्रस्ताव विहित प्रपत्रात आवश्यक कागदपत्रासह स्विकारणे व ऑनलाईन भरून घेणे.
४. अंमलबजावणी करणा-या विमा कंपनीने मार्गदर्शक सुचनेच्या तरतुदीनुसार शेतकरी विमा हप्ता जमा करणे.
५. राष्ट्रीय फळपिक विमा संकेतस्थळावर बिगर कर्जदार शेतक-यांची माहिती मोबाईल नंबरसह योग्य तपशिल आवश्यक कागदपत्रासह अदयावत करणे व निश्चित कालावधीत जनसुविधा केंद्रमार्फत विमा हप्ता रक्कम जमा करणे. बिगर कर्जदार शेतक-यांचे पिक विमा प्रस्ताव भरतांना योग्य ती काळजी घेणे व जोडलेल्या कागदपत्राचा प्रस्तावाशी ताळमेळ घालणे.

६. विमा सहभाग नोंदवलेले शेतकरी काही त्रुटी, चुका अथवा विपरीत बाबीमुळे योजनेच्या फायदयापासून वंचित राहणार नाही यांची जनसुविधा केंद्रावरील गावपातळी सेवक (व्हिएलईज) यांनी खात्री करणे. जनसुविधा केंद्रावरील गावपातळी सेवक (व्हिएलईज) यांचे सेवेतील त्रुटी, गैरव्यवहार यामुळे योजनेच्या फायदयापासून शेतकरी वंचित राहिल्यास त्यांचा अहवाल सादर करून त्यांचे वर प्रशासकीय व कायदेशीर कार्यवाही करण्यात येईल.
७. विमा धारक शेतक-यांना विमा पश्चात सेवा देणे तसेच पिक विमा दाव्यांची सुचना अथवा या संबंधीत तक्रारी असल्यास त्याबाबतची सुविधा निर्माण करणे.
८. जनसुविधा केंद्र शेतक-यांच्या वतीने विमा अर्ज भरतांना विमा प्रस्तावासाठी आवश्यक / गरजेची सर्व कागदपत्रे अपलोड करेल. आवश्यक कागदपत्रांशिवाय असलेले अर्ज विमा नुकसान भरपाईसाठी विचारात घेतले जाणार नाहीत व कागदपत्रांतील त्रुटींसाठी जनसुविधा केंद्राचे चालक जबाबदार असतील.
९. जन सुविधा केंद्रामार्फत विमा अर्ज दाखल करण्यासाठी शेतक-यांनी संबंधीत जनसुविधा केंद्र / विशेष हेतू वाहन यांना कोणतेही शुल्क / फी अदा करणे आवश्यक नाही.

इ) विमा प्रतिनिधीच्या भूमिका व जबाबदारी

१. पुनर्रचित हवामान आधारीत फळ पिक विमा योजनेबाबत शेतकऱ्यांना मार्गदर्शन करणे.
२. शेतकऱ्यांना विहित प्रपत्रात विमा प्रस्ताव तयार करणेस मदत करणे आणि बिगर कर्जदार शेतकऱ्यांचे आधार क्रमांक आणि मोबाईल क्रमांकासह विविध कागदपत्र संकलीत करणे.
३. पुनर्रचित हवामान आधारीत फळ पिक विमा योजनेच्या मार्गदर्शक सूचनेनुसार विमा कंपनीचा प्रतिनिधी म्हणून विमा हप्ता गोळा करणे आणि त्याची पावती देणे.
४. बिगर कर्जदार शेतकऱ्यांची प्रपत्रात माहिती संकलित करून ती विमा कंपनीस विमा हप्त्यासह वेळेत सादर करणे. अशा प्रकारे वेळेत माहिती सादर केलेले व विमा हप्ता रक्कम राष्ट्रीय फळपीक विमा संकेतस्थळावर विहित मुदतीत ईलेक्ट्रॉनिक पध्दतीने जमा केलेले अर्जच विमा संरक्षणास पात्र असतील.
५. संबंधीत विमा प्रतिनिधींनी योजनेत सहभागी झालेला शेतकरी योजनेतील लाभापासून वंचित राहणार नाही याची दक्षता घ्यावी. विमा प्रतिनिधीच्या त्रुटींमुळे/ दिरंगाईमुळे/हलगर्जीपणामुळे या योजनेच्या लाभापासून योजनेत सहभागी शेतकरी वंचित राहिल्यास या संबंधात काही नुकसान भरपाई द्यावयाची झाल्यास संबंधीत विमा कंपनीची जबाबदारी राहिल. विमा प्रतिनिधीच्या सेवेमध्ये काही त्रुटी/चुका आढळल्यास त्यावर प्रशासकीय / कायदेशीर कार्यवाही करण्यात येईल.

य) विमाधारक शेतकऱ्यांची कर्तव्ये व जबाबदाऱ्या

कर्जदार शेतकऱ्यांची कर्तव्ये व जबाबदाऱ्या

१. कर्जदार शेतकऱ्यांसाठी ही योजना बंधनकारक असल्याने सर्व कर्जदार शेतकऱ्यांनी त्यांच्या कर्ज मागणीच्या अर्जामध्ये नमूद केलेल्या पिकासाठी व क्षेत्रासाठी विमा संरक्षण घेणे बंधनकारक आहे.
२. कर्जदार शेतकऱ्यांचे विमा प्रस्ताव सुध्दा योजनेत सहभागी होण्याच्या अंतिम दिनांकापुर्वीच स्विकारले जातील.
३. सर्व कर्जदार शेतक-यांनी विमा नोंदणीच्या अंतिम मुदतीच्या आत संबंधीत बँकेकडे आपले आधार कार्ड व मोबाईल क्रमांक सादर अथवा प्रत्यक्ष ई-केवायसी करणे बंधनकारक आहे. सर्व बँकांनी आधार कायद्यानुसार प्रत्येक कर्ज खात्यासाठी संबंधित शेतक-याचा आधार क्रमांक घेणे बंधनकारक आहे.
४. विमा प्रस्ताव पुर्वनिश्चित तारखेपर्यंतच स्विकारले जातात. सबब सर्व कर्जदार शेतक-यांनी आपल्या बँकेकडे चौकशी करून विमा प्रस्ताव दाखल झाल्याची खात्री करून घेणे आवश्यक आहे.
५. कर्जदार शेतक-यांनी एकाच जमीनीवर विविध बँकांकडून कर्ज घेणे, एकाहुन अधिक बँकांकडून विमा प्रस्ताव दाखल करणे अथवा बिगर कर्जदार म्हणूनदेखील त्याच पिकाचा विमा हप्ता भरणे असे प्रकार करू नयेत. असे आढळल्यास विमा संरक्षण नाकारले जाऊन विमा हप्ता जप्त करण्यात येईल तसेच योग्य प्रशासकीय कार्यवाही देखील करण्यात येईल.

बिगर कर्जदार शेतकऱ्यांची कर्तव्ये व जबाबदाऱ्या:

१. योजनेत सहभागी होऊ इच्छिणाऱ्या बिगर कर्जदार शेतकऱ्यांनी जवळच्या प्राधिकृत बँका / प्राथमिक कृषि पत पुरवठा सहकारी संस्था / संबंधित विमा कंपनीची कार्यालये किंवा विमा प्रतिनिधींशी संपर्क साधून विमा प्रस्ताव विहित प्रपत्रात योग्य त्या विमा हप्त्यासह तसेच आवश्यक त्या कागद पत्रासह विहित वेळेत सादर करावीत.
२. अर्जदाराने आपल्या अर्जासोबत आधार कार्ड/आधार नोंदणीची प्रत, ७/१२ उतारा, भाडेपट्टा करार असलेल्या शेतकऱ्यांच्या करारनामा / सहमती पत्र, पेरणी घोषणापत्र आणि बँक पासबुकाची प्रत सादर करून प्रत्यक्ष ईलेक्ट्रॉनिक साक्षांकन करणे बंधनकारक आहे.
३. आपले सरकार सेवा केंद्रांद्वारे नोंदणी करणाऱ्या शेतकऱ्यांनी प्रस्तावासोबत आपला मोबाईल क्रमांक नमुद करून आधार क्रमांकाचे स्वयंसाक्षांकन करणे बंधनकारक आहे.
४. बिगर कर्जदार शेतकऱ्यांनी संबंधित बँकेत स्वतःच्या नावे खाते उघडणे आवश्यक आहे.
५. शेतकऱ्यांनी विमा प्रस्तावामध्ये आपल्या जमिनीचा सर्व्हे नं. नमूद करावा.
६. शेतकऱ्यांनी धारण केलेल्या जमिनीचा पुरावा म्हणून ७/१२ उतारा तसेच शेतात अधिसूचित पीक असलेबाबत स्वयंघोषणा पत्र विमा प्रस्तावा सोबत देणे आवश्यक आहे.
७. शेतकऱ्यांनी अधिसूचित फळपिकासाठी एका क्षेत्रासाठी, एकाचवेळी आणि एकाच विमा कंपनीकडून विमा संरक्षण घेणे बंधनकारक आहे. जर त्याने एकाच क्षेत्रासाठी २ किंवा त्यापेक्षा अधिक विमा संरक्षण एकाच किंवा वेगवेगळ्या विमा कंपनीकडून घेतले तर त्याचा जमा विमा हप्ता जप्त करून त्याच्यावर कायदेशीर कार्यवाही करण्यात येईल.
८. बिगर कर्जदार शेतकरी विमा संरक्षणासाठी वेब संकेतस्थळावर थेट अर्ज भरू शकतील .त्यासाठी फळपिक विमा पोर्टलवर (www.pmfby.gov.in) शेतकऱ्यांसाठी ऑनलाईन अर्ज उपलब्ध करून दिलेला आहे. विमा हप्त्याची रक्कम ही पेमेंट गेटवे द्वारे ऑनलाईन भरावयाची आहे. अर्ज सदरच्या प्रणालीवर पूर्ण भरल्यानंतर विशेष ओळख क्रमांकासह पोचपावती मिळेल .तसेच शेतकऱ्यांच्या नोंदणी केलेल्या मोबाईल नंबर वर ही एसएमएस दवारा सूचित केले जाईल..
९. तथापि बिगर कर्जदार शेतकऱ्यांनी स्वतःचे अर्ज संबंधित विमा कंपनीला किंवा फळपिक विमा संकेतस्थळावरद्वारे सादर करतांना त्यांच्याकडे संबंधित विमा संरक्षित पिक तेवढ्या क्षेत्रावर असणे आवश्यक आहे तसेच त्यासंदर्भात राज्यस्तरीय समितीने ठरवून दिलेले कागदोपत्री पुरावे आणि आधार क्रमांक / आधार नोंदणी क्रमांक सादर करणे आवश्यक आहे. विमा प्रस्तावत नमूद करण्यात आलेली माहिती चुकीची अथवा अयोग्य असल्याचे नंतरच्या काळात केव्हाही आढळल्यास संबंधित शेतकरी विमा हप्त्याची रक्कम आणि दाव्याचा (लागू असल्यास) हक्क गमावतील.

१८. शेतकऱ्यांना अर्ज भरण्यासाठी बँकामध्ये होणारी गर्दी टाळता यावी व शेतकऱ्यांना अर्ज भरण्यास सुलभता यावी म्हणून मागील खरीप हंगामापासून पुनर्रचित हवामान आधारीत फळपिक विमा योजनेत शेतकऱ्यांचे अर्ज / विमा हप्ता Common Service Centre (CSC) मार्फत ऑनलाईन पध्दतीने स्विकारण्यात येत आहेत.

याकरिता राज्यात सी.एस.सी. ई. गव्हर्नस सर्व्हिसेस इंडिया लिमिटेड द्वारे कार्यान्वीत “आपले सरकार सेवा केंद्र” (डिजीटल सेवा केंद्र) सुविधा शेतकऱ्यांना प्रधानमंत्री पिक विमा योजनेचे अर्ज भरण्याकरिता उपलब्ध करण्यात आले आहेत. राज्यात कार्यान्वीत आपले सरकार प्राधिकृत सेवा केंद्र, कृषि विभागाने नियुक्त केलेल्या विमा कंपनीच्या वतीने शेतकऱ्यांचे पिक विमा अर्ज भरण्यास मदत करतील व विमा हप्ता स्विकारतील या करिता प्राधिकृत आपले सरकार सेवा केंद्राचे चालक विमा योजनाचे अर्ज ऑन लाईन पध्दतीने भरतील. विमा अर्जा करिता आवश्यक कागदपत्रे जसे की, ७/१२ उतारा, आधार कार्ड, बँकखात्याचे तपशिल इत्यादी अर्जास ऑन लाईन पध्दतीने जोडतील. शेतकऱ्यांना विमा अर्जाची प्रत, पोहोच उपलब्ध करून देतील. त्यादृष्टिने संबंधित विमा कंपन्यांनी CSC मार्फत करार करणे बंधनकारक आहे. यासंदर्भात कृषि व शेतकरी कल्याण मंत्रालय, भारत सरकार यांचेस्तरावरून कळविण्यात येणाऱ्या सूचना बंधनकारक राहतील.

राज्य शासनामार्फत राज्यात प्रत्येक महसुल मंडळस्तरावर स्वयंचलित हवामान केंद्र उभारण्यासाठी महावेध प्रकल्प राबविण्यात येत आहे. या प्रकल्पांतर्गत हवामानाची आकडेवारी उपलब्ध होणार असून त्यामुळे नुकसान भरपाई निश्चित होण्यास मदत होणार आहे. त्यानुसार प्रधानमंत्री पिक विमा योजना व पुनर्रचित हवामान आधारित फळपीक विमा योजनेंतर्गत लागणारी हवामानविषयक माहिती महावेध प्रकल्पाच्या अटी व शर्तीनुसार या प्रकल्पांतर्गत निश्चित केलेल्या स्कायमेट वेदर सर्व्हिसेस लि. या एजन्सीकडून घेणे विमा कंपनीला बंधनकारक राहिल. महावेध प्रकल्पांतर्गत हवामानाची आकडेवारी मृग (खरीप) व आंबिया (रब्बी) हंगामासाठी कमीत कमी ६ महिने कालावधी करिता रक्कम रु. ३२५०/- अधिक स्थानिक कर इतकी रक्कम विमा कंपन्यांना संबंधित कंपनीकडे भरावी लागणार आहे. ६ महिन्या पेक्षा कमी कालावधी करिता हवामान विषयक माहिती आवश्यक असल्यास स्कायमेट वेदर सर्व्हिसेस लि. या कंपनीने निश्चित केलेल्या दराप्रमाणे विमा कंपनीस रक्कम भरावी लागेल.

१९. “आधार” या ओळखपत्राच्या वापरातुन शासनामार्फत देण्यात येणा-या सेवा, सुविधा,लाभ व अनुदेय वितरण लाभाथर्यांना करण्याच्या प्रक्रियेत सुलभता, पारदर्शकता, उत्तरदायित्व आणून योजनेचा लाभ थेट शेतक-यांना देण्याकरिता,केंद्र शासनाच्या दिनांक ०८ फेब्रुवारी, २०१७ चे राजपत्रान्वये खरीप हंगाम २०१७ पासून सदर योजनेअंतर्गत सहभागी होणाऱ्या सर्व कर्जदार व बिगर कर्जदार शेतकऱ्यांना आधार कार्ड प्रमाणिकरण करणे अनिवार्य केले आहे.

योजनेत सहभागासाठी शेतकऱ्यांचे आधारकार्ड सक्तीचे करण्यात आले असल्यामुळे सर्व बँकांनी आपल्या शेतक-यांचे आधार क्रमांक प्राप्त करणे आवश्यक आहे.सदर बाब बँकेमार्फत तसेच विमा कंपनी व विमा मध्यस्थांमार्फत नोंदणी करणा-या बिगर कर्जदार शेतक-यांनाही लागू राहिल. आधारकार्ड उपलब्ध नसल्यास पिक विमा योजनेत सहभागासाठी आधार नोंदणी करून त्याचा पुरावा सादर करणे आवश्यक आहे.

सर्व बँकांनी आधार कायद्याच्या अधिसूचनेनुसार व्याजदर सवलत योजनेखाली पीक कर्ज / किसान क्रेडीट कार्ड मंजूर करतांना आधार / आधार नोंदणी क्रमांक घेणे बंधनकारक आहे.जेणेकरून पुनर्रचित हवामान आधारित फळपिक विमा योजनेत आधार शिवाय कर्जदार शेतकरी सहभागी होण्याचा प्रश्नच उद्भवत नाही.संबंधित बँक शाखांनी अशा खातेदारांचा वेळोवेळी आढावा घेणे आवश्यक आहे.

२०) निधी वितरणासाठी संगणकीय प्रणालीचा वापर

विमा हप्त्याचा राज्य हिस्सा कंपन्यांना वितरित करण्यासाठी शक्यतोवर सार्वजनिक वित्तीय व्यवस्थापन प्रणाली (पीएफएमएस) / पीएफएमएस लिंकड सिस्टीमचा वापर करण्याचा राज्य शासन प्रयत्न करेल.

बँका, सीएससी आणि विमा एजंटंना विमा हप्त्याचा भरणा राष्ट्रीय फळपीक विमा संकेतस्थळावर पेमेंट-गेटवे (पे-जीओवी) च्या माध्यमातून किंवा आरटीजीएस / एनईएफटी द्वारे विमा कंपनीला करणे आवश्यक आहे. त्यानंतर विहित कालमर्यादेत सदर भरण्याचा तपशील राष्ट्रीय फळपीक विमा संकेतस्थळावर अपलोड करणे अनिवार्य राहिल. विमा कंपन्यांचे बँक तपशील राष्ट्रीय पीक विमा पोर्टलवरच उपलब्ध केले जातील. त्यानुसार, विमा कंपनी, बँक शाखा, सीएससी आणि विमा एजंट्ससह सर्व भागधारकांनी या उद्देशासाठी समर्पित बँक खाती अनिवार्यपणे राखून ठेवली पाहिजेत. बँकर्स चेक / डिमांड ड्राफ्टच्या स्वरूपात कोणत्याही प्रेषणाची / आर्थिक व्यवहाराची परवानगी नाही.

२१) सेवाशुल्क:

१. कर्जदार व बिगर कर्जदार शेतकऱ्याकडून जमा केलेल्या विमा हप्त्याच्या ४ टक्के रक्कम संबंधित विमा कंपनीकडून बँक सेवा शुल्क म्हणून बँकाना परस्पर देय होईल. पोर्टलवरील आकडेवारी निश्चित झाल्यानंतर १५ दिवसांच्या आत विमा कंपनीने सदर रक्कम अदा करावी.
२. विमा प्रतिनिधींना विमा कंपनीने निश्चित केलेल्या दराने कमिशन दिले जाईल. तथापि, सदरचे कमिशन हे विमा नियामक प्राधिकरणाने निश्चित केलेल्या मर्यादेच्या आत असेल.
३. विमा कंपनीकडून सेवा शुल्क अदा करण्यास विलंब झाल्यास वार्षिक १२ टक्के व्याज देय राहिल.

४. ज्या विमा प्रस्तावांच्या बाबतीत अपूर्णता/चुका/विसंगती आढळून येतील त्यासाठी सेवा शुल्क देय असणार नाही.
५. आपले सरकार सेवा केंद्रांना केंद्र शासनाने निश्चित केलेल्या दरानुसार विमा कंपन्यांनी सेवाशुल्क अदा करावे.

२२) वस्तु व सेवा कर (Goods and Service Tax-GST) :

पुनर्रचित हवामान आधारित फळपिक विमा योजनेला वस्तु व सेवा करातून वगळण्यात आले आहे.

२३) नियंत्रण अधिकारी व आहरण संवितरण अधिकारी :

या योजनेसाठी आयुक्त, कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे हे नियंत्रण अधिकारी राहतील. तसेच सहाय्यक संचालक (लेखा-१), कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे-१ यांना आहरण व संवितरण अधिकारी म्हणून घोषित करण्यात येत आहे. याशिवाय केंद्र शासनाने सदर योजनेकरिता वेळोवेळी विहित केलेल्या मार्गदर्शक सुचना मधील सर्व अटी व शर्ती योजनेतील सर्व सहभागीदाराकरिता लागू राहिल.

२४) सदर योजनेत मृग २०१९ मध्ये सहभागी होणाऱ्या शेतकऱ्यांच्या विमा हप्तापोटी वरिल परि. ६ येथील नमुद विमा कंपनीस राज्य शासनाकडून देय असणारी रक्कम ही खालील लेखाशिर्षाखाली अर्थसंकल्पीय तरतुदीतून भागविण्यात यावी.

मागणी क्रमांक डी- ३

लेखाशिर्ष २४०१ - पीक संवर्धन

११० (दोन) पंचवार्षिक योजनांतर्गत योजना, राज्य योजना,

(००) (०७) पुनर्रचित हवामान आधारित पिक विमा योजना

(२४०१ ९४०२), ३३ अर्थसहाय्य

२५) सदर शासन निर्णय दिनांक २८/०१/२०१९ व ०९/०४/२०१९ रोजी झालेल्या राज्यस्तरीय पीक विमा समन्वय समितीच्या बैठकीत दिलेल्या मंजूरीनुसार व केंद्र शासनाच्या मार्गदर्शक सुचनांच्या अनुषंगाने निर्गमित करण्यात येत आहे.

२६) सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा सांकेतांक २०१९०५२२१७४९४२९३०१ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(डॉ. किरण पाटील)

उप सचिव, महाराष्ट्र शासन

सहपत्र: परिशिष्ट.

प्रत,

१. मा. मुख्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव
२. मा.मंत्री (कृषि) यांचे खाजगी सचिव
३. मा.राज्यमंत्री (कृषि) यांचे खाजगी सचिव
४. मा. विरोधीपक्षनेता, विधानसभा, विधानमंडळ, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.
५. मा. विरोधीपक्षनेता, विधान परिषद, विधानमंडळ, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.
६. मा.मुख्य सचिव यांचे स्वीय सहाय्यक
७. मा.अप्पर मुख्य सचिव (कृषि) यांचे स्वीय सहाय्यक

८. मा.अपर मुख्य सचिव (वित्त), वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई - ३२.
९. मा.अपर मुख्य सचिव (नियोजन), नियोजन विभाग, मंत्रालय, मुंबई - ३२.
१०. प्रधान सचिव (महसूल व वन), महसूल व वन विभाग, मंत्रालय, मुंबई - ३२.
११. सचिव (सहकार), सहकार, पणन व वस्त्रोद्योग विभाग, मंत्रालय, मुंबई - ३२.
१२. सचिव, कृषि मंत्रालय, भारत सरकार (कृषि व सहकार विभाग) कृषि भवन, नवी दिल्ली (पत्राने)
१३. सचिव, वित्त मंत्रालय, भारत सरकार (वित्त विभाग) (विमा) नवी दिल्ली (पत्राने)
१४. संचालक, पिक विमा भारत सरकार, कृषि मंत्रालय, कृषि व सहकार विभाग, नवी दिल्ली.
१५. आयुक्त कृषि, कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे
१६. विभागीय व्यवस्थापक, भारतीय कृषि विमा कंपनी मर्यादित, नवीन स्टॉक एक्सचेंज बिल्डींग, २० वा मजला, दलाल स्ट्रीट, मुंबई-४०० ०२३
१७. क्षेत्रीय व्यवस्थापक, बजाज अलायन्स जनरल इन्शुरन्स कंपनी, पहिला मजला, कमरशियल झोन, येरवडा जेलच्या मागे, सम्राट अशोक रोड, येरवडा-४११ ००६.
१८. क्षेत्रीय व्यवस्थापक, एस.बी.आय. जनरल इन्शुरन्स कंपनी लिमिटेड, १ ला मजला, के.डी. प्लाझा, २८९/६-७, नेहरू रोड / शंकरशेट रोड, ७ लव्ह हॉटेल जवळ, स्वारगेट जवळ, पुणे - ४११०४२.
१९. क्षेत्रीय व्यवस्थापक, एच.डी.एफ.सी. एर्गो जनरल इन्शुरन्स कंपनी, ६ वामजला, लिलाबिझीनेसपार्क, अंधेरी - कुर्लारोड, अंधेरी (पूर्व), मुंबई-४०००५९.
२०. संचालक लेखा व कोषागारे, मुंबई
२१. सर्व विभागीय आयुक्त,
२२. अधिदान व लेखा अधिकारी, लेखा व कोषागारे संचालनालय, मुंबई - ३२.
२३. निवासी लेखापरीक्षा अधिकारी, मुंबई
२४. महाव्यवस्थापक, महाराष्ट्र नागरी बँका ९ नगीनदास रोड, मुंबई-२३
२५. महाव्यवस्थापक, नाबार्ड, पुनम चेंबर, शिवसागर इस्टेट, वरळी, मुंबई
२६. महालेखापाल (लेखा परीक्षा / लेखा व अनुज्ञेयता) मुंबई / नागपूर
२७. विमा संचालक, म्हाडा इमारत, पहिला मजला, बांद्रा पूर्व, मुंबई
२८. संचालक, माहिती आणि प्रसिध्दी (प्रसिध्दीसाठी) मंत्रालय, मुंबई
२९. संचालक, फलोत्पादन, कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे-०५
३०. संचालक, फलोत्पादन मृद संधारण, नियोजन, विस्तार व प्रशिक्षण, साखर संचालक, मुख्य सांख्यिक, कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे ०५.
३१. मुख्य सांख्यिक, कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे-१
३२. सर्व जिल्हाधिकारी,
३३. सर्व मुख्य कार्यकारी अधिकारी,
३४. सर्व व्यवस्थापक जिल्हा मध्यवर्ती सहकारी बँक,
३५. सर्व विभागीय कृषि सह संचालक, महाराष्ट्र राज्य,
३६. उप महाव्यवस्थापक, नाबार्ड, पुनम चेंबर, ५४ वेलस्ली रोड, शिवाजीनगर, पुणे-५
३७. सरव्यवस्थापक, महाराष्ट्र राज्य सहकारी बँक, ९ नगीनदास रोड, मुंबई- २३
३८. मुख्य अधिकारी, सेंट्रल फायनान्स एजन्सी, महाराष्ट्र राज्य सहकारी बँक, ९ नगीनदास रोड, मुंबई- २३
३९. मुख्य अधिकारी, ग्रामीण नियोजन व पत विभाग, रिझर्व्ह बँक ऑफ इंडिया, फोर्ट, मुंबई
४०. व्यवस्थापक, महाराष्ट्र बँक १५०१, शिवाजीनगर, पुणे-५
४१. सर्व जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी

४२. सर्व सहसचिव /उपसचिव /अवर सचिव/कक्ष अधिकारी, कृषि व पदुम विभाग, मंत्रालय, मुंबई ०३२
४३. उपसचिव, नियोजन विभाग (कार्या.१४३१) / वित्त विभाग (व्यय-१)
४४. उपसचिव (अर्थसंकल्प), उपसचिव (१२अ), कृषि व पदुम विभाग, मंत्रालय मुंबई - ०३२
४५. निवडनस्ती -१० अ.

सहपत्र - १

सन २०१९ पुनर्रचित हवामान आधारित पीक विमा योजना राबविण्याकरिता प्रस्तावित जिल्हे, तालुके व महसूल मंडळाची यादी.

अ.क्र	पीक	प्रस्तावित जिल्हे	तालुका	महसूल मंडळ
१	संत्रा	अकोला	बाशी टाकळी	राजंदा
			मुर्तीजापूर	कुरुम, हातगाव, निभा
			अकोट	अकोट, उमरा, पणज, अकोलखेड
			तेल्हारा	अडगाव बु., हिवरखेड
			पातूर	पातूर
२	संत्रा	अमरावती	अमरावती	अमरावती, वडाळी, बडनेरा, नवसारी, डवरगांव, माहूली जहागिर, नांदगाव पेठ.
			भातकुली	निभा.
			चांदूर रेल्वे	चांदूर रेल्वे, पळसखेड, घुईखेड, आमला विश्वेश्वर, सातेफळ
			धामणगांव रेल्वे	धामणगाव रेल्वे, चिचोली, भातकुली, अंजनसिंगी, मंगरुळ दस्तगिर, दत्तापूर, तळेगाव दशासर
			नांदगाव खंडेश्वर	नांदगाव खंडेश्वर, दाभा, शिवणी, रसूलापूर, मंगरुळ चव्हाळा, पापळ, लोणी, धानोरा गुरव, माहूलीचोर
			मोशी	अंबाडा, हिरवखेड, रिद्धपूर, धामणगाव, नेरपिंगळाई, शिरखेड, मोशी.
			वरुड	वरुड, बेनोदा, पुसला, वाठोडा, लोणी, शेंदूरजना घाट, राजूराबाजार
			तिवसा	तिवसा, मोझरी, वऱ्हा, कुऱ्हा, वरखेड
			चांदूर बाजार	चांदूर बाजार, ब्राम्हणवाडा थडी, बेलोरा, करजगाव, शिरसगाव कसबा, तळेगाव मोहना, आसेगाव (पुर्णा)
			अचलपूर	अचलपूर, रासेगाव, असदपूर, परसापूर, पथोट, परतवाडा
			चिखलदरा	चिखलदरा, सेमाडोह, टेंभूरसोडा
			अंजनगाव सुर्जी	अंजनगाव, भंडारज, विहीगाव, सातेगाव, कापूस तळणी, कोकडा
			३	संत्रा
देऊळगावराजा	मेव्हा राजा, देऊळगाव मही, आंढेरा			
लोणार	अंजनी खुर्द, सुलतानपूर			
खामगाव	अडगाव.			
संग्रामपूर	सोनाळा, बावणबीर			
जळगाव ज.	जामोद			
४	संत्रा	यवतमाळ	कळंब	कळंब, कोठा, सावरगाव, जोडमोहा, पिंपळगाव (रु.).
			राळेगाव	राळेगाव, झाडगाव.धानोरा
			पुसद	पुसद, जांबबाजार, वरुड, बोरी खु.
			उमरखेड	उमरखेड, मुळावा, ढाणकी, विडुळ, चातारी, कुपटी, निगनूर
			महागाव	मोरथ, गुंज, काळी (दौ), कासोळा
			दिग्रस	दिग्रस, कलगाव, तिवरी, तूपटाकळी, सिंगड
			दारव्हा	दारव्हा, महागाव

अ.क्र	पीक	प्रस्तावित जिल्हे	तालुका	महसूल मंडळ
			नेर	माणिकवाडा, वटफळी, शिरजगाव, मालखेड (खु.)
			आर्णी	आर्णी, जवळा.
			बाभुळगाव	घारपळ
५	संत्रा	वर्धा	आर्वी	आर्वी, रोहना, खरांगणा, वाढोणा.
			कारंजा	कारंजा, ठाणेगाव, सारवाडी, कन्नमवार ग्राम
			आष्टी	आष्टी, तळेगाव, साहूर
			देवळी	देवळी, पुलगाव
६	संत्रा	वाशिम	वाशिम	वाशिम, अनशिंग, केकतउमरा, पार्डीआसरा, राजगाव
			रिसोड	रिसोड, केनवड, भरजहांगीर, रिठद
			मालेगाव	मालेगाव, मुंगळा, करंजी, किन्हीराजा, शिरपुर, चांडस, मेडशी.
			मंगरुळपीर	मंगरुळपीर, शेलु (खु.), पोटी, कवठळ, धानोरा शेलुबाजार, पार्डीतांडा.
			मानोरा	मानोरा, गिरोली, उमरी, कुपटा.
			कारंजा	कारंजा, उंबर्डा बाजार, कामरगाव. धनज बू., पोहा, खेर्डा बू., हिवरा लाहे., येवता,
७	संत्रा	नागपूर	नागपूर(ग्रा)	सोनेगाव (लोधी), वाडी, बोरी, गोधणी, बोरी
			कामठी	कामठी, वडोदा.
			हिंगणा	हिंगणा, कान्होलीबारा, अडेगाव, गुमगाव, टाकळघाट.
			रामटेक	देवलापार , रामटेक, मुसेवाडी.
			पारशिवणी	पारशिवणी, नवेगाव खैरी, आमडी , कन्हान
			काटोल	काटोल, पारडशिगा, येनवा, मेटपांजरा, रिधोरा, कोंढाळी.
			नरखेड	नरखेड, मोवाड, सावरगाव, भिष्णूर, जलालखेडा, मेढला.
			सावनेर	सावनेर, पाटण सावंगी, केळवद, खापा, बडेगाव.
			कळमेश्वर	कळमेश्वर, धापेवाडा, मोहपा, तेलकामठी.
			उमरेड	पाचगाव.
			भिवापूर	भिवापूर , कारगांव
			कुही	तितुर.
८	संत्रा	अहमदनगर	नगर	कापुरवाडी , केडगाव, भिंगार, नागापुर, जेऊर, चिचोंडी (पाटील), वाळकी, चास, रुईछत्तीसी, सावेडी.
			पारनेर	वाडेगव्हाण, निघोज
			श्रीगोंदा	बेलवंडी, चिंभळा, देव दैठाण, कोळगाव.
			कर्जत	मिरजगाव
			नेवासा	चांदा, घोडेगांव, नेवासा खु., नेवासा बु., सलाबतपुर, कुकाणा, घोडेगाव, वडाळा बहिरोबा.
			राहुरी	वांबोरी
			पाथर्डी	पाथर्डी, माणिकदोंडी, करंजी, मिरी, टाकळीमानुर
९	संत्रा	हिंगोली	हिंगोली	हिंगोली, डिग्रस कराळे, माळहिवरा, खंबाळा, सिरसम (बु.), नरसीनामदेव, बासंबा
			औढानागनाथ	औढानागनाथ, जवळाबाजार, साळणा, येहळेगाव.

अ.क्र	पीक	प्रस्तावित जिल्हे	तालुका	महसूल मंडळ
			सेनगाव	गोरेगाव, आजगाव, हत्ता, साखरा, सेनगाव, पानकन्हेरगाव.
			कळमनुरी	कळमनुरी, वाकोडी, नांदापूर, आखाडाबाळापुर, डोंगरकडा, वारंगाफाटा
			बसमत	हायतनगर, गिरगाव, हट्टा, टेंभुर्नी, आंबा(चोंडी)
१०	संत्रा	बीड	आष्टी	आष्टी, कडा, धामनगाव, दौलावडगाव, पिंपळा, टाकळसिंग, धानोरा
११	संत्रा	परभणी	परभणी	पेडगाव, जांब.
			पाथरी	पाथरी
			जितुर	जितुर, सावंगी म्हा.
			पुर्णा	चुडावा कालेश्वर,ताडकळस,लिमला
			सेलु	सेलु
			मानवत	मानवत,कोल्हा.
१२	संत्रा	जालना	परतुर	आष्टी, सातोना खु.

अ.क्र	पीक	प्रस्तावित जिल्हे	तालुका	महसूल मंडळ
१	मोसंबी	औरंगाबाद	औरंगाबाद	चित्ते पिंपळगाव, लाडसावंगी, करमाड, कांचनवाडी, चौका, चिकलठाणा, हार्सुल,
			पैठण	पैठण, पिंपळवाडी, ढोरकीन, लोहगाव, नांदर, विहामांडवा, पाचोड, आडूळ, बिडकिन, बालानगर.
			वैजापूर	गारज, लासूरगाव, महालगाव, नागमठाण, वैजापूर, लाडगाव
			गंगापूर	गंगापूर, हरसूल, वाळूज, तुर्काबाद, सिद्धनाथ वडगाव, मांजरी, शेंदूरवाडा, डोणगाव, भेंडाळा.
			खुल्दाबाद	वेरुळ.
			सिल्लोड	गोळेगाव बु., सिल्लोड.
			कन्नड	चापानेर, चिंचोली, करंजखेडा, देवगाव रंगारी, चिकलठाणा, कन्नड
			सोयगाव	सोयगाव, सावळजबाजार, बानोटी.
			फुलंब्री	फुलंब्री, वडोद बाजार, पीरबावडा, आळंद.
२	मोसंबी	जालना	जालना	जालना (श), जालना (ग्रा), रामनगर, नेर, विरेगाव, पाचनवडगाव, वाघुळ (जां), शेवली.
			भोकरदन	भोकरदन, सिपोरा बा., हसणाबाद, राजूर, केदारखेडा, खेडा, आन्वा, पिंपळगाव रे., धावडा
			जाफराबाद	जाफराबाद, माहूरा, कुंभारझरी, टेंभूर्णी, वरुड बु.
			बदनापूर	बदनापूर, शेलगाव, दाभाडी, बावणेपांगरी, रोषनगाव.
			अंबड	अंबड, धनगर पिंप्री, जामखेड, रोहिलागड, वडीगोद्री, सुखापरी, गोंदी
			घनसावंगी	घनसावंगी, राणीउंचेगाव, कुंभार पिंपळगाव, तिर्थपूरी, आंतरवली टेंभे, जामसमर्थ, रांजणी.

			परतूर	परतूर, वाटूर, सातोना, श्रीष्टी, आष्टी.
			मंठा	मंठा, पांगरी गोसावी, तळणी, ठोकसाळ.
३	मोसंबी	नांदेड	नांदेड	लिंबगाव, विष्णूपुरी.
			मुदखेड	मुदखेड, बारड.
			मुखेड	मुखेड, जाहुर.
			धर्माबाद	करखेली.
			हदगाव	हदगाव, पिंपरखेड.
			कंधार	बारुळ.
४	मोसंबी	परभणी	परभणी	परभणी, झरी.
			पाथरी	पाथरी, हादगाव बु.
			मानवत	मानवत, केकरजवळा, कोल्हा
			सेलू	सेलू, वालुर
			जितुर	जितुर
			पुर्णा	चुडावा, लिमला
५	मोसंबी	बीड	बीड	राजूरीनवगण, पिंपळनेर, नाळवंडी, पाली, म्हाळस जवळा, मांजरसुंबा, चौसाळा, पेंडगाव, नेकनूर, लिंबागणेश.
			गेवराई	गेवराई, तलवाडा, रेवकी, जातेगाव, मादळमोही, शिरसदेवी, धोंडराई, उमापूर, चंकलांबा, पाचेगाव
			माजलगाव	माजलगाव, नित्रुड, तालखेड, किट्टी आडगाव.
			अंबेजोगाई	पाटोदा (म), घाटनांदूर, लो. सावरगाव, बर्दापूर.
			पाटोदा	पाटोदा
			आष्टी	कडा, धामणगाव
			शिरूर (का)	शिरूर (का), रायमोहा, तितरवणी.
			धारूर	धारूर, मोहखेडा.
			वडवणी	वडवणी, कवडगांव बु.
			६	मोसंबी
नगर	कापुरवाडी, केडगाव, भिंगार, नागापुर, जेऊर, चिचोडी पाटील, वाळकी, चास, रुईछत्तीसी			
नेवासा	चांदा, घोडेगाव, सलाबतपूर.			
पारनेर	वाडेगव्हाण, निघोज			
श्रीगोंदा	बेलवंडी, चिंभळा, देवदैठाण, कोळगांव			
कर्जत	मिरजगाव.			
राहुरी	वांबोरी.			
पाथर्डी	पाथर्डी, करंजी, मिरी, टाकळीमानुर, कोरडगाव.			
७	मोसंबी	बुलढाणा	बुलढाणा	मसला बु.
			सिंदखेड राजा	सिंदखेड राजा, सोनुशी, किनगाव राजा, दुसरबीड, मलकापूर (पांगरा), शेंदूरजन, साखरखेडा.
८	मोसंबी	अमरावती	अमरावती	बडनेरा, डवरगाव, माहुलीजहांगीर, नांदगाव पेट.
			धामणगाव रेल्वे	धामणगाव रेल्वे, चिंचोली, अंजनसिंगी.

			वरुड	वरुड, शेंदूरजना घाट, लोणी, पुसला, बेनोडा, वाठोडा, राजूर बाजार.
			मोर्शी	मोर्शी, शिरखेड, हिवरखेड, अंबाडा, नेर पिगळाई, रिद्धपुर, धामणगाव.
			तिवसा	तिवसा, वरखेड, वऱ्हा, मोझरी.
९	मोसंबी	नागपूर	नागपूर ग्रा.	वाडी.
			कोटोल	काटोल, मॅटपाजरा, येनवा, कोंढाळी, पारडशिंंगा, रिधोरा
			नरखेड	नरखेड, सावरगाव, जलालखेडा, मोवाड, मॅढला, भिष्णूर.
			सावनेर	सावनेर, केळवद, खापा, पाटणसावंगी, बडेगाव.
			कळमेश्वर	कळमेश्वर, मोहपा, धापेवाडा, तेलकामठी
१०	मोसंबी	वर्धा	कारंजा	कारंजा, सारवाडी, कन्नमवारग्राम, ठाणेगाव.
			आष्टी	आष्टी, साहूर, तळेगाव.
११	मोसंबी	हिंगोली	हिंगोली	हिंगोली, डिग्रस, मालहिवरा, खंबाळा, शिरसम (बु), नरसीनामदेव, बासंबा
			औढानागनाथ	औढानागनाथ, जवळाबाजार, साळणा, येहळेगाव.
			सेनगाव	गोरेगाव, आजेगाव, हत्ता, साखरा,
			कळमनुरी	कळमनुरी, वाकोडी, नांदापूर, आखाडाबाळापुर, डोंगरकडा, वारंगाफाटा
			बसमत	हायतनगर, गिरगाव, हट्टा, टेंभुर्नी, आंबा (चोंडी)
१२	मोसंबी	जळगांव	जळगाव	जळगाव, असोदा, भोकर, पिंप्राळा, नशिराबाद, म्हसावद
			चाळीसगाव	चाळीसगाव, शिरसगाव, बहाळ, हातले, खडकी बु., तळेगाव, मेहुणबारे.
			पाचोरा	नगरदेवळा, गाळण, पिंपळगाव बु., वरखेडी.
			पारोळा	तामसवाडी, बहादरपुर, पारोळा, शेळावे, चोरवड.
			भडगांव	भडगांव, आमदडे, कोळगाव, कजगाव.
			जामनेर	पहूर, शेंदूणी, वाकडी.
			एरंडोल	एरंडोल, उत्राण गु. ह..
			चोपडा	लासुर
			धरणगाव	चांदसर
१३	मोसंबी	यवतमाळ	राळेगाव	धानोरा
१४	मोसंबी	सोलापूर	माढा	मोडनिंब

अ.क्र	पीक	प्रस्तावित जिल्हे	तालुका	महसूल मंडळ
१	पेरू	अहमदनगर	अहमदनगर	जेवूर.
			कर्जत	भांबुरा.
			राहुरी	वांबोरी, टाकळीभियाँ, देवळाली प्रवरा.
			पाथर्डी	करंजी.
			कोपरगाव	रवंदे, सुरेगाव, कोपरगाव, दहेगाव बोलका, पोहेगाव.
			राहता	राहता, शिर्डी, लोणी, बाभळेश्वर, पुणतांबा.
			श्रीरामपूर	श्रीरामपूर, उंदीरगाव, टाकळीभान.

			नेवासा	नेवासा खु., नेवासा बु., चांदा, घोडेगाव, सोनई, कुकाणा, वडाळा बु.
२	पेरु	बुलढाणा	बुलढाणा	साखळी बु.
			चिखली	चिखली, हातणी, चांधई.
			नांदुरा	चांदुर बिस्वा
			जळगाव ज.	पिंपळगाव काळे
३	पेरु	नाशिक	नाशिक	गिरणारे, मखमलाबाद, देवळाली, सातपुर, माडसांगवी, पाथर्डी.
			सिन्नर	सिन्नर, शहा.
			येवला	जळगाव ने., अंदरसुल, पाटोदा
			दिंडोरी	दिंडोरी, मोहाडी, वणी, वरखेडा, उमराळे .बु
			चांदवड	रायपूर, दिघवड, दुगांव, वडाळीभोई
			मालेगाव	दाभाडी, सौदाणे, वडनेर.
४	पेरु	पुणे	बारामती	बारामती, वडगाव निंबाळकर.
			दौंड	पाटस.
			हवेली	उरुळीकांचन, थेऊर
			भोर	वेळू
५	पेरु	औरंगाबाद	औरंगाबाद	कांचनवाडी
			सिल्लोड	आमठाणा, सिल्लोड, भराडी
			गंगापूर	हर्सुल तुर्काबाद शेंदुरवाढा डोणगाव,
			वैजापूर	वैजापूर, नागमठाण
			सोयगाव	सोयगाव
६	पेरु	जालना	मंठा	मंठा, तळणी,
			भोकरदन	पिंपळगाव रे., भोकरदन, हसनाबाद, राजूर, केदारखेडा, आन्वा, सिपोरा बाजार, धावडा
			बदनापूर	बदनापूर, दाभाडी, रोषनगाव, शेलगाव, बावणेपांगरी
			जालना	जालना शहर, जालना ग्रामीन, वाघुळ जां., नेर, शेवली, विरेगाव, रामनगर, पाचनवडगाव
			परतुर	परतुर, वाटुर, श्रीष्टी, आष्टी, सातोना खु.
			घणसावंगी	घणसावंगी, तिर्थपुरी, रानिउचेगाव, अंतरवाली टेंभी.
			अंबड	धनगर पिंपरी, सुखापुरी
७	पेरु	जळगांव	चाळीसगाव	मेहुणबारे, चाळीसगाव, शिरसगाव, बहाळ, हातले, खडकी बु., तळेगाव.
			पाचोरा	नगरदेवळा, गाळण बु., पाचोरा, नांद्रा
			अंमळनेर	शिरुड, नगाव, अमळगाव, मारवड
			रावेर	ऐनपूर
			पारोळा	पारोळा, तामसवाडी, बहादरपुर, शेळावे, चोरवड
			धरणगाव	धरणगाव, पाळधी बु.
			एरंडोल	एरंडोल, उत्राण गृ.ह., कासोदा, रिंगणगाव.
			जामनेर	जामनेर, वाकडी
			जळगाव	जळगाव, असोदा, भोकर, पिंप्राळा, नशिराबाद, म्हसावड.

			मुक्ताईनगर	अंतुर्ली
			चोपडा	लासुर
८	पेरू	परभणी	परभणी	परभणी, झरी
			सेलु	वालुर
९	पेरू	सांगली	मिरज	मिरज,मालगाव,
			जत	संख
१०	पेरू	सोलापूर	माढा	माढा, दारफळ, टेंभूर्णी, रांझणी, मोडनिंब
			पंढरपूर	काशेगाव
			सांगोला	सांगोला
			मंगळवेढा	मंगळवेढा, बोराळे, आंधळगाव, भोसे, हुलजंती, मरवडे, मारापूर

अ.क्र	पीक	प्रस्तावित जिल्हे	तालुका	महसूल मंडळ
१	चिकू	अहमदनगर	पारनेर	पारनेर, भाळवणी, सुपा, वाडेगव्हाण, वडझिरे, निघोज, टाकळी ढोकेश्वर, पळशी
			श्रीगोंदा	श्रीगोंदा, चिभळा, कोळगाव, काष्टी, मांडवगण
			नेवासा	नेवासा बु., सलाबतपूर, वडाळा बहीरोबा, नेवासा खु., कुकाणा, चांदा.
			शेवगाव	शेवगाव, भातकुडगांव, बोधेगांव, चापडगांव, ढोरजळगाव (शे), एरंडगाव
			राहूरी	देवळालीप्रवरा, वांबोरी.
			राहता	राहता, शिर्डी, लोणी, बाभळेश्वर, पुणतांबा.
			नगर	सावेडी, नागापुर, जेऊर, वाळकी, चास, रुईछत्तीसी, चिचोंडी पाटील, केडगाव.
			कर्जत	कर्जत, राशिन, भांबोरा, कोंभळी, मिरजगांव, माही.
			कोपरगाव	रवंदे, सुरेगाव, कोपरगाव, दहेगाव बोलका, पोहेगाव.
			जामखेड	नायंगव
			पाथर्डी	कोरडगाव
२	चिकू	ठाणे	शहापूर	शहापूर, किन्हवली, वार्शिद, डोळखांब, खर्डी.
			अंबरनाथ	गोरेगाव, बदलापूर
३	चिकू	पालघर	पालघर	पालघर, बोईसर, तारापूर, मनोर, सफाळे, आगरवाडी,
			विक्रमगड	विक्रमगड, तलवाडा.
			डहाणू	डहाणू, चिचणी, सायवन, कासा, मल्याण,
			तलासरी	तलासरी, झरी.
			वसई	वसई, विरार, माणिकपूर, निर्मळ, आगाशी, मांडवी.
			वाडा	वाडा, कंचाड, कोने, कुडूस.
४	चिकू	औरंगाबाद	औरंगाबाद	कांचनवाडी, करमाड, हर्सुल
			पैठण	बिडकीन,
			फुलंब्री	फुलंब्री, वडोदबाजार
			वैजापूर	वैजापूर, महालगाव

			कन्नड	नाचनवेल
५	चिकू	बीड	बीड	बीड, नाळवंडी, पाली, म्हाळस जवळा, मांजरसूंबा, चौसाळा, पेंडगाव, नेकनूर, पिंपळनेर, राजूरी न., लिंबागणेश
			आष्टी	आष्टी, कडा, धामनगाव, दौलावडगाव, पिंपळा, टाकळसिंग, धानोरा
			शिरुर (का.)	शिरुर (का.), रायमोहा, तितरवणी
			अंबेजोगाई	बर्दापुर
६	चिकू	पुणे	भोर	नसरापूर, वेळू
			जुन्नर	वडगाव आनंद, आपटाळे, बेलहे, राजूर, निमगावसावा, जुन्नर, नारायणगाव
			शिरुर	शिरुर, रांजनगाव ग., टाकळी हाजी, पाबळ, तळेगाव ढमढेरे, न्हावरा, वडगाव रासाई
			बारामती	पणदरे, उंडवडी (क.प.), वडगाव निबाळकर.
७	चिकू	जळगाव	पारोळा	तामसवाडी, बहादरपुर, पारोळा, शेळावे, चोरवड
			चाळीसगाव	चाळीसगाव, बहाळ, हातले, तळेगाव
८	चिकू	सोलापूर	बार्शी	पांगरी, नारी, गौडगाव
			सांगोला	सांगोला, सोनंद, संगेवाडी
			माळशिरस	अकलुज, लवंग
			मंगळवेढा	मंगळवेढा, बोराळे, आंधळगाव, बोसे, हुलजंती, मरवडे, मारापूर
९	चिकू	जालना	भोकरदन	पिंपळगाव रे., भोकरदन, हसनाबाद, राजूर, केदारखेडा, आन्वा, सिपोरा बाजार, धावडा
			जालना	जालना ग्रामीण, रामनगर, पाचनवडगाव

अ.क्र	पीक	प्रस्तावित जिल्हे	तालुका	महसूल मंडळ
१	डाळींब	बुलढाणा	चिखली	पेठ, चिखली, चांधई, हातणी, कोलारा, आमडापुर, शेळगाव आटोळ
			बुलढाणा	बुलढाणा, धाड
			खामगांव	हिवरखेड, काळेगांव.
			देऊळगाव राजा	देऊळगाव राजा, तुळजापूर, दे. मही, मेहुणा राजा, आंढेरा
			मोताळा	शेलापूर बु., पिंप्रीगवळी, पिंपळगाव देवी, बोराखेडी, मोताळा, धामनगाव बढे
			मलकापूर	नरवेल, जांभुळधाबा
			जळगाव जा.	जामोद
२	डाळींब	जळगांव	चाळीसगांव	चाळीसगांव, शिरसगांव, बहाळ, मेहूणबारे, हातले, तळेगांव, खडकी बु.
			पाचोरा	पाचोरा, नांद्रा, कुन्हाड खु., नगरदेवळे बु., गाळण बु., वरखेडी बु., पिंपळगांव बु..
			जळगाव	नाशिराबाद, जळगाव, असोदा, भोकर, पिंप्राळा, म्हसावद
			पारोळा	पारोळा, तामसवाडी, चोरवड, शेळावे बु., बहादरपुर.
			भुसावळ	वरणगांव, पिंपळगांव खु., कु-हे प्र.न..

			रावेर	रावेर, खानापुर, ऐनपुर, खिरोदा प्र.या..
			चोपडा	अडावद, चोपडा, लासुर, हातेड बु., चहाडी
			अमळनेर	मारवड, अमळगाव, अमळनेर, भरवस, वावडे, शिरुड, नगाव, पातोंडा
			धरणगाव	धरणगाव, साळवा, सोनवद बु., पिंपरी खु.,
			भडगाव	भडगाव, आमदडे, कोळगाव, कजगाव
			बोदवड	बोदवड
			एरंडोल	एरंडोल, रिंगणगाव, उत्राण गृ.ह., कासोदा
			जामनेर,	जामनेर, नेरी बु., शेंदुर्णी, तोंडापूर, पहर
			मुक्ताईनगर	अंतुर्ली, मुक्ताईनगर, कुन्हा
३	डार्डीब	धुळे	धुळे	कुसुंबा, नेर (म), लामकणी, धुळे (शहर), शिरुड, बोरकुंड, आर्वी, सोनगिर, नगांव बु., फागणे, मुकटी, धुळे (ग्रामीण)
			साक्री	साक्री, कासारे, म्हसदी प्र ने, दुसाने, निजामपूर, ब्राम्हणवेल, पिंपळनेर, दहीवेल, कुडाशी, उमरपाटा
			शिंदखेडे	शिंदखेडे, चिमठाणे, शेवाळे, खलाणे, नरडाणे, बेटावद, वर्षी, दोंडाईचा, विखरण, विरदेल.
			शिरपूर	शिरपूर, बोराडी, अर्थे, जवखेडे, होळनाथे, थालनेर, सांगवी
४	डार्डीब	सांगली	मिरज	आरग, कवलापूर, मालगाव
			तासगाव	सावळज, मांजर्डे, तासगाव, मणे राजुरी, विसापूर
			आटपाडी	आटपाडी, दिघंची, खरसंडी
			जत	जत, कुंभारी, मुंचडी, शेगाव, माडग्याळ, उमदी, संख, डफळापुर
			कवठेमंहाकाळ	कवठेमंहाकाळ, कुची, ढालगाव, देसींग, हिंगणगाव
			खानापुर	विटा, भाळवणी, खानापुर, लेंगरे, करंजे.
			कडेगाव	नेवरी, वांगी
			पलुस	पलुस
५	डार्डीब	सोलापूर	उ.सोलापूर	वडाळा, माडी, तिन्हे, उत्तरसोलापूर, शेळगी, सोलापूर.
			द.सोलापूर	निंबर्गी, बोरामणी, मुक्ती, वळसंग, मंद्रूप, विंचूर, होटगी.
			बार्शी	बार्शी, आगळगांव, पांगरी, नारी, खांडवी, पानगाव, सुर्डी, वैराग, गौडगाव, उपळे दुमाला.
			अक्कलकोट	अक्कलकोट, जेऊर, चपळगांव, तडवळ, करजगी, दुधनी, मैंदर्गी, वागदरी, किणी.
			मोहोळ	मोहोळ, नरखेड, शेटफळ, पेन्नुर, वाघोली, कामती बु., सावळेश्वर, टाकळी सिकंदर.
			माढा	माढा, दारफळ, रोपळे (क.), म्हैसगांव, कुर्डुवाडी, टेंभूर्णी, मोडनिंब, लहुळ, रांझणी
			करमाळा	करमाळा, जेऊर, उंमरड, केतूर, केम, कोटी, अर्जूननगर, सालसे
			पंढरपूर	पंढरपूर, भंडीशेगांव, भाळवणी, करकंब, पटकुरोली, पुळूज, चळे, तुंगत, कासेगांव, पटवर्धन (कु.).

			सांगोला	सांगोला, शिवणे, जवळा, हतीद, सोनंद, कोळा, नाझरा, महुद (बु.), संगेवाडी, सांगोला शहर
			माळशिरस	माळशिरस, इस्लामपूर, अकलूज, लवंग, महाळुंग, पिलीव, वेळापूर, नातेपूते, दहीगांव, सदाशिवनगर
			मंगळवेडा	मंगळवेडा, बोराळे, अंधळगाव, भोसे, हुलजंती, मरवडे, मारापूर.
६	डार्लीब	नाशिक	निफाड	लासलगाव, देवगाव
			सिन्नर	सिन्नर, देवपूर, वावी, शहा, नांदुर शिंगोटे, डुबेरे, पांडुर्ली
			येवला	पाटोदा, जळगाव नेऊर.
			मालेगाव	दाभाडी, मालेगाव, वडनेर, करंजगव्हण, झोडगे, कळवाडी, कवळणे, सवदाणे, सायने(बु)
			चांदवड	चांदवड, रायपूर, दिघवद, दुगाव, वडनेरभैरव, वडाळीभोई
			नांदगाव	वेहळगाव, जातेगाव, हिसवळ(बु), नांदगाव, मनमाड
			कळवण	कळवण, नवीबेज.
			बागलाण	सटाणा, ब्राम्हणगाव, नामपूर, जायखेडा, विरगाव, डांगसौदाणे, मुल्हेर, ताहराबाद
			देवळा	देवळा, लोहणे, उमराणे
			नाशिक	गिरणारे, शिंदे, माडसांगवी, पाथर्डी.
७	डार्लीब	जालना	जालना	जालना ग्रा., वाघुळ (जां), विरेगांव, रामनगर, पाचनवडगांव, नेर, शेवली, जालना (श)
			अंबड	अंबड, गोंदी, धनगरपिंपरी, रोहीलागड, वडीग्रोदी, सुखापुरी, जामखेडा
			जाफ्राबाद	टेंभुर्णी, वरुड बु. जाफ्राबाद, कुभारझरी
			भोकरदन	भोकरदन, राजूर, पिंपळगाव रे., सिपोरा बा., हसनाबाद, केदारखेडा, धावडा, आन्वा
			घनसावंगी	घनसावंगी, तिर्थपुरी, कुभार पिंपळगाव, राजणी, अंतरवाली टेभी, जामसमर्थ, राणी उंचेगाव
			मंठा	मंठा, पांगरी गोसावी, तळणी, ढोकसाळ
			बदनापूर	बदनापूर, दाभाडी, रोषणगांव, शेळगांव, बावणे पागरी
			परतूर	परतूर, वाटूर, आष्टी, सातोना खु., श्रीष्टी.
८	डार्लीब	औरंगाबाद	औरंगाबाद	करमाड, लाडसावंगी, चित्तेपिंपळगाव, चौका, कांचनवाडी, चिकलठाणा, हर्सुल
			सोयगाव	सोयगाव, बनोटी
			पैठण	पैठण, नांदर, विहामांडवा, पिंपळवाडीपीराची, चांगतपुरी, ढोरकीन, लोहगाव, बीडकीन, पाचो बु., आडूळ, बालानगर
			वैजापूर	वैजापूर, खंडाळा, लाडगाव, गारज, महालगाव, नागमठाण
			गंगापूर	गंगापूर, हार्सुल, वाळुंज, तुर्काबाद
			सिल्लोड	सिल्लोड, आमठाणा
			फुलंब्री	फुलंब्री, वडोदबाजार, पिरबावडा, आळंद
			कन्नड	कन्नड, चिंचोली, चिकलठाणा, देवगाव रंगारी, करंजखेडा

९	डार्ळीब	अहमदनगर	नगर	सावेडी, कापूरवाडी, भिंगार, नागापूर, चिचोंडी पाटील, वाळकी, रुईछत्तीसी, केडगाव, जेऊर, चास.
			पारनेर	पारनेर, भाळवणी, वाडेगव्हाण, वडझीरे, निघोज, टाकळीढोकेश्वर, पळशी, सुपा.
			श्रीगोंदा	श्रीगोंदा, मांडवगण, बेलवंडी, पेडगाव, चिभंळा, देवदैठण, कोळगाव
			कर्जत	कर्जत, राशीन, भांबोरा, कोंभळी, मिरजगाव, माही.
			जामखेड	अरणगाव, खर्डा, जामखेड, नात्रज, नायगाव.
			शेवगाव	शेवगाव, भातकुडगाव, ढोरजळगाव, एरंडगाव, बोधेगाव, चापडगाव
			पाथर्डी	पाथर्डी, माणिकदौंडी, टाकळीमानूर, करंजी, मिरी, कोरडगाव
			नेवासा	नेवासा (बु), सलाबतपूर, कुकाणा, चांदा, घोडेगाव, वडाळा बहिरोबा, नेवासा (खु), सोनई.
			राहूरी	राहूरी बु., सात्रळ, तहाराबाद, देवळालीप्रवरा, ब्राम्हणी, वांबोरी, टाकळीमीयाँ.
			संगमनेर	संगमनेर बु., धांदरफळ बु., अश्वि (बु.), शिबलापूर, तळेगाव, समनापूर, घारगाव, डोळासणे, साकूर, पिंपर्णे
			अकोले	अकोले, विरगाव, कोतूळ, ब्राम्हणवाडा, राजूर, समशेरपूर.
			कोपरगाव	रवंदे, सुरेगाव, पोहेगाव, दहेगाव बोलका, कोपरगाव.
			राहता	राहता, शिर्डी, लोणी, बाभळेश्वर, पुणतांबा
श्रीरामपूर	उंदीरगाव, टाकळीभान, बेलापूर.			
१०	डार्ळीब	लातूर	रेणापूर	कारेपूर
			औसा	औसा, लामजणा, किनीथोट, किल्लारी, बेलकुड, भादा
			उदगीर	नागलगाव, हेर.
			चाकूर	चाकूर, नळेगाव, वडवळनागनाथ
			निलंगा	निलंगा, औरादशहाजनी
			अहमदपूर	किनगाव
११	डार्ळीब	उस्मानाबाद	उस्मानाबाद	उस्मानाबाद(श)., उस्मानाबाद(ग्रा)., बेंबळी, केसेगाव, पाडोळी, तेर, ढोकी, जागजी
			तुळजापूर	तूळजापूर, सावरगाव, सलगरा दि, ईटकळ, जळकोट, मंगरुळ, नळदुर्ग
			भूम	भूम. वालवड, माणकेश्वर, अंभी, ईट
			परंडा	परंडा, आसु, जवळा नि., आनाळा, सोनारी
			कळंब	कळंब, इटकूर, येरमाळ, मोहा, शिरढोण, गोंविदपूर
			उमरगा	उमरगा, दाळिंब, नारंगवाडी, मुळज, मुरुम
			वाशी	वाशी, तेरखेडा, पारगाव
			लोहारा	लोहारा, माकणी, जेवळी
१२	डार्ळीब	बीड	बीड	लिबागणेश, नेकनूर, पाली, बीड, नाळवंडी, म्हाळस जवळा, मांजरसूंबा, चौसाळा, पेंडगाव, पिंपळनेर, राजुरी न.
			पाटोदा	दासखेड, पाटोदा, थेरला, अंमळनेर

			आष्टी	आष्टी, टाकळसिंग, कडा, धामणगाव, दौलावडगाव, धानोरा, पिंपळा
			शिरूर (का)	शिरूर (का), रायमोहा, तितरवणी
			गेवराई	गेवराई, मादळमोही, जातेगाव, सिरसदेवी, धोंडराई, उमापूर, चकलांबा, पाचेगाव, तलवडा, रेवकी
			धारूर	धारूर, तेलगाव, मोहखेड
			अंबेजागाई	अंबेजागाई, लोखंडी सावरगाव, पाटोदा ममदापूर, घाट नादुर, बर्दापूर
			केज	केज, युसूफ वडगाव, बनसारोळा, होळ, हा. पिंप्री, वीडा, नांदुरघाट
			वडवणी	वडवणी, कडगाव बु..
			माजलगांव	माजलगांव, गंगामसला, किट्टीआडगांव, तालखेड, नित्रूड, दिंद्रुड
			परळी वैजनाथ	परळी वैजनाथ, शिरसाळा, नागापूर, धर्मापुरी, पिंपळगाव गाढे
१३	डार्ळीब	पुणे	दौंड	यवत, पाटस, वरवंड, रावनगाव, देऊळगाव राजे
			आंबेगाव	पारगाव, घोडेगाव, कळंब, मंचर.
			बारामती	वडगाव निंबाळकर, उंडावडी (क), सुपा, बारामती, माळेगाव बु., पणदरे, लोणी भापकर, मोरगाव
			जुन्नर	जुन्नर, नारायणगाव, बेलहे, वडगाव आनंद, ओतुर, राजुर, निमगाव सावा
			इंदापूर	इंदापूर, बावडा, भिगवण, सणसर, निमगावकेतकी, लोणीदेवकर, काटी, अंथुर्णे
			पुरंदर	जेजुरी, राजेवाडी, परिंचे, वाल्हा, कुंभारवळण
			शिरूर	शिरूर, रांजणगावगणपती, टाकळीहाजी, मलठण, पाबळ, कोरेगावभिमा, तळेगावढंमढेरे, न्हावरा, वडगावरासाई
			हवेली	उरळी कांचन, थेऊर, वाघोली
१४	डार्ळीब	सातारा	कोरेगाव	वाठारस्टे.
			खटाव	खटाव, वडूज, पुसेगाव, औंध, पुसेसावळी, मायनी, कातरखटाव, बुध, निमसोड, कलेढोण
			खंडाळा	खंडाळा, लोणंद, शिरवळ
			फलटण	फलटण, राजाळे, आसु, गिरवी, बरड, आदर्की (बु), तरडगाव, होळ, वाठार निंबाळकर
			माण	दहिवडी, मलवडी, माडी, गोंदवले(बु), म्हसवड, कुकडवाड, शिंगणापूर, आंधळी, वर - मलवडी
१५	डार्ळीब	वाशिम	मंगरुळपीर	मंगरुळपीर, आसेगांव, सेलूबाजार, कवठळ, धानोरा, पाडी ताड
			वाशिम	पाडीआसरा, राजगाव, पाडी टकमोर
			मालेगाव	मुंगळा
			मानोरा	उमरी बु.
१६	डार्ळीब	अमरावती	वरुड	शेंदुरजना घाट, राजुरा बाजार, बेनोडा

			मोर्शी	रिद्धपुर, धामणगाव
--	--	--	--------	-------------------

अ.क्र	पीक	प्रस्तावित जिल्हे	तालुका	महसूल मंडळ
१	लिंबू	बुलढाणा	जळगाव जा.	पिंपळगाव काळे
			मोताळा	शेलापुर बु.
२	लिंबू	बीड	वडवणी	वडवणी, कवडगाव,
			आष्टी	आष्टी, कडा, धामणगाव, दौला वडगाव, पिंपळा,
			बीड	टोकळसिंग, धानोरा
			परळी वै	म्हाळस जवळा, पिंपळनेर.
३	लिंबू	सांगली	जत	उमदी, संख
४	लिंबू	अहमदनगर	श्रीगोंदा	श्रीगोंदा, पेडगाव, काष्टी, चिंभळा, बेलवंडी, देवदैठण,
			कर्जत	कर्जत, राशिन, भांबोरा, कोंभळी, मिरजगाव, माहि.
			संगमनेर	धांदरफळ बु., शिबलापूर
			जामखेड	अरणगांव, जामखेड, नात्रज, नायगांव, खर्डा
५	लिंबू	जळगाव	जळगाव	जळगाव, आसोदा, भोकर, पिंप्राळा, नशिराबाद, म्हसावद
			भुसावळ	वरणागाव, कुऱ्हे प्र. न., पिंपळगाव बु.
			अमळनेर	अमळनेर, शिरुड, नगाव, पातोंडा, अंमळगाव, मारवड,
			पारोळा	भरवस, वावडे
			एरंडोल	पारोळा, शेळावे, चोरवड, तामसवाडी, बहादरपुर
			भडगाव	एरंडोल, उत्राण, रिंगणगाव, कासोदा
			पाचोरा	भडगाव, कोळगाव, कजगाव, आमडदे
			जामनेर	पाचोरा, नगरदेवळे बु., गाळण, नांद्रा, कुऱ्हाड खु.,
			चाळीसगाव	वरखेडी, पिंपळगाव बु.
६	लिंबू	परभणी	परभणी	दौठणा
७	लिंबू	सोलापुर	उ.सोलापुर	सोलापुर, शेळागी, माडी, वडाळा, तिऱ्हे
			द. सोलापुर	वळसंग, मुस्ती, बोरामणी, मंद्रुप, होटगी, विंचूर, निंबर्गी
			बार्शी	बार्शी, खांडवी, आगळगाव, वैराग, उपळे दुमला, गौडगाव,
			अक्कलकोट	पांगरी, पानगाव, नारी, सुर्डी
			मोहोळ	अक्कलकोट, वागदरी, चपळगाव, मँदगी, दुधनी, जेऊर,
			माढा	तडवळ, करजगी, किणी
				मोहोळ, वाघोली, कामती (बु), शेटफळ, सावळेश्वर,
				नरखेड पेन्नुर, टाकळी सिं.
				माढा, रांझणी, मोडनिंब, लऊळ, दारफळ, कुर्डुवाडी,
				रोपळ (क), टेंभुर्णी, म्हैसगाव

			करमाळा	करमाळा, कोटी, केतूर, केम, जेऊर, उमरड, सालसे, अर्जूननगर
			पंढरपुर	पंढरपुर, कासेगाव, तुंगत, भाळवणी, पुलुज, चळे, करकंब, पटवर्धन कुरोली, भंडी शेगाव
			सांगोला	सांगोला, हतिद, कोळा, नाझरा, महुद(बु), संगेवाडी, शिवणे, सौंद, जवळा
			माळशिरस	माळशिरस, महांगुळ, लवंग, सदाशिवनगर, वेळापुर, पिलीव, इस्लामपुर, नातेपुते, अकलूज, दहीगाव
			मंगळवेढा	मंगळवेढा, बोराळे, मरवडे, हुलजंती, भोसे, अंधळगाव, मारापुर
८	लिंबू	पुणे	शिरुर	न्हावरा, वडगाव रासाई
			बारामती	उंडवडी क.प., सुपे, लोणी भापकर
			दौंड	पाटस, रावणगांव
९	लिंबू	औरंगाबाद	औरंगाबाद	चित्तेपिपळगाव, करमाड, लाड सांगवी
			सोयगाव	बनोटी
१०	लिंबू	जालना	जालना	जालना ग्रा., जालना श., पाचनवडगाव, रामनगर
			घनसावंगी	घनसावंगी, रानीउचेगाव, जाम समर्थ, कुंभार पिपळगाव, अंतरवली टेंभी, तीर्थपुरी, राजणी
			परतुर	परतुर, वाटुर, आष्टी, सातोना बु., श्रीष्टी
			भोकरदन	भोकरदन, हसनाबाद, राजुर, केदारखेडा, आन्चा, सिपोरबाजार, पिपळगाव रे., धावडा
११	लिंबू	धुळे	धुळे	शिरुड, बोरकुंड, आर्वी, फागणे, मुकटी, कुसुबा, नेर (म.),
१२	लिंबू	वाशिम	वाशिम	पार्डीटकमोर
१३	लिंबू	अकोला	अकोला	बोरगाव मंजू, शिवनी, सांगळुद, कापशि रोड, कौलखेड
			बार्शीटाकळी	राजंदा, धाबा, महान, खेर्डा
			बाळापूर	वाडेगाव
१४	लिंबू	वर्धा	आर्वी	आर्वी, वाठोडा, खरांगणा,
			आष्टी	आष्टी, साहू, तळेगाव
			कारंजा	कारंजा, ठाणेगाव, कन्नमवार गाव, सारवाडी
१५	लिंबू	नाशिक	मालेगाव	कळवाडी, दाभाडी, झोडगा, करंजगव्हान, वडनेर
			नांदगाव	जातेगाव
१६	लिंबू	उस्मानाबाद	परंडा	परंडा, आसु, जवळा नि., सोनारी

सहपत्र-२

पुनर्रचित हवामान आधारीत पीक विमा योजना २०१९

समाविष्ट जिल्हे : अकोला, अमरावती, बुलढाणा, यवतमाळ, वर्धा, वाशिम, नागपूर, अहमदनगर, हिंगोली, बीड, परभणी, जालना (एकूण जिल्हे-१२)

पिक : संत्रा (मृग बहार).

वर नमूद केलेल्या जिल्हयातील अधिसुचित केलेल्या सहपत्र १ मधील महसूल मंडळात तसेच शासन निर्णयातील सहपत्र - ३ मध्ये नमूद केलेल्या विमा कंपनी मार्फत लागू करण्यात येईल.

संदर्भ हवामान केंद्र हे महावेध प्रकल्पातर्गत संबंधित महसूल मंडळात उभारणी केलेले स्वयंचलीत हवामान केंद्र राहिल. सदर हवामान केंद्रात नोंदविली जाणारी हवामानाची प्रमाणीत आकडेवारी संबंधीत विमा कंपनी दर पंधरवाड्याला महाराष्ट्र शासनाच्या संकेत स्थळावर उपलब्ध करून देईल. ही आकडेवारी कृषि विभागास व शासनास वेळेवर उपलब्ध करून देणे विमा कंपन्यांना बंधनकारक आहे.

फळपिकाचे नाव	विमा संरक्षण प्रकार (हवामान धोके) व विमा संरक्षण कालावधी	प्रमाणके (ट्रिगर) व नुकसान भरपाई रक्कम (प्रति/हेक्टर)
संत्रा (मृग बहार)	१) कमी पाऊस दि. १५ जून २०१९ ते १५ जुलै २०१९ कमाल नुकसान भरपाई रक्कम रु. ३८५००/-	१) सदर कालावधीत एकूण १२४ मि.मि. पेक्षा कमी पाऊस झाल्यास नुकसान भरपाई रक्कम रु. ३८,५००/- देय होईल. २) सदर कालावधीमध्ये एकूण १२४ मि.मि. ते १५० मि.मि. पाऊस झाल्यास नुकसान भरपाई रक्कम रु. ११७००/- देय होईल.
	२) पावसाचा खंड दि. १६ जुलै २०१९ ते १५ ऑगस्ट २०१९ कमाल नुकसान भरपाई रक्कम रु. ३८५००/-	१) सदर कालावधीमध्ये सलग १५ ते २१ दिवसांचा पावसात खंड पडून दिवसाचे जास्तीत जास्त तापमान सलग तीन दिवस ३५ डिग्री सेल्सिअस किंवा त्यापेक्षा जास्त राहिल्यास नुकसान भरपाई रक्कम रु. १७५००/- देय राहिल. २) सदर कालावधीत सलग २१ दिवसापेक्षा जास्त पावसाचा खंड पडल्यास तसेच दिवसाचे जास्तीत जास्त तापमान सलग ३ दिवस ३५ डिग्री सेल्सिअस किंवा जास्त राहिल्यास रु. ३८५००/- नुकसान भरपाई देय राहिल. (२.५ मि.मि. पर्यंत किंवा त्यापेक्षा कमी पाऊस पडला तरी तो खंड समजण्यात येईल.)
एकूण विमा संरक्षित रक्कम प्रति हेक्टर रक्कम रु. ७७,०००/-		

सहभाग प्रक्रिया :

कर्जदार शेतकरी : अनिवार्य सहभाग, बँकाकडून संत्रा पिकासाठी कर्ज मर्यादा मंजूर असणाऱ्या सर्व शेतकऱ्यांचा विमा हा त्या त्या बँकाकडून त्यांना देण्यात येणाऱ्या कर्ज पुरवठा रकमेतून भरला जाईल.

बिगर कर्जदार शेतकरी : ऐच्छिक सहभाग, सदर शेतकऱ्यांनी प्रस्ताव पत्रक भरून रोख विमा हप्त्यासह आपले खाते असणाऱ्या बँक शाखेत विहित मुदतीत जमा करावे.

एकूण विमा संरक्षित रक्कम (प्रति हेक्टर)	रु. ७७,०००/-
शेतकऱ्यांनी भरावयाचा विमा हप्ता संरक्षित रक्कमेच्या ५ % (प्रति हेक्टर)	रु. ३८५०/-

सहपत्र-२

पुनर्रचित हवामान आधारीत पीक विमा योजना २०१९

समाविष्ट जिल्हे : औरंगाबाद, जालना, नांदेड, परभणी, बीड, अहमदनगर, बुलढाणा, अमरावती, नागपूर, वर्धा, हिंगोली, जळगाव, यवतमाळ, सोलापुर (एकूण जिल्हे - १४)

पिक: मोसंबी (मृग बहार)

वर नमूद केलेल्या जिल्हयातील अधिसूचित केलेल्या सहपत्र १ मधील महसूल मंडळात तसेच शासन निर्णयातील सहपत्र - ३ मध्ये नमूद केलेल्या विमा कंपनी मार्फत लागू करण्यात येईल.

संदर्भ हवामान केंद्र हे महावेध प्रकल्पांतर्गत संबंधित महसूल मंडळात उभारणी केलेले स्वयंचलीत हवामान केंद्र राहिल. सदर हवामान केंद्रात नोंदविली जाणारी हवामानाची प्रमाणीत आकडेवारी संबंधीत विमा कंपनी दर पंधरवाड्याला महाराष्ट्र शासनाच्या संकेत स्थळावर उपलब्ध करून देईल. ही आकडेवारी कृषि विभागास व शासनास वेळेवर उपलब्ध करून देणे विमा कंपन्यांना बंधनकारक आहे.

फळपिकाचे नाव	विमा संरक्षण प्रकार (हवामान धोके) व विमा संरक्षण कालावधी	प्रमाणके (ट्रिगर) व नुकसान भरपाई रक्कम (प्रति/हेक्टर)
मोसंबी (मृग बहार)	१) कमी पाऊस दि. १ जूलै २०१९ ते ३१ जुलै २०१९ कमाल नुकसान भरपाई रक्कम रु. ३८५००/-	१) सदर कालावधीत एकूण ७५ मि.मि. पेक्षा कमी पाऊस झाल्यास नुकसान भरपाई रक्कम रु. ३८,५००/- देय होईल. २) सदर कालावधीमध्ये एकूण ७५ मि.मि. ते १२५ मि.मि. पाऊस झाल्यास नुकसान भरपाई रक्कम रु. ११७००/- देय होईल.
	२) पावसाचा खंड दि. १ ऑगस्ट २०१९ ते ३१ ऑगस्ट २०१९ कमाल नुकसान भरपाई रक्कम रु. ३८५००/-	१) सदर कालावधीमध्ये सलग १५ ते २१ दिवसांचा पावसात खंड पडून दिवसाचे जास्तीत जास्त तापमान कोणत्याही दिवशी ३३ डिग्री सेल्सिअस किंवा त्यापेक्षा जास्त राहिल्यास नुकसान भरपाई रक्कम रु. १७५००/- देय राहिल. २) सदर कालावधीत सलग २१ दिवसापेक्षा जास्त पावसाचा खंड पडल्यास तसेच दिवसाचे जास्तीत जास्त तापमान सलग ३ दिवस ३३ डिग्री सेल्सिअस किंवा जास्त राहिल्यास रु. ३८५००/- नुकसान भरपाई देय राहिल. (२.५ मि.मि. पर्यंत किंवा त्यापेक्षा कमी पाऊस पडला तरी तो खंड समजण्यात येईल.)
एकूण विमा संरक्षित रक्कम प्रति हेक्टर रक्कम रु. ७७,०००/-		

सहभाग प्रक्रिया :

कर्जदार शेतकरी : अनिवार्य सहभाग, बँकाकडून मोसंबी पिकासाठी कर्ज मर्यादा मंजूर असणाऱ्या सर्व शेतकऱ्यांचा विमा हा त्या त्या बँकाकडून त्यांना देण्यात येणा-या कर्ज पुरवठा रकमेतून भरला जाईल.

बिगर कर्जदार शेतकरी : ऐच्छिक सहभाग, सदर शेतकऱ्यांनी प्रस्ताव पत्रक भरून रोख विमा हप्त्यासह आपले खाते असणाऱ्या बँक शाखेत विहित मुदतीत जमा करावे.

एकूण विमा संरक्षित रक्कम (प्रति हेक्टर)	रु.७७,०००/-
शेतकऱ्यांनी भरावयाचा विमा हप्ता संरक्षित रक्कमेच्या ५ % (प्रति हेक्टर)	रु.३८५०/-

सहपत्र-२

पुनर्रचित हवामान आधारीत पीक विमा योजना २०१९

समाविष्ट जिल्हे : अहमदनगर, बुलढाणा, नाशिक, पुणे, औरंगाबाद, जालना, जळगाव, परभणी, सांगली,
सोलापुर (एकूण जिल्हे - १०)

पिक :पेरु (मृग बहार)

वर नमूद केलेल्या जिल्हयातील अधिसुचित केलेल्या सहपत्र १ मधील महसूल मंडळात तसेच शासन निर्णयातील सहपत्र - ३ मध्ये नमूद केलेल्या विमा कंपनी मार्फत लागू करण्यात येईल.

संदर्भ हवामान केंद्र हे महावेध प्रकल्पातर्गत संबंधित महसूल मंडळात उभारणी केलेले स्वयंचलीत हवामान केंद्र राहिल. सदर हवामान केंद्रात नोंदविली जाणारी हवामानाची प्रमाणीत आकडेवारी संबंधीत विमा कंपनी दर पंधरवाड्याला महाराष्ट्र शासनाच्या संकेत स्थळावर उपलब्ध करुन देईल. ही आकडेवारी कृषि विभागास व शासनास वेळेवर उपलब्ध करुन देणे विमा कंपन्यांना बंधनकारक आहे.

फळपिकाचे नाव	विमा संरक्षण प्रकार (हवामान धोके) व विमा संरक्षण कालावधी	प्रमाणके (ट्रिगर) व नुकसान भरपाई रक्कम (प्रति/हेक्टर)
पेरु (मृग बहार)	१) कमी पाऊस दि. १५ जून २०१९ ते १४ जुलै, २०१९ कमाल नुकसान भरपाई रक्कम रु. २७५००/-	१) या कालावधीमध्ये ७६ ते १०० मि.मि. पाऊस झाल्यास रक्कम रु. ११,०००/- नुकसान भरपाई देय होईल. २) या कालावधीमध्ये ७६ मि.मि. पेक्षा कमी पाऊस झाल्यास रक्कम रु. २७५००/- नुकसान भरपाई देय होईल.
	२) पावसाचा खंड व जास्त तापमान दि. १५ जूलै २०१९ ते १५ ऑगस्ट २०१९ कमाल नुकसान भरपाई रक्कम रु. २७५००/-	१) या कालावधीमध्ये सलग १५ ते २१ दिवस पावसाचा खंड व कमाल तापमान ३२ डिग्री सेल्सीयस व त्यापेक्षा जास्त सलग तीन दिवस राहिल्यास नुकसान भरपाई रक्कम रु. ११०००/- देय होईल. २) या कालावधीमध्ये सलग २१ दिवसापेक्षा जास्त पावसाचा खंड व कमाल तापमान ३२ डिग्री सेल्सीयस व त्यापेक्षा जास्त सलग तीन दिवस राहिल्यास नुकसान भरपाई रक्कम रु. २७५००/- देय होईल. (२.५ मि.मि. पर्यंत किंवा त्यापेक्षा कमी पाऊस पडला तरी तो खंड समजण्यात येईल.)
एकूण विमा संरक्षित रक्कम प्रति हेक्टर रक्कम रु. ५५०००/-		

सहभाग प्रक्रिया :

कर्जदार शेतकरी : अनिवार्य सहभाग, बँकाकडून पेरु पिकासाठी कर्ज मर्यादा मंजूर असणाऱ्या सर्व शेतकऱ्यांचा विमा हा त्या त्या बँकाकडून त्यांना देण्यात येणा-या कर्ज पुरवठा रकमेतून भरला जाईल.

बिगर कर्जदार शेतकरी : ऐच्छिक सहभाग, सदर शेतकऱ्यांनी प्रस्ताव पत्रक भरुन रोख विमा हप्त्यासह आपले खाते असणाऱ्या बँक शाखेत विहित मुदतीत जमा करावे.

एकूण विमा संरक्षित रक्कम (प्रति हेक्टर)	रु. ५५,०००/-
शेतकऱ्यांनी भरावयाचा विमा हप्ता संरक्षित रक्कमेच्या ५ % (प्रति हेक्टर)	रु. २७५०/-

सहपत्र-२

पुनर्रचित हवामान आधारीत पीक विमा योजना २०१९

समाविष्ट जिल्हे : अहमदनगर, ठाणे, पालघर, औरंगाबाद, बीड, पुणे, जळगाव, सोलापुर, जालना
(एकूण जिल्हे - ९)

पिक :चिकु (मृग बहार)

वर नमूद केलेल्या जिल्हयातील अधिसुचित केलेल्या सहपत्र १ मधील महसूल मंडळात तसेच शासन निर्णयातील सहपत्र - ३ मध्ये नमूद केलेल्या विमा कंपनी मार्फत लागू करण्यात येईल.

संदर्भ हवामान केंद्र हे महावेध प्रकल्पातर्गत संबंधित महसूल मंडळात उभारणी केलेले स्वयंचलीत हवामान केंद्र राहिल. सदर हवामान केंद्रात नोंदविली जाणारी हवामानाची प्रमाणीत आकडेवारी संबंधीत विमा कंपनी दर पंधरवाळ्याला महाराष्ट्र शासनाच्या संकेत स्थळावर उपलब्ध करुन देईल. ही आकडेवारी कृषि विभागास व शासनास वेळेवर उपलब्ध करुन देणे विमा कंपन्यांना बंधनकारक आहे.

फळपिक	विमा संरक्षण प्रकार (हवामान धोके) व विमा संरक्षण कालावधी	प्रमाणके (ट्रिगर) व नुकसान भरपाई रक्कम/हे.
चिकू	जादा आर्द्रता व जास्त पाऊस दि. १ जुलै २०१९ ते ३० सप्टेंबर २०१९ कमाल नुकसान भरपाई रक्कम रु. ५५०००/-	१) या कालावधीत सापेक्ष आर्द्रता सलग पाच दिवस ९० टक्के पेक्षा जास्त राहिल्यास व प्रति दिन २० मि. मि. किंवा त्यापेक्षा जास्त पाऊस सलग ४ दिवस झाल्यास रु. २५०००/- देय राहिल. २) या कालावधीत सापेक्ष आर्द्रता सलग दहा दिवस ९० टक्के पेक्षा जास्त राहिल्यास व प्रति दिन २० मि. मि. किंवा त्यापेक्षा जास्त पाऊस सलग ८ दिवस झाल्यास रु. ५५०००/- देय राहिल.
एकूण विमा संरक्षित रक्कम प्रति हेक्टर रु. ५५०००/-		

सहभाग प्रक्रिया :

कर्जदार शेतकरी : अनिवार्य सहभाग, बँकाकडून पेरु पिकासाठी कर्ज मर्यादा मंजूर असणाऱ्या सर्व शेतकऱ्यांचा विमा हा त्या त्या बँकाकडून त्यांना देण्यात येणा-या कर्ज पुरवठा रकमेतून भरला जाईल.

बिगर कर्जदार शेतकरी : ऐच्छिक सहभाग, सदर शेतकऱ्यांनी प्रस्ताव पत्रक भरुन रोख विमा हप्त्यासह आपले खाते असणाऱ्या बँक शाखेत विहित मुदतीत जमा करावे.

एकूण विमा संरक्षित रक्कम (प्रति हेक्टर)	रु. ५५०००/-
शेतकऱ्यांनी भरावयाचा विमा हप्ता संरक्षित रक्कमेच्या ५ % (प्रति हेक्टर)	रु. २७५०/-

सहपत्र-२

पुनर्रचित हवामान आधारीत पीक विमा योजना २०१९

समाविष्ट जिल्हे : बुलढाणा, जळगाव, धुळे, सांगली, सोलापूर, नाशिक, जालना, औरंगाबाद, अहमदनगर, लातूर, उस्मानाबाद, बीड, पुणे, सातारा, वाशिम, अमरावती (एकूण जिल्हे-१६)

पिक :डाळिंब (मृग बहार)

वर नमूद केलेल्या जिल्हयातील अधिसूचित केलेल्या सहपत्र १ मधील महसूल मंडळात तसेच शासन निर्णयातील सहपत्र - ३ मध्ये नमूद केलेल्या विमा कंपनी मार्फत लागू करण्यात येईल.

संदर्भ हवामान केंद्र हे महावेध प्रकल्पातर्गत संबंधित महसूल मंडळात उभारणी केलेले स्वयंचलीत हवामान केंद्र राहिल. सदर हवामान केंद्रात नोंदविली जाणारी हवामानाची प्रमाणीत आकडेवारी संबंधीत विमा कंपनी दर पंधरवाड्याला महाराष्ट्र शासनाच्या संकेत स्थळावर उपलब्ध करुन देईल. ही आकडेवारी कृषि विभागास व शासनास वेळेवर उपलब्ध करुन देणे विमा कंपन्यांना बंधनकारक आहे.

फळपिक	हवामान धोका व कालावधी	प्रमाणके (ट्रिगर) व नुकसान भरपाई रक्कम (प्रति/हेक्टर)
डाळिंब	१) पाऊसाचा खंड दि. १५ जुलै २०१९ ते १५ ऑगस्ट २०१९ कमाल नुकसान भरपाई रक्कम रु. १६५००/-	१) सलग पाऊसाचा खंड २० दिवस राहिल्यास नुकसान भरपाई रक्कम रु. ५५००/- देय होईल. २) सलग पाऊसाचा खंड २१ ते २५ दिवस राहिल्यास नुकसान भरपाई रक्कम रु. ११०००/- देय होईल. ३) सलग पाऊसाचा खंड २५ दिवसापेक्षा जास्त राहिल्यास नुकसान भरपाई रक्कम रु. १६५००/- देय राहिल. (२.५ मि.मि. पर्यंत किंवा त्यापेक्षा कमी पाऊस पडला तरी तो खंड समजण्यात येईल.)
	२) पाऊसाचा खंड दि. १६ ऑगस्ट २०१९ ते १५ ऑक्टोबर २०१९ कमाल नुकसान भरपाई रक्कम रु. ३८५००/-	१) सलग पाऊसाचा खंड २० दिवस राहिल्यास नुकसान भरपाई रक्कम रु. १६०००/- देय राहिल. २) सलग पाऊसाचा खंड २१ ते २५ दिवस राहिल्यास नुकसान भरपाई रक्कम रु. २७०००/- देय राहिल. ३) सलग पाऊसाचा खंड २५ दिवसापेक्षा जास्त राहिल्यास नुकसान भरपाई रक्कम रु. ३८५००/- देय राहिल. (२.५ मि.मि. पर्यंत किंवा त्यापेक्षा कमी पाऊस पडला तरी तो खंड समजण्यात येईल.)
	३) जास्त पाऊस दि. १६ ऑक्टोबर २०१९ ते ३१ डिसेंबर २०१९ कमाल नुकसान भरपाई रक्कम रु. ६६०००/-	१) एका दिवसात ४५ मि.मि. ते ६० मि.मि. पाऊस पडल्यास नुकसान भरपाई रक्कम रु. ११०००/- देय राहिल. २) एका दिवसात ६० मि.मि. पेक्षा जास्त परंतु ९० मि.मि. पेक्षा कमी पाऊस पडल्यास नुकसान भरपाई रक्कम रु. २७०००/- देय राहिल. ३) एका दिवसात ९० मि.मि. व त्यापेक्षा जास्त पाऊस पडल्यास नुकसान भरपाई रक्कम रु. ६६०००/- देय राहिल.
एकूण विमा संरक्षित रक्कम प्रति हेक्टर रक्कम रु. १,२१,०००/-		

टिप - सोमवार ते रविवार असा आठवडा निर्धारित करण्यात आलेला आहे.

सहभाग प्रक्रिया :

कर्जदार शेतकरी : अनिवार्य सहभाग, बँकाकडून पेरु पिकासाठी कर्ज मर्यादा मंजूर असणाऱ्या सर्व शेतकऱ्यांचा विमा हा त्या त्या बँकाकडून त्यांना देण्यात येणा-या कर्ज पुरवठा रकमेतून भरला जाईल.

बिगर कर्जदार शेतकरी : ऐच्छिक सहभाग, सदर शेतकऱ्यांनी प्रस्ताव पत्रक भरुन रोख विमा हप्त्यासह आपले खाते असणाऱ्या बँक शाखेत विहित मुदतीत जमा करावे.

एकूण विमा संरक्षित रक्कम (प्रति हेक्टर)	रु.१,२१,०००/-
शेतकऱ्यांनी भरावयाचा विमा हप्ता संरक्षित रक्कमेच्या ५ % (प्रति हेक्टर)	रु. ६०५०/-

सहपत्र-२

पुनर्रचित हवामान आधारीत पीक विमा योजना २०१९

समाविष्ट जिल्हे : बुलढाणा, बीड, सांगली, अहमदनगर, जळगाव, परभणी, सोलापुर, पुणे, औरंगाबाद, जालना, धुळे, वाशिम, अकोला, वर्धा, नाशिक, उस्मानाबाद (एकूण जिल्हे - १६)

पिक: लिंबू (मृग बहार)

वर नमूद केलेल्या जिल्हयातील अधिसुचित केलेल्या सहपत्र १ मधील महसूल मंडळात तसेच शासन निर्णयातील सहपत्र - ३ मध्ये नमूद केलेल्या विमा कंपनी मार्फत लागू करण्यात येईल.

संदर्भ हवामान केंद्र हे महावेध प्रकल्पांतर्गत संबंधित महसूल मंडळात उभारणी केलेले स्वयंचलीत हवामान केंद्र राहिल. सदर हवामान केंद्रात नोंदविली जाणारी हवामानाची प्रमाणीत आकडेवारी संबंधीत विमा कंपनी दर पंधरवाड्याला महाराष्ट्र शासनाच्या संकेत स्थळावर उपलब्ध करुन देईल. ही आकडेवारी कृषि विभागास व शासनास वेळेवर उपलब्ध करुन देणे विमा कंपन्यांना बंधनकारक आहे.

फळपिकाचे नाव	विमा संरक्षण प्रकार (हवामान धोके) व विमा संरक्षण कालावधी	प्रमाणके (ट्रिगर) व नुकसान भरपाई रक्कम (प्रति/हेक्टर)
लिंबू (मृग बहार)	१) कमी पाऊस दि. १५ जून २०१९ ते १५ जूलै २०१९ कमाल नुकसान भरपाई रक्कम रु. ३३०००/-	१) या कालावधीमध्ये १०० मि.मि. व त्यापेक्षा कमी पाऊस झाल्यास नुकसान भरपाई रक्कम रु . ३३०००/- देय होईल. २) या कालावधीत १०० मि.मि. पेक्षा जास्त १५० मि.मि. पर्यंत पाऊस झाल्यास नुकसान भरपाई रक्कम रु . १६,५००/- देय होईल.
	२) पावसाचा खंड दि. १६ जूलै २०१९ ते १५ ऑगष्ट २०१९ कमाल नुकसान भरपाई रक्कम रु. ३३०००/-	१) सदर कालावधीमध्ये सलग १५ ते २१ दिवसांचा पावसात खंड पडुन दिवसाचे जास्तीत जास्त तापमान कोणत्याही दिवशी ३५ डिग्री सेल्सीअस किंवा त्यापेक्षा जास्त राहिल्यास नुकसान भरपाई रक्कम रु. १६५००/- देय राहिल. २) सदर कालावधीत सलग २१ दिवसापेक्षा जास्त पावसाचा खंड पडल्यास तसेच दिवसाचे जास्तीत जास्त तापमान सलग ३ दिवस ३५ डिग्री सेल्सिअस किंवा जास्त राहिल्यास रु. ३३०००/- नुकसान भरपाई देय राहिल. (२.५ मि.मि. पर्यंत किंवा त्यापेक्षा कमी पाऊस पडला तरी तो खंड समजण्यात येईल.)
एकूण विमा संरक्षित रक्कम प्रति हेक्टर रक्कम रु. ६६०००/-		

सहभाग प्रक्रिया :

कर्जदार शेतकरी : अनिवार्य सहभाग, बँकाकडून मोसंबी पिकासाठी कर्ज मर्यादा मंजूर असणाऱ्या सर्व शेतकऱ्यांचा विमा हा त्या त्या बँकाकडून त्यांना देण्यात येणा-या कर्ज पुरवठा रकमेतून भरला जाईल.

बिगर कर्जदार शेतकरी : ऐच्छिक सहभाग, सदर शेतकऱ्यांनी प्रस्ताव पत्रक भरुन रोख विमा हप्त्यासह आपले खाते असणाऱ्या बँक शाखेत विहित मुदतीत जमा करावे.

एकूण विमा संरक्षित रक्कम (प्रति हेक्टर)	रु.६६,०००/-
शेतकऱ्यांनी भरावयाचा विमा हप्ता संरक्षित रक्कमेच्या ५ % (प्रति हेक्टर)	रु.३,३००/-

सहपत्र -३

पुनर्रचित हवामान आधारीत पीक विमा योजना सन (मृग बहार) २०१९
विमा दराची परीगणना (विमा कंपनीने सादर केलेल्या कमीत कमी विमा दरानुसार)

अ.क्र.	जिल्हा	पिकाचे नांव	फळपिका खालील क्षेत्र (हे.)	विमा कंपनीचे नाव	विमा संरक्षित रक्कम	विमा कंपनीने दिलेला विमा दर	विमा दरात शेतकरी हिस्सा ५%	विमा दरात केंद्राचा हिस्सा	विमा दरात राज्याचा हिस्सा	एकुण विमा हप्ता	
समुह क्र. १											
१	सातारा	डाळिंब	२८२४.९४	बजाज अलाइन्झा जनरल इंशुरन्स कंपनी लिमिटेड	१२१०००	१६.००	६०५०	६६५५	६६५५	१९३६०	
२	ठाणे	चिकू	३२६.७१		५५०००	२०.००	२७५०	४१२५	४१२५	११०००	
३	हिंगोली	संत्रा	२२५.१४		७७०००	२५.००	३८५०	७७००	७७००	१९२५०	
		मोसंबी	३९.३३		७७०००	१०.००	३८५०	१९२५	१९२५	७७००	
४	अहमदनगर	डाळिंब	२६८९२.३१		१२१०००	१५.००	६०५०	६०५०	६०५०	१८१५०	
		मोसंबी	२५०.८२		७७०००	३०.००	३८५०	९६२५	९६२५	२३१००	
		पेरु	२८१४.६२		५५०००	३०.००	२७५०	६८७५	६८७५	१६५००	
		संत्रा	१५४९.४०		७७०००	३०.००	३८५०	९६२५	९६२५	२३१००	
		चिकू	४६४.५५		५५०००	१०.००	२७५०	१३७५	१३७५	५५००	
		लिंबू	२०.००		६६०००	१४.००	३३००	२९७०	२९७०	९२४०	
समुह क्र. २											
५	नांदेड	मोसंबी	२९१.३८		एस.बी.आय. जनरल इंशुरन्स कंपनी लिमिटेड	७७०००	१४.८०	३८५०	३७७३	३७७३	११३९६
६	नाशिक	डाळिंब	१९३७७.६४	१२१०००		८.४६	६०५०	२०९३	२०९३	१०२३७	
		पेरु	२०.००	५५०००		१०.४९	२७५०	१५१०	१५१०	५७७०	
		लिंबू	२०.००	६६०००		६.१३	३३००	३७३	३७३	४०४६	
७	धुळे	डाळिंब	२८१३.७०	१२१०००		१८.२७	६०५०	८०२८	८०२८	२२१०७	
		लिंबू	२०.००	६६०००		१२.१८	३३००	२३६९	२३६९	८०३९	
८	वर्धा	संत्रा	२३०२.६३	७७०००		९.२१	३८५०	१६२१	१६२१	७०९२	
		मोसंबी	२२.५४	७७०००		७.०३	३८५०	७८२	७८२	५४१३	
		लिंबू	२०.००	६६०००		८.०८	३३००	१०१६	१०१६	५३३३	
९	नागपूर	संत्रा	२२०३५.७९	७७०००		१०.३४	३८५०	२०५६	२०५६	७९६२	
		मोसंबी	१५२९.००	७७०००		६.४२	३८५०	५४७	५४७	४९४३	
समुह क्र. ३											
१०	जालना	मोसंबी	९२०९.८८	एच.डी.एफ.सी. एग्री जनरल इंशुरन्स कंपनी लिमिटेड	७७०००	१२.००	३८५०	२६९५	२६९५	९२४०	
		डाळिंब	५४९३.९२		१२१०००	१२.००	६०५०	४२३५	४२३५	१४५२०	
		पेरु	२०.००		५५०००	१६.००	२७५०	३०२५	३०२५	८८००	
		लिंबू	२०.००		६६०००	१५.००	३३००	३३००	३३००	९९००	
		संत्रा	२०.००		७७०००	२०.००	३८५०	५७७५	५७७५	१५४००	
		चिकू	२०.००		५५०००	५.००	२७५०	०	०	२७५०	
११	अकोला	संत्रा	२१४४.२२	एच.डी.एफ.सी. एग्री जनरल इंशुरन्स कंपनी लिमिटेड	७७०००	२८.००	३८५०	८८५५	८८५५	२१५६०	
		लिंबू	२०.००		६६०००	२६.५०	३३००	७०९५	७०९५	१७४९०	

१२	उस्मानाबाद	डाळिंब	३७८.६२		१२१०००	१०.००	६०५०	३०२५	३०२५	१२१००
		लिंबू	२०.००		६६०००	३२.५०	३३००	९०७५	९०७५	२१४५०
१३	बुलढाणा	मोसंबी	२०.००		७७०००	१०.००	३८५०	१९२५	१९२५	७७००
		संत्रा	७१८.८५		७७०००	१८.००	३८५०	५००५	५००५	१३८६०
		पेरु	२०.००		५५०००	२०.००	२७५०	४१२५	४१२५	११०००
		डाळिंब	१६०.७०		१२१०००	१५.००	६०५०	६०५०	६०५०	१८१५०
		लिंबू	२०.००		६६०००	२०.००	३३००	४९५०	४९५०	१३२००
							१२१०००	१२.४७	६०५०	४५१९
१४	पुणे	पेरु	२६.३०		५५०००	१४.००	२७५०	२४७५	२४७५	७७००
		चिकू	१५५.००		५५०००	५.००	२७५०	०	०	२७५०
		लिंबू	२०.००		६६०००	२०.००	३३००	४९५०	४९५०	१३२००

समुह क्र. ४

१५	सोलापूर	डाळिंब	३३०२४.६३	बजाज अलाइन्स जनरल इंशुरन्स कंपनी लिमिटेड	१२१०००	१२.००	६०५०	४२३५	४२३५	१४५२०
		लिंबू	२०.००		६६०००	१५.००	३३००	३३००	३३००	९९००
		मोसंबी	२०.००		७७०००	२५.००	३८५०	७७००	७७००	१९२५०
		पेरु	२०.००		५५०००	२०.००	२७५०	४१२५	४१२५	११०००
		चिकू	२०.००		५५०००	१०.००	२७५०	१३७५	१३७५	५५००
१६	लातूर	डाळिंब	३६४.९३		१२१०००	१०.००	६०५०	३०२५	३०२५	१२१००
१७	वाशिम	डाळिंब	३९.१८		१२१०००	१५.००	६०५०	६०५०	६०५०	१८१५०
		संत्रा	२५०.७९		७७०००	२०.००	३८५०	५७७५	५७७५	१५४००
		लिंबू	२०.००		६६०००	२०.००	३३००	४९५०	४९५०	१३२००
१८	अमरावती	संत्रा	४५४९६.३९		७७०००	१०.००	३८५०	१९२५	१९२५	७७००
		मोसंबी	५२५.३२		७७०००	१०.००	३८५०	१९२५	१९२५	७७००
		डाळिंब	२०.००		१२१०००	१०.००	६०५०	३०२५	३०२५	१२१००
१९	परभणी	मोसंबी	५८२.५०		७७०००	१५.००	३८५०	३८५०	३८५०	११५५०
		संत्रा	२०.००		७७०००	२०.००	३८५०	५७७५	५७७५	१५४००
		पेरु	२०.००		५५०००	१५.००	२७५०	२७५०	२७५०	८२५०
		लिंबू	२०.००		६६०००	१५.००	३३००	३३००	३३००	९९००
२०	बीड	मोसंबी	४०३.४४		७७०००	१५.००	३८५०	३८५०	३८५०	११५५०
		डाळिंब	३२१७.९३		१२१०००	१५.००	६०५०	६०५०	६०५०	१८१५०
		संत्रा	९७.८३		७७०००	४०.००	३८५०	१३४७५	१३४७५	३०८००
		चिकू	२९.७१		५५०००	१०.००	२७५०	१३७५	१३७५	५५००
		लिंबू	२०.००	६६०००	१५.००	३३००	३३००	३३००	९९००	

समुह क्र. ५

२१	सांगली	डाळिंब	९२०७.३३	बजाज अलाइन्स जनरल इंशुरन्स कंपनी लिमिटेड	१२१०००	१७.००	६०५०	७२६०	७२६०	२०५७०
		पेरु	२०.००		५५०००	४०.००	२७५०	९६२५	९६२५	२२०००
		लिंबू	२०.००		६६०००	३५.००	३३००	९९००	९९००	२३१००
२२	जळगाव	डाळिंब	१००६.९२		१२१०००	२४.००	६०५०	११४९५	११४९५	२९०४०
		पेरु	२०.००		५५०००	२०.००	२७५०	४१२५	४१२५	११०००
		मोसंबी	३७९.७६		७७०००	१०.००	३८५०	१९२५	१९२५	७७००
		चिकू	२०.००		५५०००	१०.००	२७५०	१३७५	१३७५	५५००

		लिंबू	२०.००		६६०००	११.००	३३००	१९८०	१९८०	७२६०
२३	यवतमाळ	मोसंबी	७६.२५		७७०००	१०.००	३८५०	१९२५	१९२५	७७००
		संत्रा	५२१.१५		७७०००	१०.००	३८५०	१९२५	१९२५	७७००
२४	औरंगाबाद	मोसंबी	६८२६.०६		७७०००	१४.००	३८५०	३४६५	३४६५	१०७८०
		डालिंब	६८८२.७९		१२१०००	१६.००	६०५०	६६५५	६६५५	१९३६०
		पेरु	४१.१०		५५०००	३०.००	२७५०	६८७५	६८७५	१६५००
		चिकू	८२.५७		५५०००	१०.००	२७५०	१३७५	१३७५	५५००
		लिंबू	२०.००		६६०००	३०.००	३३००	८२५०	८२५०	१९८००
२५	पालघर	चिकू	३७३९.८६		५५०००	४०.००	२७५०	९६२५	९६२५	२२०००